

ВИЗВОЛЬНА

ПОЛІТИКА

Український суспільно-політичний місячник — Орган Проводу ЗЧ ОУН

В І Д О З В А

Проводу ОУН на рідних землях до дня 22 січня

У К Р А І Н Ц І !

ДРУЗІ РЕВОЛЮЦІОНЕРИ-ПОВСТАНЦІ!

22 січня 1918 р. проголошено в столиці України — Києві створення Самостійної Української Держави.

Сім днів пізніше — 29 січня 1918 р. молоденькі українські учні-школярі станули зі зброєю в руках в обороні Української Держави і полягли усі смертю Героїв під Крутами.

22 січня 1919 р. проголошено в Києві злуку Західньо-Українських Земель з Українською Народньою Республікою в одну Соборну Українську Державу.

Пам'ять і спомин цих великих історичних подій провадили і провадять нас сьогодні, протягом 29 років, у боротьбі за здійснення цього святого ідеалу — волі і самостійної державности українського народу.

На шляху боротьби за здійснення цього ідеалу ми створили новий могутній акт самостійности України в дні 30-го червня 1941 р. — і створили нову велику добу визвольних змагань України, ще більше завзяту і героїчну, якої іменем і прапором стала УПА.

Святі заповіти наших батьків, які вони передали нам в історичних актах 22 січня, виписані кров'ю Героїв Крут і кров'ю сотень тисяч українських воїнів, поляглих у визвольних змаганнях 1917—20 років — перебрало і сповняє гідно наше геройське покоління УПА, в сьогоднішній другій великій добі визвольних змагань українського народу.

Ми горді з цього і йдемо свідомо на найважчу боротьбу та сповнимо наш великий святий обов'язок гідно до кінця.

Будемо непохитно вірні тим святим ідеалам, будемо незломні у боротьбі за них, — доки не здійснимо їх, доки не здобудемо Вільної Самостійної Соборної Української Держави!

ХАЙ ЖИВЕ СЛАВНА УКРАЇНЬСКА ПОВСТАНЬСКА АРМІЯ!

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНЬСКА ГОЛОВНА ВИЗВОЛЬНА РАДА!

ХАЙ ЖИВЕ СПІЛЬНИЙ ВИЗВОЛЬНИЙ ФРОНТ УСІХ НАРОДІВ, ПОНЕВОЛЕНИХ І ЗАГРОЖЕНИХ МОСКОВСЬКО-БОЛЬШЕВИЦЬКИМ ІМПЕРІЯЛІЗМОМ!

СЛАВА УКРАЇНІ!

Постій, в січні 1947 р.

ДЕКЛАРАЦІЯ

Проводу Українських Націоналістів

після закінчення другої світової війни в Європі

З нагоди розвалу ганебної пам'яті німецького імперіялізму та у зв'язку з закінченням другої імперіялістичної війни в Європі, що замикає окремих період в історії, а далі у зв'язку з існуючою дисципліною на українських землях, що позначається збройною боротьбою народних мас проти жорстокої большевицької окупації, як теж у зв'язку з зарисованням нової констеляції на міжнародньому терені, що проявляє симптоми чергової третьої світової війни, — Провід Організації Українських Націоналістів (ОУН) після аналізу міжнароднього й внутрішнього становища українського народу та в повній свідомості серйозности становища, в якому опинився український народ, і в свідомості історичної відповідальности, яку бере на себе, видає оцю свою декларацію.

I.

Наші ідейно-політичні основи.

У вогні нашої (ОУН) шіснадцятирічної визвольної - революційної боротьби оформилися й утвердилися зокрема в другій світовій війні вартості, що для українського народу стали єдино незажитними правдами.

Основні з них це:

1. Ідея української самостійної соборної держави, що є точно визначеним поняттям і не може бути відмінена жодними «советськими Українами» чи іншого роду експозитурами чужого імперіялізму.

2. Українська нація, що є вихідною всіх чинностей і кінцевою всіх змагань. Всі намагання поставити український народ у підрядне становище щодо таких понять як класа, раса чи союз народів, у наслідку ведуть до імперіялістичного поневолення.

3. Політична і військова революційна організація, що у визвольний період творить хребет народу і його провід. Без такої сили опертої на народі і ним визнаваної, годі говорити про національну й політичну зрілість нації та вірити в успішність її змагань до власної незалежности. Суть не в назві організації, більш чи менш приємливій для широкого світу, а в змісті, що його організована українська суспільність визнає, а визвольно-революційний провід реалізує.

Український визвольно-революційний рух не є тотожним поняттям з італійським фашизмом чи німецьким націонал-соціалізмом, бо в теорії і в практиці поставив себе в становища противника тих доктрин.

4. Незалежна політика і орієнтація на власні сили. Бездержавному народові в боротьбі за волю можна, а часто треба мати союзників, але ніколи — імперіялістичних опікунів. Політична група, яка узалежнює свою визвольну тактику від політики чужої держави, стає шкідливою для національної визвольної справи.

5. Революційна стратегія й тактика визвольної боротьби, що єдина дотепер виправдала себе в українській дійсності. Всі намагання українських партійних чинників легально-опортуністичним шляхом реалізувати визвольну концепцію покінчилися повною невдачею. Революційний табір хоч не здобув ще держави, то своїми діями й осягами видимо наблизив день її повстання і сьогодні консеквентно реалізує обраний план.

6. Прогресивна програма, що синтезує всі здорові соціальні надбання минулого й сучасного та свідомо накреслює органічні для народу напрями в побудові нового змісту державного та нового безкласового суспільства.

7. Спільний фронт поневолених народів проти російсько-большевицького імперіялізму як єдино реальний міжнародний чинник і союзник у визвольній боротьбі українського народу.

8. Міждержавна система, що включатиме вільні самостійні держави всіх народів без окремої супрематії великих народів над малими.

II.

Підсумки другої імперіялістичної війни.

1. Війна, що вибухла у вересні 1939 р. і тривала до травня 1945 р., велася, по суті, між Англією й Німеччиною за волю над частиною світу. Війну цю Англія вела. Тим часом на європейському полі заіснували умови, які ставлять під питання виграти Англії. На місце імперіялістичної Німеччини прийшла друга європейська (і азій

ська) імперіялістична суперниця, тим більш грізна й небезпечна, що овіяна легендою перемоги над гітлеризмом і з експортним ідейно-політичним багажем, що знаходить покупця також на внутрішніх ринках англійської імперії. Це є нова, відроджена большевицька Росія, що на руїні Німеччини успішно капіталізує свою перемогу. Для Англії, таким чином, війна не закінчена, і перед нею на всю широчінь стає питання третьої європейської війни.

2. В цій війні у площині ідейно-політичній Англія протиставила німецькому тоталізму формально свою демократію і в ім'я тої демократії закликала весь світ до боротьби з Гітлером. До неї приєдналися США і другі народи, що в знанні атлантицької карти визначили свої цілі в війні. За для перемоги тієї демократії Англія, а за нею США всіма засобами допомогли відродитися большевицькій Росії і тим на ділі довели до перемоги в Європі большевицької «демократії», що є, по суті, російським імперіялістичним тоталізмом, який є більш реакційним і небезпечним від німецького, бо хитро маскується кличами з демократичного арсеналу. Перед Англією і сьогодні стоїть завдання консеквентно перевести інтерпретацію самого поняття демократії, а в дальшому відбольшевищувати Європу, що означає збройно зударитися з ССРСР.

3. Англія а за нею і США стали в цій війні в обороні своїх інтересів, збройно протиставляючись намаганням Гітлера творити паневропейську систему т. зв. «Нової Європи» від гегемонії Берліна. Сьогодні Сталін ліквідує впливи Англії й США в поодиноких європейських народах і на ділі підготовляє створення європейського союзу Советських республік під такою нахабною, як і в Гітлера, гегемонією Москви. І так, як у Гітлера були Квіслінг, Гаха, Ляваль і другі і в Сталіна є Тіто, Гроза, Осубка і інші. Різниця лише в назві, а не в суті.

4. Війна з німецьким мілітаризмом хоча й довела до його знищення створила основи для росту й завершення російського мілітаризму. В протилежність до першої імперіялістичної війни, коли говорилось про озброєння чи про зменшення озброєнь, тепер роздувається до небувалих розмірів культ військової сили і далі будеться велитенські, по зуби озброєні армії. Таким чином намагання вилінувати війну з засобів полагоджування міжнародних конфліктів є порожнім звуком, бо кожний імперіялізм, ставши на рейки воєнної продукції, прямує в консеквенції до воєнного виладкування.

5. Творення міжнародної організації (Об'єднаних Націй) не розв'яже в позитивному дусі життєвої справи народів, тому, що основи, на яких базується ця організація, є в самому корені нездорові. Віддання сталої керми організації в руки на ділі трьох великодержав і уштивнення її рішень способом голосу-

вання, що виключає захитання інтересів ко-троїсь із трьох великодержав і остаточно творенням монопольного тресту з метою експлуатувати і асимілювати малі народи, що знаходяться в сфері їхніх впливів. Ми й на хвилину не сумніваємося, що ця організація ролі, яку вона собі декляративно ставить, не сповнить.

6. З усього, що зараз діється на міжнародному терені, виходить, що багато основних політичних проблем залишилося ще нерозв'язаними в цій війні. Великі ідеї стали крамничним товаром на світових базарах, а на засобах німецького терору і поневолення змінено лише вивіски. Це ще раз доказує, що людство прямує до нової війни, може ще більш жорстокої, як досі.

III.

Імперіялістичне бличчя ССРСР.

1. Найбільш виразно окресленою імперіялістичною державою в світі є нині большевицька Росія. Під плащиком «будови соціалізму в одній країні» наступило насильне цементування населення народів ССРСР в напрямі творення російської нації шляхом впровадження однієї мови, культури, патріотизму, месіанізму та економічного життя. Тим то сьогодні большевизм — це, справді, оновлений російський націоналізм з усіма хворобливими імперіялістичними ознаками.

2. Щодо зовнішнього світу російсько-большевицький імперіялізм виявляється:

а) в однібічній анексії чужих земель (терени Фінляндії, балтійські держави і другі землі) за історичними і стратегічними принципами;

б) в большевицькій «демократизації» т. зв. «визволених» червоною армією європейських країн, що є на ділі підготовкою до включення їх як чергових союзних республік до московської метрополії;

в) у вміщуванні в чужі внутрішні справи шляхом організації комінтернівських профспілок і «товариств дружби з ССРСР», що є, власне, творенням п'ятої колони в державах, що тяготять до центрів конкуруючих великодержав, або й в середині самих великодержав;

г) у видвиженні реакційних імперіялістичних ідей слов'янофільства й православ'я, щоб на базі слов'янського расизму і релігійного централізму залучувати культурно поодинокі країни до орбіти своїх впливів;

д) в намаганні зайняти в міжнародній організації «Об'єднаних націй» сталє керівне становище й системою голосування і кількістю голосів вилінувати будь-яке неприємливе для себе рішення;

е) в більш чи менш формальнім розподілі світу між великодержавами на окремі сфери впливів.

3. Союзом з Гітлером Сталін здобув три європейські держави (Литва, Латвія і Есто-

нія) та поширив територію ССРСР за рахунок трьох інших держав (Фінляндія, Польща, Румунія; Союзом з Англією й США він здобув терени Німеччини й Австрії і міцно закріпив свої позиції в сімох європейських державах. Це видиме намагання територіально зростати говорить само за себе.

4. Конкретне намагання большевизувати всю Європу виявляється в підривно-диверсійній акції большевиків у Греції, Франції, Бельгії, Італії та других краях де вона проходить під кличами соціальної перебудови у вигляді робітничих страйків, змін урядів, та використання для себе судів над воєнними злочинцями а також у відношенні до Іспанії, Португалії, і других нейтральних країв, яких всіма можливими засобами намагається Москва викинути поза рамки організованого європейського життя.

5. Сьогоднішній ССРСР — це великий воєнний табір якому все працює для побільшення воєнного потенціалу шляхом дальшої милітаризації країни, озброєння, та виховання громадян у завойовницькому дусі.

IV.

Англійсько-советські суперечності.

1. Англія завжди була проти найсильнішої держави в Європі. Після розвалу Німеччини захиталася рівновага сил в Європі і Росія виступила як безконкурентна європейська потуга з усіма прикметами імперіалістичної держави.

2. Большевицька Росія реалізує у себе і вразно пропагує в світі свою соціально-економічну систему, що діаметрально протилежна і себе виключаюча щодо соціально-економічної системи Англії і взагалі на заході. Активізація комуністичних партій в європейських державах є грізною пересторогою для Англії.

3. Сталінська Росія кожну воєнну передишку використовує для грандіозних озброєнь і творення армії, тому, що теоретичною і експлуатаційною системою большевицького тоталітаризму і диктатури приневолять двісті мільйонів населення працювати для чергових воєнних п'ятирічок. Ані Англія, ані США, зі своєю толеранцією страйків, проблемою безробіття та ліберальною політикою у внутрішніх справах не зможуть терпіти такого темпа озброєнь і швидше чи пізніше будуть змушені стати перед конечністю воєнного удару з ССРСР.

4. Болючими місцями Англійської імперії є в першій мірі, Середземне море й Індії. Сьогодні сталінська політика різними засобами добирається до Середземного Моря (Югославія, а зокрема питання Трієсту, Туреччина (і до Індії) заява Молотова на конференції в Сан Франціско).

5. З другого боку англійці на спілку з американцями дотепер зуміли максимально ви-

користати большевиків у поваленні свого німецького конкурента й системою позичок і воєнних доставок зброї, боєприпасів і харчів узалежнити Сталіна від себе.

6. Сьогодні англійці надіються, що присутність большевиків у Європі спричинить подвійний процес: а) реакцію «визволених» європейських країн на большевицьку окупацію і б) відбольшевизування советського громадянина в наслідок безпосередньої зустрічі з Європою.

7. Так само большевики не можуть відкласти на довше збройної розправи з буржуазно-капіталістичними західними великодержавами, бо, по перше, доведений до межі нужди і безправ'я советський громадянин може відмовити послуху (революційна боротьба поневоленних народів), а по друге, большевики знають, що кожне закінчення війни в демократично-буржуазних країнах веде з собою господарську економічну кризу й є найкращим часом для розгортання соціальних революцій, тобто добрим тлом для «визвольної місії Червоної Армії».

8. На сьогоднішній день формально ще існує між західними аліянтами і большевиками згода й дружба, хоч і тут уже пробиваються дрібні конфлікти (Польща, Аргентина, Трієст), тому, що англо-американці ще думають над тим, якби використати мільйонову червоноармійську мужву в боротьбі з Японією, або щоб не бути змушеними рівночасно воювати з ССРСР, а бити кожного по черзі.

9. Міжнародна організація «Об'єднаних націй» по суті є для Англії засобом майбутньої акції проти ССРСР, а для ССРСР — надією, що цей засіб стане трибуною його ідей проти буржуазно-капіталістичних великодержав.

10. Ми в питаннях соціально-економічних є як протибольшевицької системи так проти буржуазно-капіталістичної. В можливій війні західних аліянтів проти ССРСР ми заінтересовані остільки, оскільки вона несе ще один шанс поневоленим народам визволитися від всякого імперіалізму.

V.

Фронт поневоленних і zagrożених народів.

1. Намагання большевиків побудувати соціально-справедливу і заможну країну робітників і селян закінчилися тим, що на ділі створено гнобительську систему державного капіталізму а робітників і селян поставлено в умови злиднів, експлуатації і безправ'я. З метою вдержання в руках влади кремлівських вельмож почався в ССРСР процес творення нової панівної верстви, складеної зі сталінських наглядців, орденоносців, комісарів, політруків а останньо і військової офіцерщини. Робітників насильно прикріплено до варстату праці й надмірними нормами, стахановщиною і соцзмаганнями в умовах жахливої життєвої нужди і політичного терору, експлоа-

тується як невольників. Подібно діється і з колгоспним селянством, яке для здобуття шматка хліба відробляє панцизнями трудовні продовж цілого року і у наслідку голодує.

2. З усіх коліс, в період революції, так дорогою ціною куплених ідей залишилося нічого. Основні демократичні права, як свобода слова, друку, асоціацій, не існують. Всім рядить кремлівська верхівка за посередництвом монополії комуністичної партії, творячи таким чином чистої форми партійну диктатуру.

3. Ідеї самовизначення і відокремлення народів у самостійних державах кремлівська верхівка замінила адміністративними т. зв. «союзними республіками», позбавляючи поодинокі народи всіх політичних прав. Всі останньо впроваджені новості як от творення комісаріату оборони і зак. справ, служать лише ширмою для обдурення чужинців із зде-націоналізованих громадян.

4. Ставши раз на позицію «побудови соціалізму в одній країні», більшовики цілком переключилися на рейки російського націоналізму і імперіялізму. За руськими або зрусифікованими імперіялістичними елементами забезпечено керівництво всіх вищих посад в партії, адміністрації, в війську, промисловості і других ділянках. На базі російської мови, російської культури, патріотизму, історії, расизму та месіанізму більшовики намагаються створити з усіх народів і народностей, що замешкують сьгоднішній ССРСР чистої форми нову советську націю, що є, по суті нічим іншим, як російською нацією.

5. Розгнуданий сталінський імперіялізм під ширмою оборони батьківщини, «визволення», словянофільства і псевдореволюційної фразеології жене мільйонові маси червоноармійського вояцтва до маяка світової революції з метою підбити найперше Європу, а згодом підбити цілий світ, густо зрошуючи кров'ю бійців і слізьми населення свій божевільний імперіялістичний шлях.

6. Перед народами ССРСР, поневоленими сталінською диктаторською клікою стоїть на всю широчінь питання повалення реакційного проти-народного режиму шляхом революційної збройної боротьби створення самостійних національних держав побудованих за етнографічним принципом, та укладення міжнародного порядку за принципами справедливої рівності і сусідської дружньої співпраці.

7. На найближчий період перед поневоленими народами ССРСР стоять слідуєчі завдання,

а) на кожному кроці розшифровувати імперіялістичну, реакційну і гнобительську суть сталінського режиму, а зокрема розкривати ролі компартій та привілеї панівної верстви;

б) організувати революційно-підпільні клітини у всіх середовищах багатогранного життя ССРСР;

в) фізично ліквідувати найбільш докучливих вислужників і агентів сталінських вельмож;

г) саботувати всі інспіровані чи ініційовані партією і НКВД «добровільні» позики, поза нормові праці, стахановщину і соцзмагання;

д) протидіяти всій агітаційно-політичній роботі, що її проводить компартія й уряд у робітничих, колгоспних і шкільних середовищах;

е) творити центральні проводи революційно-визвольних організацій в рамках поодиноких національних середовищ;

є) консолідуватися з другими подібними підпільно-революційними організаціями з метою творення одного фронту і здійснювання одної революційної стратегії й тактики;

ж) за прикладом України і других народів розгорнути збройну боротьбу з ненависними сталінськими паразитами в ім'я самооборони народу і проведення всесоюзної протисталінської революції.

8. Боротьба поневолених народів ССРСР проходить під революційними кличами:

— за знищення московсько-більшевицького імперіялізму, що жене народи на чергові війни;

— за повалення диктатури сталінської партійної кліки;

— за зміну гнобительської сталінської системи і режиму;

— за повну демократизацію всього державного і суспільного життя;

— за встановлення національних урядів покликаних свобідною волею народів;

— за здійснення національно-політичного самовизначення і державного відокремлення;

— за створення справедливої міждержавної системи, що буде опиратися на правдивій дружбі і співпраці під кличем: «Воля народам і людині».

9. До поневолених народів ССРСР ми зачисляємо й російський народ. Імперіялістичні елементи російського народу, що пішли на службу Сталіна і його партійної кліки стали на ділі ворогами свого народу, тому що підтримують режим, що спричинив і спричинює багато горя самому російському народові, подібно тому, як імперіялістичні гітлерівські елементи німецького народу довели свій народ до трагічного занепаду. Таким чином, в визвольній революційній боротьбі зі сталінсько-більшевицьким російським імперіялізмом в одній лаві йдуть усі народи сьгоднішнього ССРСР без різниці національностей, віри й раси.

10. До фронту поневолених народів ССРСР долучається новий фронт загрожених народів Середньої й Південної Європи останньо «визволених» Червоною Армією з під німецької окупації. Перед тими народами на всю широчінь стоїть питання збройної революційної боротьби перед намаганнями Сталіна включити їх у склад ССРСР. З об'єднання цих

двох фронтів повстане блок поневолених і загрожених народів, що в наслідку своїх революційних дій спричинить розвал союзної тюрми народів і створення вільного життя на руїнах сталінської тиранії.

11. Поневолені й загрожені народи і їх визвольно-революційна боротьба це один з найважливіших елементів в сьогоднішній ситуації. Завтра і в майбутньому їх значення буде зростати ще більше, щоб нарешті, перерішити світову систему в свою користь.

VI.

Становище на Україні.

1. Сталінсько-большевицька окупаційна політика на Україні виявляється в слідуючих напрямках:

а) в політичному поневоленні українського народу, що в загальному зводиться до ліквідації української самостійної державности та ліквідації всяких самостійницьких змагань і спровадження українського питання до позему регіональної адміністративної округи Росії;

б) в культурній асиміляції, цебто в намаганні найперше денаціоналізувати українство а потім зрусифікувати шляхом накиннення українському народові російської мови, культури, патріотизму, традиціоналізму, расизму і месіянства з метою перевиховання народу і створення нової советської ментальности людини робота, рабство;

в) в господарській експлуатації, яка виявляється в колоніальному становищі України у відношенні до московської метрополії у грабінництві наземних і підземних багатств та в індивідуальній експлуатації працюючих низів України, через надмірну працю і нужденну зарплату;

г) в поліційному терорі, що засобом збірної а зокрема родинної, офіційальної відповідальности, переселеннями в пустині Сибіру і Казахстану, засланнями до північних концтаборів, тюрмами і розстрілами, а далі облавами на людей, шантажем, провокацією і донощицтвом придушує і паралізує намагання народу визволитися з підненависного ярма.

2. У відповідь на жорстоку большевицьку окупацію український народ проводить визвольно-революційну боротьбу, яка виявляється

а) в підпільно-революційній політичній боротьбі зорганізованого національного активу з метою підготовки і проведення протибольшевицької національної революції;

б) в збройно-революційній самооборонній акції українських повстанчих загонів, що силою своєї зброї охороняють населення перед терором енкаведівських опричників та паралізують намагання окупанта реалізувати свою окупаційну політику;

в) в загальному опорі населення у зв'язку

з насильним накидуванням большевицьких експлуатаційних та протинародних суспільно-державних плянів, та експериментів;

г) в солідарності, співдії, жертвенності, посьвяті й героїзмі всіх суспільних верств у боротьбі з кривавим наїзником.

3. За українським народом 26 років боротьби з російсько-большевицьким окупантом. На тому героїчному шляху він поніс велитенські жертви в людях, а зокрема в керівних національно-політичних кадрах. Загинули з рук ворога вожді народу, люди науки, письменники й поети, загинули або пропали без вісти сотні тисяч найбільш національно свідомих земляків, померли голодовою смертю міліони селян, робітників і інтелігенції. Великий рахунок втрат жде свого вирівняння.

4. Зокрема завзялися московсько-большевицькі окупанти терором знищити населення західних областей України. Немаючи змоги добратися зі своїми отруйними ідеями до народних мас, вони наслали сюди тисячі своїх агентів, що методом найбільш кривавого терору почали навертати земляків на свою большевицьку віру. Та населення західних областей України не зломилася, а чудово доказало свою національну й політичну зрілість. В нерівному змаганні хоч і платить велитенські жертви все ж переможньо прямує до мети.

5. З українських політичних партій, що давніше діяли на українських землях не залишилася на полю бою жодна: вони або емігрували, або припинили свою діяльність, або включилися в один революційний фронт, що сьогодні, сконсолідований веде народ до перемоги.

VII.

Україна на міжнародній конференції.

1. Намагання українського народу вийти як суверенний рівнорядний чинник на міжнародньому терені весь час паралізували імперіалістичні загарбники, а зокрема большевицька Росія, яка силою зруйнувала українську державу самостійність і зіпхнула Україну на становище колонії.

Сьогодні на міжнародній конференції в Сан Франціско одноголосно признано за Україною право участі в міжнародньому житті і тим здемасковано заходи Москви щодо України незалежно від того, що сьогодні большевики для своїх власних імперіалістичних користей (кількість голосів) заризикували українським атутом. Та ми знаємо, що ці розраховання Москви проваляться.

Для нас факт залишається фактом: Україна є на міжнародньому терені незалежно від того, які безпосередні причини діяли при запрошванні її до Сан Франціско.

2. Одначе, ми якнайрішучіше виступаємо проти того, щоб український народ був заступлений на міжнародній конференції делегацією складеною зі сталінсько-большевиць-

ких агентів. Якщо зовнішньо-політичний світ визнає демократичні принципи, то є найбільшим насильством над ними й самим українським народом допускати агентурну большевицьку делегацію, як єдиного представника українського народу.

VIII.

Відповідь на большевицькі звернення.

1. У боротьбі з визвольно-революційним рухом українського народу московсько-большевицькі окупанти видвинули і засоби велитенського пропагандивно-агітаційного апарату роздули слідуєчі брехливі закиди на його адресу:

а) несамостійність визвольно-революційної політики в минулому і сьогодні;

б) співпрацю з німцями в періоді німецької окупації і німецьку агентурність сьогодні;

в) протинародність, фашизм, й реакційність.

2. Від гетьмана Мазепи починаючи, через XVIII, XIX і XX ст. Москва, біла і червона завжди плямувала визвольну, самостійницьку українську політику, п'ятном агентурности і продажности; раз закидали співпрацю зі шведами, то знову з поляками, турками, англійцями, австріяками, а нарешті з німцями. Ми знаємо, що протягом історії останніх минулих сторіч українська національно-визвольна політика була самостійна, а п'ятно агентурности треба було б приписати тим українським політичним чинникам, що орієнтувалися на Росію. Це не означає, що не існували в Україні люди, що були агентами чужих держав, але з ними революційний табір, зокрема останніх десятиріч, нічого спільного не мав, а тим більше не має сьогодні. Наша визвольно-революційна політика була й є самостійна, бо ми орієнтуємося на власні сили.

3. Вже з перших днів німецької окупації українських земель в 1941 р. опинився в умовах підпільно-конспіративної боротьби з німцями весь революційний український табір і з своєю безкомпромісовою політикою поставив себе в становище ворога німецького імперіялізму. Безпосередня підготовка до збройного зудару з німецьким окупантом спричинила масові арешти і розстріли найвизначніших членів визвольного руху. Це не тільки не захитало непримиримої постави щодо німців, але спричинилося до широкого розгорнення збройної боротьби. Починаючи з 1942 р. до останніх днів німецької окупації 1944 р. УПА зводила нерівні криваві бої з німцями охороняючи населення від насильного вивозу в Німеччину і від цілковитого грабунку хліба. Ми рішуче проти ставлення нас в один ряд з всякого рода вислужниками німців, що їх, зрештою не бракує в жоднім сьогоднішнім європейським народі, а тим більше проти закидування нам німецької агентурности.

4. Ми, як рух, зродилися в народі і з народом прямуємо до своєї мати. В наших програмових постановках виразно сказано, що ми боремося за народню владу, в якій на першому місці будуть поставлені інтереси народу. В соціальної перебудові ми прямуватимемо до побудови безкласового суспільства чим ми стали на найбільш прогресивний шлях. Ми називаємо себе революціонерами-самостійниками, бо в зударі з большевицькою інтернаціональною доктриною від загниваючого сталінського реакційного світу. Для нас однаково ворожий як фашизм так і большевизм, і не дивно, що гітлерівці назвали нас спільниками Сталіна, а большевики — союзниками Гітлера.

5. Заманювати українських революціонерів і повстанців до енкаведівських станиць шляхом обіцянок і прощення »провини« є глибокою наївністю большевицьких партійних диктаторів. Коли хто відважився на боротьбу зі сталінським режимом, то не на те, щоб потім просити ласки у своїх найлютіших ворогів. Та, зрештою досвід показує, що всі ті, що колинебудь повірили Москві і добровільно здавали зброю швидше чи пізніше загинули фізичною чи моральною смертю.

IX.

Що далі?

1. Ми свідомі того, що наша визвольна боротьба входить в свій найважчий період. На великому священному шляху визвольної боротьби поневоленого народу бувають дні тріумфу і занепаду і не нам узалежнювати наші дії від майбутньої розв'язки. Ми, як діюче народне покоління, сповняємо свій почесний обов'язок, незалежно від того, чи нам дадуть за це терновий чи лавровий вінок. Ми віримо в силу і воскресіння України і знаємо, що своїми діями наближаємо день національного і соціального визволення. Коли б ми і впали, то на нашій крові і ділах зродяться чергові борці, що почате діло попроведять далі, так як і ми продовжуємо тоді і працю наших батьків. А в тім, ми знаємо і віримо, що день нашої перемоги вже не далекий.

2. Хоч війна в Європі закінчилася, ми, входячи з вище наведеної аналізи з внутрішнього і міжнароднього становища стверджуємо, що події розвиваються в напрямі успішного завершення визвольної боротьби українського народу. Заіснували лише відмінні умови воєнної передишки, в якій:

а) нам треба й ми мусимо вести далі збройну революційну боротьбу в обороні народу перед фізичним та моральним знищенням;

б) нам треба бути готовими на найгірше, щоб все таки берегти других і себе перед знищенням;

в) нам треба берегти й розбудовувати максимум революційних сил до часу вирішального чергового моменту; •

г) нам треба ввійти в новий, мирний, після воєнний стиль революційної роботи і почати діяти на довшу мету;

г) нам треба бути там, де нарастають вогнища революційної боротьби і їх поширювати;

д) нам треба вирощувати нові революційні кадри, нових людей, що дивилися б з вірою в майбутнє;

е) нам треба з масових форм підпільної роботи переключитися на вужчі, індивідуальні форми конспірації з кількості на якість, з екстенсивної на інтенсивну роботу вглиб а не вшир;

е) нам треба вмілої конспірації, прецизности в підпільній роботі, підпільно-революційного мистецтва, бо тоді напевно успішно пройдемо важкий період боротьби;

ж) нам треба ліквідувати другорядні фронти і дрібні непорозуміння з іншими співзвучними силами в ім'я спільної зтяжної боротьби із спільним ворогом.

3. За нами період неповторних визвольно-революційних змагань. Ми горді за цей могутний геройський зрив, за цю відчайдушну мужню поставу в боротьбі з гітлерівською і сталінською тиранією. Весь народ радіє відродженням нашої збройної революційної сили, нашої Повстанчої Армії, що зродилася і діє в так дуже тяжких умовах. Ми, нарешті, горді за безмежну всенародню жертвенність для Справи, за дружню солідарність всіх верств і земель України, за щирю консолідацію визвольно-самостійницьких сил за Велике посунення вперед Української Національної Революції.

4. На крові тих, що впали на полі бою в обороні рідних хат, сімей і населення, в наступі на гестапівські і енкаведівські гнізда і загони, в індивідуальному двобою в час конспіративної підпільної роботи на крові тих, що замучені по тюрмах і таборах виростала безсмерт-

на легенда воюючої поневоленої нації, що вогненим смолоскипом горить у серцях і душах народу і освічує шлях у майбутнє. Україна живе й бореться та силою здобуває перемогу. Хай же вічна буде слава впавшим героям, що склали своє життя на жертівнику нації!

5. Ми боліємо жертвами, що їх несе зі собою революційна боротьба, але рівночасно знаємо, що і без цієї боротьби нас, українців, вигинуло в двоє, а то й більше. В тридцятих роках нашого сторіччя за планом кремлівських можновладців вигинуло на Україні голодною смертю мільйони наших земляків подібно тому, як останньо в рядах червоної армії. Чи ж не краще, що б ці мільйони були дорогою ціною окупили свою смерть у боротьбі з большевицьким окупантом?

6. Ми, Провід Організації Українських Націоналістів, далі залишаємося з народом на полі бою нашої визвольної війни, на наших окупованих землях. Рамя — в рамя з революціонерами й повстанцями ми підемо в першій лінії до дальшої боротьби за волю. Ми знаємо і віримо, що недалекий вже час остаточного визволення українського народу і створення самостійної держави і цю віру передаємо народові. Ми хочемо разом з народом дійти до остаточної Великої Мети. Ми далі несемо й понесемо наш великий прапор, що на ньому написані слова:

«Смерть большевицьким окупантам!»

«Хай живе фронт поневолених народів!»

«Вічна слава впавшим героям!»

«Хай живе українська самостійна Соборна Держава!»

Провід Організації Українських Націоналістів.

В травні 1945 р.

С. А. Сірий

Плянність революційної боротьби в краю

Після закінчення другої світової війни визвольно-революційна боротьба в Україні увійшла в нову фазу. Стратегія і тактика політично-мілітарної революційної дії ОУН і УПА обирали і стосовані так, щоби в новій ситуації послідовно зберегти й продовжувати основний плян-концепцію визвольної революції.

Одинокий шлях до визволення — це національно-визвольна протибольшевицька революція цілого українського народу, в спільному фронті з іншими народами, поневоленими большевизмом. Ця революційно-визвольна боротьба найширших народних мас, яка все більше поширюється, загострюється і поглиблюється, прямує до свого повного роз-

горнення у всенародньому зриві. Революційний процес проникає всі ділянки життя, а його змістом є протиставлення ворожій дійсності, цілям і намаганням большевизму — власних ідей і цілей визвольної революції, ідей національно-політичної, соціально-економічної і духовно-культурної свободи народу і людини. Таку концепцію визволення заступає і реалізує ОУН від початку весь час своєї діяльності, незмінно і послідовно в усіх ситуаціях.

Основним і суттєвим у революційно-визвольній концепції є — ставка на боротьбу цілого народу, його найширших мас, а не тільки організованих сил. Для революційних сил

в Україні ОУН, УПА — УГВР є осередком, мотором революції, ініціюючим і унапрямолючим чинником у революційному процесі, але не самотнім його носієм і виявом. Конечна передумова успіху революції — це активна участь в боротьбі найширших народніх мас України й інших народів Антибільшевицького Бльоку. Ступінь дозріння революції залежить в першу чергу від зреволюціонування народніх мас, від їх захоплення справою визвольної боротьби та готовності самим активно боротися.

Активною боротьбою, як і всією діяльністю організовані революційні сили мобілізують і залучають до боротьби цілий український народ і союзників з АБН, вказують народнім масам шлях до волі. Поміж боротьбою самих організованих сил та ступенем поширення революційних настроїв серед мас та їх боевості, мусить бути, на довшу мету, таке відношення, щоби організовані сили провадили, а народні маси щоби йшли за ними і з ними.

Стратегія революційної боротьби в теперішній фазі є: — оборонною і офензивною, сполучаючи в собі обидва моменти рівночасно. Революційна боротьба паралізує намагання ворога, зламати, здушити революцію, її сили, дію і спроможности, а разом з цим, скріплює, поширює і поглиблює революційний процес, активізує народні маси, охоплюючи протибільшевицькими, революційними настроями та акціями щораз-то більше елементів через атакування все нових позицій ворога. Стратегія революційної боротьби узгляднює загальну світову ситуацію, внутрішні відношення в ССРСР та розв'язувальні тенденції цих обох факторів.

Внутрішня ситуація в Україні, як і в цілому ССРСР та його зовнішньо-політичне положення мають дуже важливе значення для розвитку революції, для того, яке буде головне підложжя і домінуючий зміст революційного процесу, які стосувати методи і прийоми для його поширення, скріплення і прискіплення.

На цілу ситуацію ССРСР, зовнішню і внутрішню, вирішально впливає неминучість конфлікту з західним бльоком та реальна можливість недалекої війни. Вся політика Кремля є під тиском тієї центральної справи, щораз більше концентрується довкола неї і нормується її вимогами. Зокрема вся внутрішня політика більшовиків, особливо господарська, щораз виразніше наставляється під одним кутом — підготовки до війни. Це надає цілій внутрішній ситуації ССРСР, яка і без того мала стало військовий характер, спеціальну гостроту. Все життя широких мас підбільшевицьких народів стоїть під постійно зростаючим натиском режиму, який намагається витиснути з них останні засоби, всі сили у невільничій праці, — все для збільшення воєнного потенціалу. Це доводить злидні, визиск, нечувану експлуатацію на-

родніх мас до крайніх, неможливих меж. На тому тлі ще більше зростає терор режиму, а з другого боку — ненависть до нього всіх підбільшевицьких народів.

Це невдоволення мас, крайнє вороже наставлення їх до більшовизму, до режиму, партії, комуністичної системи господарства і тоталітарного ладу після війни дуже посилюється і прибирає щодалі виразно непримиримо ворожих форм. На те є багато причин. Передусім втратила всякий вплив брехня більшевицької пропаганди про те, що, в порівнянні з ССРСР, в цілому світі панує страшна нужда широких мас, низький життєвий позем, господарська і культурна відсталість західних країн, про щасливе «радське» життя підсоветської людини та про перевагу ССРСР над капіталістичним світом. Підчас війни маси вояцтва советської армії мали нагоду переконатись як є на ділі і правдиві відомості поширились в цілому ССРСР. Тепер більшевицька пропаганда втратила серед народів і те довір'я, яке ще мала завдяки своїй рафінованості, настирливості й виключності. Вона вже відштовхує і тих, що колись їй вірили, виховані «під сонцем сталінської конституції».

Народні маси сподівались, що з закінченням війни прийдуть зміни, настане більша свобода і покращає добробут. Більшевицька пропаганда підчас війни, зокрема неофіційна, підтримувала такі бажання мас, навіть аранжовано відповідні внутрішньо-політичні потягнення, які будили і підтверджували сподівання на зміну — злагодження внутрішнього курсу. Зараз по війні, повертаюче вояцтво в цілому ССРСР розпочало руйнування колгоспного ладу, «самовільне» розбудовування приватного господарства. Більшевицький режим, сяк-так опанувавши ситуацію, відповів загостренням терору, безоглядним поворотом до попереднього стану, касуванням і безоглядним переслідуванням «приватницьких надужитків». Замість поправи прийшли гіркі розчарування. В цілому ССРСР все тоне в невимовних злиднях. Крім неминучих наслідків війни, нужду погіршує хаос і нездарність більшевицької бюрократії. Особливе огірчення викликає соціальна нерівність, панівної більшевицької аристократії — партійної, військової і бюрократичної, яка в порівнянні до нужди працюючих народніх мас, живе в достатках.

Режим прикручує шрубку терору і визиску до останніх меж: нова п'ятирічка, нові позики, нові соцзмагання, підготовка до нової війни. Все створює крайнє невдоволення, розлучливі настрої, таку ненависть до більшовизму, що помімо страшного терору, підсоветські громадяни перестают тайти все в собі та щораз частіше доходять до одвертих виявів протирежимних настроїв мас. Від сподіваної т. зв. внутрішньої еволюції більшовизму лишилось тільки те, що тепер відкри-

стина воєцтва Советської армії піде за голо- сом своїх симпатії і стане активно по стороні революції. Підсоветські маси, не зважаючи на ненависть до большевизму, і співчуття до визвольної боротьби, були ще не зрілі до власного, активного революційного виступу в такі ситуації, коли СССР мав досить міц- ну й усталізовану зовнішню ситуацію, без великих потрясень СССР, зовнішніх або вну- трішніх. Ще занадто сильними були впливи большевицького терору, завдяки якому під- советська людина мала переконання в силі большевицького режиму та безвиглядності всякого спротиву і повстання в СССР, ще за- надто володіє умами переконання, що рево- люція можлива тільки підчас війни, чи яко- гось внутрішнього катаклізму режиму, а не в мирній обстановці. Той психологічний стан людини і маси, пляново створюваний і вдер- жуваний большевицьким терором і пропаган- дою, — це найбільша перешкода на шляху до визволення. Вона здавлює внутрішній протест в самій людині та повертає його на безсилий пасивізм. Того стану не можна про- ломати одним помахом, на те треба довшої, глибшої і послідовної революційної діяль- ности.

Питання протибольшевицької революції це передусім питання підсоветської людини, та- кого її внутрішнього переродження, щоб на місці зневіри, прийшла віра в можливість по- валення большевизму. Слідом за тим, замість здавлювання внутрішнього протесту і пасив- ної підкори теророві, людиною має оволодіти бажання активної боротьби, готовість на неї та переконання про остаточну перемогу прав- ди над злом. Не йде так про поширювання ненависти до большевизму, вона є скрізь, її найкраще плекає сам режим і комуністична система. Але терор режиму рівночасно впоєє страх, безпросвітність, зневіру, почуття оса- мітнення кожної одиниці, пасивність і підко- реність. Це все треба переламати, це мусить зробити організована революційна сила. Най- важнішим засобом в тому є не сама голослов- на, повчаюча пропаганда, а тільки жива дія— боротьба, наглядний доказ — приклад.

Тому провід визвольної боротьби в краю прийняв плян, розрахований на довгий час. Треба передусім закріпити, поглибити і по- ширити те, що зроблено до того часу у посі- янні зерна революції в цілому СССР та в ре- волюційній активізації народніх мас.

З кінцем війни маси червоноармійців по- несли з теренів дій УПА не тільки концепцію, ідеї і кличі протибольшевицької революції, але теж прозоріння в тому, що теж в підболь- шевицькій дійсності може існувати й успіш- но вестися революційна боротьба, що може вдержатися і діяти підпільна революційна си- ла, повстанча армія. Одначе в душі кожного прозрівшого, який у своїх почуваннях і ба- жаннях вже станув по стороні революції, рів- ночасно лишився великий сумнів — питання:

»але чи вдержиться в час миру, чи встоїть проти большевицького нищівного тиску і як довго?«. Той сумнів може легко згасити світ- ло вільної людини-революціонера та повер- нути її в темряву пасивного рабства. Це кар- динальна справа. Від того, яка відповідь бу- де, дана живою дійсністю, залежить скріп- лення, чи підірвання посіяного зародку рево- люції в цілому СССР.

Щоби закріпити те, що зроблено грандіоз- ними повстанськими діями для поширення концепції масової революції народів — треба розвіяти сумніви у тих, що недавно запізна- лись з нею. Треба було засвідчити перед ни- ми, що помимо всіх зусиль ворога, наша ре- волюція не падає а триває і розвивається. Че- рез те дати їм тверду віру в неї, переконати їх, що може і буде продовжуватися, не тіль- ки в переходовому воєнному укладі, але так само в »мирному«. Що большевицька »все- сильність« неспроможна її спинити. Доказа- вши те здобуваємо багато з тих нездецидова- них симпатиків на активних борців.

В переломовому етапі, при кінці війни, ве- лики партизанські дії і зв'язані з ними полі- тично-революційні акції заклали основи для росту масової революції народів у спільному проти большевицькому фронті. В черговому етапі головний наказ тої самої концепції, ос- новне завдання у здійснюванні того самого пляну — це: вдержатися, тривати і продов- жувати революційну дію, стосувати такі ме- тоди і таку тактику, щоби запевнити непере- ривність боротьби.

Відомости про те, що УПА — ОУН і УГВР діють, що помимо всіх зусиль не вдається большевикам знищити революційну бороть- бу — утверджують революційне наставлення всіх неофітів, не тільки в Україні, але в ці- лому СССР. При тому не йде так про розмі- ри наявних революційних дій бо ефект кож- ної акції в свідомості мас залежить не тільки від її абсолютної величини, сили й натуги, але передусім від її пропорційного відношен- ня до загальної ситуації. Серед величезних і потрясаючих подій воєнного часу все пере- січне губиться, проходить безслідно, до всьо- го прикладається надзвичайні, великі міри- ла. Тільки відповідно великі події й акції ма- ють свій вплив. Інакше в мирному часі, в більш нормальній обстановці. Тоді на спокій- нішому плесі і видніші теж розмірно менші події, стає більший ефект різних акцій серед мас. А в нашій концепції масової революції, як і в інших соціологічних явищах, ефект акції міряємо її впливом на маси, на їх свідомість і наставлення, а не самим матеріаль- ним наслідком.

Головне значіння полягає в самому про- довжуванні революційної боротьби. Кожний, теж менший її прояв, який доходить до відо- ма мас, має серед них свій революціонізую- чий вплив. Зокрема, коли йде про маси дале- кі від теренів революційних дій ОУН—УПА,

про інші, союзні народи, — то домінує в них перше вражіння, перші відомости про українську революцію, коли вони запізнались з широкими партизанськими діями УПА. Тепер у них стоїть питання, чи взагалі ще існує й діє та сила. Коли так, то в них утверджується віра в живучість революції. Відомости про існування і дію головної сили протибольшевицької революції народів—ОУН—УПА — стають політичною орієнтацією для всіх народів поневолених большевизмом.

Послідовне здійснювання одного й того самого плану революційної стратегії в двох етапах можна образово представити наступним порівнянням: при варенні якоїсь страви звичайно на початку підсичуємо сильніший вогонь, щоби допровадити до кипіння. А далше може бути слабший вогонь, але постійний, щоби піддержувати кипіння. Підчас кипіння температура вареного не підвищується, а страва уварюється щораз ліпше. Так і в революції. Варення — це процес дозрівання масової революції. Сильний вогонь на початку — це перший етап широких революційно-партизанських дій і поширення ідеї визвольної революції серед народів. Рівномірний, слабший вогонь після кипіння — це революційні дії теперішнього етапу в час миру.

Тактика боротьби в новому етапі достосована до «мирних» умовин побуту в ССРСР і до загальної ситуації. Зрозуміло, що не можна про неї докладніше писати, хіба загально заторкнуті деякі моменти. В порівнянні з попереднім етапом вона відзначається стосуванням прийомів глибокого підпілля та більшого роздрібнення. Надалше продовжуються обидві форми революційної дії: суспільно-політична і мілітарна. УПА й ОУН ведуть свою діяльність у найтіснішій співпраці. Вповні здержана однією революцією, координація боротьби. Відповідно до загальної ситуації, в теперішньому етапі більше посилюється фронт суспільно-політичної революційної дії, а теж мілітарна, партизансько-боева боротьба ведеться так, щоби, крім спеціальних завдань, кожна акція мала якнайбільший політично-пропагандивний успіх.

Ціла боротьба йде незмінно по лінії здійснювання визвольної концепції ОУН, та оформлених ідей цілого українського народу. Боротьба йде під прапорами УГВР, яка презентує самостійно-державницькі змагання України та заступає її перед зовнішнім світом як протиставлення до московської експозитури — «уряду УСССР».

У визвольній концепції домінуюче значіння мають, як завжди, головні моменти: ставка на власнопредметну боротьбу власними силами; одинока дорога до визволення—протибольшевицька революція; революція широких народних мас, з їх активною участю, а не самих організованих сил; спільний протибольшевицький фронт, визвольна револю-

ція народів за концепцією АБН, в якій Україна веде перед.

В парі з офензивною стратегією, спрямованою на поширення революції на всі народи та на всі ділянки життя, проводиться оборонну стратегію проти намагань ворога знищити наш рух. Оборона самої організованої революційної сили, підстав і засобів її існування і дії, як теж оборона цілого народу, зокрема революційно-наставлених елементів перед большевицьким винищуванням.

Большевицькі намагання знищити українську революцію йдуть дорогами: розбивати сили ОУН й УПА ударами з чола, широко закроненими мілітарно-поліційними операціями, довготривалими облогами-блокадами; різними «зверненнями», заявами режиму про готовість поєднатися і помиритися, деклараціями про «амнестію» в парі з широкими пропагандивними кампаніями про безвиглядність дальшої боротьби — викликати капітулянтські настрої, посіяти зневіру та відтягнути від революції якнайбільше слабших елементів: вдертися в революційні ряди через провокацію і диверзію, розкладати морально, винищувати керівні осередки та робити виломи в різних частинах ОУН і УПА: відгородити революційне підпілля від народних мас і їх життя: винищувати елементи, які стоять найблище до підпілля: ізолювати просяклі революційними настроями терени. Ті методи стосують большевики комбіновано, посилюючи то олії, то довгі, міняють тактику.

Але жодна з тих метод не дала ворогові бажаного ним висліду. Большевики не змогли знищити революції. Про розміри большевицьких акцій проти українського підпілля свідчить такий примір: в 46 році блокували західні землі, уживаючи до того 132 тисячі війська, продовж кількох місяців. Ворог завдав важкі удари, революційне підпілля понесло немало втрати, але не заламалось, не стратило своєї основної сили та здібности до боротьби.

Дефензивна стратегія спрямована на оборону не тільки самої організованої революційної сили, але й цілого населення. В тому на першому місці стоїть оборона перед загрозою масових виселювань.

Сила революційного підпілля та одностайна революційна постава всього населення не дозволяють большевикам застосувати масового, винищування і виселювання цілих теренів опанованих революційною дією і такими ж настроями. Большевики мусять рахуватися з тим, що це викликало би загальний повстанчий зрив даних теренів, що було б надто небезпечно для позиції режиму внутрі і перед зовнішнім світом. Таким чином сила революційного підпілля та готовість до боротьби на життя і смерть населення становлять найпевнішу оборону перед загрозою масового виселювання, яке большевики хотіли застосувати так, як в Криму і на Кавказі.

боротьби, повстання України, що могло б мати необчислими наслідки в цілому СРСР та на загальну ситуацію.

Таким чином героїчна боротьба частини українського народу на західних окраїнах дала дуже багато в обороні цілого українського народу, зокрема найбільше загрожених Західних Земель. Хоч успіх тої революційної боротьби не має матеріального унагляднення, та це не зменшує його значення.

Тривалий ефект революційної боротьби на захід від лінії Керзона це зреволюціонізування тої вітки українського народу, повне приєднання її до активної участі у визвольній боротьбі. Успіхи діяльності ОУН і УПА в тому відношенні надто великі наглядно, коли зважити собі, що це ще донедавна були національно мало свідомі, «темні», нераз москофільські, податливі на большевицькі впливи села, які перемінились у національні твердині, оселі самих борців за волю і землю, за національне життя. Як би такий стан національнополітичної свідомості та революційної активності був досягнений в цілій Україні та в інших поневолених большевизмом країнах, тоді большевицький імперіялізм, режим і система були б скоро знищені в короткій боротьбі, в загальному повстанні поневолених ним народів. А ціле населення Лемківщини, Посаяння, Надбужжя, Холмщини і Підляшя, яке раз стало борцями за українську Правду, від старого до малого, чоловіки, жінки і діти — вже не перестануть ними бути. Однаково ті, що залишились на проаліній землі, як теж ті, що насилу з неї викинені.

Боротьба УПА й ОУН на західних окраїнах та випадки з тої бази на захід має особливе значіння для видвигнення справи визволення України в світі, для розголошення наших визвольних змагань поза кордонами СРСР, зокрема в західних країнах. Західні народи, як цілий зовнішній світ, мають дуже слабі і тільки спорадичні відомості про те, що діється в СРСР. До них доходять інформації про визвольну боротьбу України й інших народів головню з наших джерел. Такі інформації від тих, що говорять у власній справі, з природи речі, трактовані як тенденційне представлювання дійсності, приймаються з застереженням. Зате далеко більше значіння для постороннього світа мають такі відомості, які подають власні інформатори на підставі власних спостережень, дипломатичні представники, журналісти, члени різних місій, подорожні, розвідчики, тощо. В Україні таких гостей буває мало, а ті що дістануться, не мають змоги побачити те, що большевики стараються приклонити, затаїти. Зате на підпольських теренах, в самій Польщі, в ЧСР і т. п., в тому відношенні є більшці можливості і звітлія доходить до зовнішнього світу відомості хоч скучні, але сприймаються вони з більшим довір'ям і заінтересуванням.

Там чужинні експоненти зустрічаються безпосередньо, або дуже зблизька з українською революційною боротьбою, яка там ведеться та подають ті вістки до своїх країв. Тоді пізнання того малого відтинка наших змагань дає основу для віри і пізнання цілості української справи, зокрема революційної боротьби з узглядненням відповідних пропорцій, поміж західними країнами а українським материком. Так то боротьба на захід від лінії Керзона, хоч вона становить фронт другорядний, займає перше місце в ділянці видвигання, активізації справи української визвольної боротьби на міжнародному форумі. В тому відношенні вона має найбільші досягнення, зробила найбільше. В тому велика заслуга всіх борців того фронту перед справою визволення. Мова фактів, боротьби — це найсильніший аргумент на міжнародній арені. А те, чим промовляє до світу боротьба на західних окраїнах та сперті на ту базу рейди на захід — доходять до відома ширшого світа, і говорить, свідчить перед ним за цілу визвольну боротьбу України.

Дуже важним і поважним ефектом революційних дій УПА й ОУН за лінію Керзона є поширення концепції революційної, визвольної боротьби у спільному протибольшовицькому фронті серед західних сусідів України. Поляки, словаки, чехи, мадяри непосредньо заізналися з діями УПА, з визвольною концепцією, революційними кличами ОУН та з нею мобілізованим спільним революційним фронтом, по лінії Антибольшевицького Блюку Народів.

На таке поширювання ідеї спільного протибольшевицького фронту серед західних і північно-західних сусідів України спеціально наставлена діяльність ОУН й УПА за лінією Керзона. Іде про приціплення і ствердження серед тих народів ідеї безкомпромісової, революційної боротьби за самостійність, та ідеї спільного фронту АБН. Ті народи перебувають внутрішні політичні кризи-шукання виходу з ситуації послідовного, поступуючого поневолювання їх большевицьким імперіялізмом. Вони у великій мірі розгублено блукають на політичних роздорожжях, витрачують час і сили на пробування легких доріг, які вже Москва позривала, або хитро спрямувала у свої сіти. На одиноко правильний шлях безкомпромісової революційної боротьби злецидовано стала ще лише частина тих народів, а решта ще вагається, лякається його трудності. Тим народам, — їх широким масам треба наглядних, живих, пориваючих примірів і доказів, що революційна боротьба з большевизмом можлива, реальна.

Так само щодо ідеї спільної революції — то розгублені, нераз зневірені, чи скептичні провідні круги і маси наших західних сусідів потребують безпосередньо стрінутися з дією по тій лінії, побачити центральну силу, яка веде роботу для зреалізування концепції спільно-

го, революційного антибольшевицького фронту народів.

Дотогочасна діяльність УПА й ОУН принесла в тому напрямі поважні висліди. Сусіди України та наші природні союзники в антибольшевицькій боротьбі запізналися з нашими діями, з концепцією, стратегією і тактикою. Це для них стає взірцем — прикладом до наслідування та орієнтаційним шляхом.

Дії УПА й ОУН по тій лінії вповні уодно-стайнені. Крім постійної політично-пропагандивної акції, найкращі висліди дають рейди УПА на чужі терени, які мають революційно-політичні завдання і в яких, побіч партизанських операцій ведуться широкі пропагандивні акції. Такі рейди з України у всіх чотирьох напрямках на терени сусідів, напр. на Білорусь, Румунію. Так само з західних окраїн відбуваються рейди в Польщу, на Словаччину, Чехію, Мадярщину, останню теж по підбольшевицьких теренах Австрії. Успіхи рейдів УПА у поширенні революційної боротьби і спільного протибольшевицького фронту народів — великі.

Довкруги останніх великих рейдів на захід поширилось багато неправильних поголосок і пресових вісток. Передусім цілком невірна інтерпретація, що це УПА виходить з рідних земель. Маємо до діла з рейдовими операціями декількох відділів УПА, які оперували на захід від лінії Керзона, а не на матірних землях. Такі рейди на терени західних сусідів відбуваються постійно, кожного року. Цього літа вони особливо посилились у зв'язку з посиленням боротьби на західних окраїнах.

Як відомо, Москва поставила усіми силами таки винищити українське населення на західних окраїнах під Польщею та розбити діючи там українські революційні сили. Дотогочасні намагання в тому напрямі агентурного варшавського уряду і збольшевиченого польського війська, під прихованим кермуванням большевицьких старшин і таки же співучасті відділів НКВД — показали безуспішні. Москва мусить одверто перебрати в свої руки ведення операції проти УПА на підпольських теренах, кинути до того великі військові з'єднання та заангажувати під своїм кермом змобілізовані армії Польщі і ЧСР. Того вже не можна зробити тихцем, ворог примушений виступати відкрито, помімо шкідливих для його зовнішньої політики наслідків. ССРСР, Польща і ЧСР заключають формальний договір про спільні військові дії проти УПА.

З початком літа ц. р. ворог розпочав генеральну офензиву на трьох фронтах. Його план був такий: арміями ССРСР, Польщі і ЧСР, створити три великі і щільні фронтові лінії з півдня, півночі й заходу, замкнути в їх трикутнику частини УПА й революційне підпілля ОУН західних окраїн, розторозити і

зліквідувати їх стиснувши трьома валами, з усіх сторін.

Але ворогові не вдалося досягти наміченої мети цілої офензивы. Крім неспівмірного відношення сил, героїзм українських революціонерів і досконала партизанська тактика УПА мали перевагу над зусиллями ворога. Стратегічний плян УПА — звести на нівець ворожу офензиву полягав у тому, щоби не дати себе замкнути і здушити у трикутнику трьох фронтів, тільки прорвати його і розвинути офензивні партизанські дії не там, де ворог хотів би звести бій, де він зосередив свої сили, а там, де він слабший, менше приготований. Удосконалення партизанської тактики, знамените опанування її добре вишколеними і заправленими всіми відділами УПА, незрівняна хоробрість у боях, вміння виманевруватися з найтрудніших ситуацій, блискавкова рухливість, наскокування на ворога там і тоді, де він не сподівається — уможливили успішне виконання того, — здавалось би, — фантастичного плану проведу революційної боротьби на західних окраїнах.

Підчас ворожої офензивы за лінією Керзона частини УПА — Захід розпочали посилену партизанську діяльність в полісі на схід від лінії Керзона. Тими діями в значній мірі зв'язали большевицькі сили, які були призначені до атакування і постачання, через те відтяжили УПА за лінією Керзона, ослабивши большевицький, південний фронт. Значні сили УПА з боевого підпілля ОУН, за лінією Керзона прорвали ворожі фронти на багатьох відтинках і, згідно з планом, пішли в рейди. Вони розгорнули широкі партизанські дії, оперуючи з швидкою рухливістю на теренах поза полосами концентрації ворожих сил. Через те приневолили ворога розсіяти свої сили по широких теренах, де реидують та можуть реидувати відділи УПА. Маючи далеко більші комунікаційно-технічні спроможності, большевицькі частини, а ще менше польські і чеські, не можуть рухливістю дорівнятися реидуючим відділам УПА. Тож не можуть послугуватись тактикою швидкої погоні. А спроби оточування і замикання реидуючих не мають жодних виглядів на успіх, коли ті зуміли вирватися з трикутника трьох фронтів. Тому ворог мусів перейти до стаціонування роздрібнених військових частин по цілих «загрожених» рейдами УПА теренах, щоби бодай трохи поборювати відділи УПА, там, де вони появляються, і щоби не компромітуватися перед населенням тим, що українські революціонери свобідно з'являються та ведуть свою військову і пропагандивну роботу, а промосковські урядові війська даної країни навіть не показуються. Таким чином рейди по цілому глибокому заплілі ворожих фронтів відтягнули значні сили пробольшевицької польської і чеської армії, ослабили ворожий натиск на західних окраї-

нах та ударемнили велику офензиву потрійного союзу.

З проломаного трикутника за лінією Керзона пішли рейди напрямом на північ і північний схід — в Польщу і на Білорусь, на захід і на південний захід, в Чехію, Словаччину, Мадярщину, Австрію. Головна частина рейдуючих відділів не відривається цілковито від баз революційного руху на рідних землях, спірається на них роблячи близчі, чи дальші випадки. Деякі відділи пішли у далекі рейди, відорвавшись від випадових баз і головних сил. Вони доходять до західних кордонів підбольшевицької стрефи в Середущій Європі. Частина тих відділів та окремі групи, у висліді воєнних дій переходять на неутральний терен.

Крім військово-боевих завдань, рейди УПА по чужих країнах мають політично-пропагандивні цілі, що стоять тепер на першому місці. Успіхи в поширенні серед других народів протибільшовицької революційної боротьби та концепції спільного фронту АБН — це трівкі успіхи нашої боротьби, дальший, поважний крок до перемоги. А останні рейди УПА, зокрема на захід зробили в тому напрямі дуже багато.

Таким чином з великої офензиви, якою ССРСР та її сателіти Польща і ЧСР хотіли розгромити і знищити українські революційні сили на західних окраїнах, зродились широкі контрофензивні дії УПА — великі рейди, що не тільки зберегли повстанчо-революційні сили від знищення, але принесли поважні успіхи українській революції.

Як бачимо ціла революційна, політична й мілітарна боротьба УПА й ОУН ведеться планоно в кожній ситуації, на всіх теренах. Вона йде послідовно по лінії здійснювання нашої визвольної концепції. Знаючи ту концепцію, можна бачити в усіх діях послідовне переведення одного пляну. В усіх акціях іде не тільки про безпосередній, матеріяльний ефект, тільки в першу чергу продовжування, поширення революційної боротьби, мобілізування все більше нових сил, все ширших мас та приєднування других народів до спільного антибільшовицького фронту. Всі зусилля, труди та жертви, які причиняються до такого розвитку і росту визвольної революції положені за добру справу, оправдуються, бо вони ведуть до перемоги одиноким правильним шляхом.

Микола Ол-ич

Проблеми промисловости України і соціяльні питання *)

(Економічні нариси)

1. Структура і напрямки розвитку промисловости.

Капіталізована праця людини у вигляді засобів виробництва творить матеріяльно-технічну базу для витворення нових продуктів праці. Оскільки абсолютна кількість людської продукції прямо залежить від величини капіталізованої праці у вигляді засобів виробництва, то всяка соціяльно-економічна система з необхідности прямує до збільшення кількості засобів виробництва як основи для поширеного виробництва. Тому витворений продукт людської праці (в нормальній економіці) не може бути в тій же кількості продуктом споживання, а меншим, — на суму капіталізації його в засоби виробництва. Тому вся продукція людської праці розділюється за суспільно-функціональним призначенням на дві частини: засоби виробництва і засоби споживання.

Виробництво засобів виробництва може пе-

ребувати під таким суспільно-функціональними тенденціями:

а) обмежуватись до підтримання існуючої абсолютної суми засобів виробництва. В такому випадку матимемо економічну деградацію, бо зі зростом населення відносна озброєність праці знижується, а тому знижуються і виробничі спроможності суспільства,

б) підтримувати існуючий рівень озброєння суспільства засобами виробництва, цебто, — збільшувати абсолютну суму засобів виробництва, відповідно до зросту населення та його внутрішньої соціяльно-виробничої еміграції. В наслідок цього створюється ситуація, яку можна характеризувати станом стагнації, і яка, звичайно, переходить в депресію і деградацію;

в) виробляти і вкладати в народне господарство таку кількість засобів виробництва, яка збільшує абсолютну і відносну озброєність засобами виробництва цілого суспільства в порівнянні з попереднім станом. Це,—

*) Порядком обговорення. Ред.

власне, — єдина позитивна формула витворення і втілення в економіку суспільства засобів виробництва, за якої можливе нормальне функціонування соціально-виробничої системи.

Ця позитивна тенденція під впливом відповідної економічної політики (плянового господарства, капіталістичної концентрації фінансового капіталу тощо) на певній стадії може перетворюватись в свою протилежність — надмірне розростання виробничого потенціалу в нагромаджених засобах виробництва, коштом суспільно-недоцільного звуження виробництва засобів споживання та фактичного їх споживання, (бо інших джерел для нагромадження засобів виробництва немає) веде до павперизації населення (СРСР) і конвульсійного функціонування суспільно-виробничої системи (США).

Народно-господарський комплекс України входить в економічний комплекс СРСР (Росія), а тому й функціонує не як суверенна економічна цілість, а як складова частина чужого комплексу і в його інтересах.

Виясненню питання про наявні і потенціальні фактори суверенізації економічного комплексу України від СРСР в промисловості і є темою цього нарису.

Основний капітал (засоби виробництва) так званої великої промисловості України, включений в економіку «державного соціалізму», складав в мільйонах рублів в незмінних цінах 1926—27 року, (які дорівнювались приблизно 70% купівельної сили рубля 1913 року):

	1927—28 р.	1935 р.	Приріст
1. Велика промисловість	2141,1	7787,2	5646,1
2. Сільське господарство	145,3	3178,3	3033,0
Разом	2286,4	10965,5	8679,1

Приріст засобів виробництва (основного капіталу) сільського господарства і промисловості від 1927 — 28 року відбувався коштом безперервно діючої «соціалізації» народного господарства, яка охопила 99,7% посівної площі (в совхозах, колхозах, та ін. державних і кооперативних господарствах) в сільському господарстві та цілковито всі без винятку промислові заклади. В 1935 році вже не було в Україні навіть невеликих промислових заводів, бо навіть голярні та чистильщици взуття на вулицях були кооперовані. З другого боку, — приріст основного капіталу народного господарства відбувався коштом інвестицій з біжучої продукції.

Коштом цих двох джерел — соціалізації і нагромадження з біжучої продукції — основні капітали «соціалістичного», у властивому сенсі державного, господарства виростили з 1927 — 28 року до 1935 року на 8679,1 мільйонів рублів або кругло — в п'ять разів.

За цей же час продукція великої промисловості характеризується такими показниками (в міль. рублів в цінах 1926 — 27 року):

Роки	Виробництво засобів		Разом
	а) виробництва	б) споживання	
1927—28	1561,1	1364,8	2925,9
1928—29	1955,7	1494,4	3450,1
1930	2834,9	2382,2	5217,1
1931 (оріент.)	3500,0	2500,0	6000,0
1932	4098,1	2668,5	6766,6
1933	4528,6	2770,9	7299,5
1934	6035,7	3189,8	9225,5
1935	7571,0	3905,0	11476,0
Разом	32085,1	20275,6	52360,7

Помимо безперечного чистого зростання промислової продукції, на темпи цього зростання впливала централізація, укрупнення і удержавлення дрібного виробництва (підприємства з кількістю робітників при механічних двигунах менше 16 і без механічних двигунів менше 30 робітників — в статистику підприємств великої промисловості не включаються), продукція якого до великої промисловості не включалась. Сучасна роль цих дрібних підприємств і заводів в економіці України настільки незначна, що наведені цифри продукції великої промисловості без значної помилки ми ідентифікуємо з цілою промисловою продукцією краю. Побічно це стверджується, наприклад, такими показниками про промислові заклади колхозного сільського господарства: в 1938 році колхозні мали: млинів всіх типів 14541, крупорушок 1285, олійниць 1237, маслоробних і сироваренних заводів 194, кузень і ремонтних майстерень 28681, цегельні і черепичних майстерень 2978 та інші з загальним числом робітників 220 тисяч або біля 3% всього числа працюючих в тому році людей за заробітню плату (робітників і службовців).

Таким чином маємо

а) приріст основного капіталу промисловості і сільського господарства за 8 років на 8,7 мільярдів рублів в незмінних цінах 1926 — 27 року,

б) випродуковано за той же час на 32 мільярд засобів виробництва.

Розрив між інвестиціями в основний капітал народного господарства України і продукцією засобів виробництва (матеріально-технічне втілення основного капіталу) за час з 1927 — 28 по 1935 рік включно — становить 23,3 мільярда рублів в незмінних цінах.

Чому стався цей розрив? — Частина з тієї суми пішла на амортизацію основного капіталу протягом 8 років в розмірі 1 — 1,5 мільярда, ще якась частина ужита як засоби споживання, але основна маса випродукованих

засобів виробництва — до 20 мільярдів рублів — з господарства України протягом 8 років вилучена, або пересічно 2,25 мільярда рублів річно.

Це вилучення відбувалося сировиною і півфабрикатами для промисловости засобів виробництва — щорічний вивіз кам'яного вугілля в Росію складав 40 — 50 мільйонів тонн або до 65 — 70% цілої продукції; вивіз металу-сирівця і виробів чорної металургії річно становив 5 — 6 мільйонів тонн — до 70% цілої продукції; також вивіз відбувався і готових виробів, бо за 8 років вироблено самих машин на 11 мільярдів рублів або майже в півтора рази більше цілого приросту основного капіталу народного господарства України.

В іншому місці ми писали про вилучення щорічно з України одного зерна 400 мільйонів пудів — як експропріацію українського хлібороба через колхозну систему.

Тут ми стверджуємо, що протягом 8 років — від початку колективізації до 1935 року включно — український робітник виробив і віддав безкоштовно тій же Москві на озброєння її виробничого потенціалу 20 мільярдів рублів засобів виробництва — вугілля, металу і машин.

Економічні висновки з наведеного вище:

а) Українська промисловість протягом 8 років випродукувала засобів виробництва в чотири рази більше цілого свого основного капіталу.

б) Продукція засобів виробництва української промисловости на 65% (20 мільярдів з 32-х) в економіці існуючої промисловости України не освоєється, а є для неї товаровою продукцією, в функціональному призначенні — засобами споживання.

в) До 65% витворених в Україні засобів виробництва з України вивозиться в Росію і творить основний капітал її (російської) промисловости.

Чи можливий в умовах суверенної економіки України експорт засобів виробництва її сусідам в сумі 2 — 3 мільярдів золотих рублів річно у вигляді вугілля, металу-сирівця і машин в існуючій нині структурі цього «експорту» в Росію? Сучасний «споживач» — Росія, очевидно, некупить, бо коли за це «споживання» доведеться платити, то Росія тоді споживатиме переважно власну продукцію, сировини для виробу якої у неї є без порівняння більше, ніж в Україні.

Німеччина, Італія, Франція, Чехія і тому подібні країни куплять у нас вугілля, метал-сирівець і півфабрикати лише в тій кількості, до якої вони зможуть прикласти працю своїх робітників і нав'язати Україні реекспорт з цієї сировини у вигляді готових виробів щоб на різниці між ціною сировини і ціною готових виробів (вартість праці німецького, італійського та інших робітників) дістати з України продукти виживлення для свого

робітника. Повстає питання — чи є Україна такою країною, що потребує через експортно-імпортні операції довозу зза кордону робочої сили? В принципі на таке питання відповідаємо — ні, бо структура і щільність населення України в основному аналогічна переліченим країнам, цебто, — Україна, як і перелічені країни, повинна експортувати готові вироби, а не сировину і півфабрикати, бо експорт їх можливий лише в тій кількості, в якій ми маємо необхідність для поповнення порядком обміну власних недостач в сировині, як, наприклад, деякі рідкісні метали, гума, бавовна, нафта. Але ця потреба не вимірюється двома — трьома мільярдами стабільних рублів річно сучасного «експорту» в Росію, а сумами значно меншими і не в напрямку Москви, Берліна, Парижа і Рима ці зв'язки лежать, а в іншому — Єгипет, Іран, Ірак, Кавказ, Індії.

Запотребування ринків евентуальних споживачів засобів виробництва української промисловости (в її сучасній структурі) ближчих сусід — прибалтійців, Польщі, Румунії, Турції, Кавказу тощо — без всякого порівняння нижча сучасного запотребування «ринку» Москви.

Збереження існуючого рівня (тимчасово абстрагуємось від воєнних і повоєнних змін) і структури промисловости засобів виробництва з перспективою використання її потенціалу для внутрішніх українських інвестицій у промисловості, під оглядом економічним, — є рівнозначним удвоєнню основного капіталу народного господарства кожних чотири-п'ять років. Поширення виробничого потенціалу промисловости удвічі за чотири-п'ять років, як перманентно діюча система, — не може покриватися зростанням потреб народного господарства. Не згадуємо вже про те, що подібний розмір безкоштовного використання (експропріації) праці робітника для інвестицій можливий тільки в існуючій економічній системі, яку ми принципово заперечуємо. Вже один той факт, що населення України зростає удвічі протягом 35 — 40 років — дає відповідь на це питання в тому напрямку, що здвоєння основного капіталу народного господарства протягом чотирьох-п'яти років — не виправдане.

Тому виробництво засобів виробництва в існуючій нині структурі і в обсязі — є антинаціональним промисловим апаратом колоніального визиску України, який щорічно і безкоштовно дає Росії округло 2 мільярди золотих рублів основного капіталу для озброєння і розбудови російської промисловости.

Сучасний, скажімо, рівень видобутку кам'яного вугілля на Україні є хижацьким, і проти інтересів краю, виснаженням природних ресурсів, а не «досягненням соціалістичної української промисловости», як думають деякі наші «політики».

Рівень виробництва засобів виробництва суверенної української промисловості повинен бути розбудований на основі докладного вивчення потреб цілого господарства України (відновлення і поширення основних фондів народного господарства) та мусить бути взятий до уваги, як побічний фактор, — використання кон'юнктурних спроможностей промисловості для евантуального експорту засобів виробництва в країни, промислово менше розвинені, ніж Україна.

Україна нині «експортує» до 70% кам'яного вугілля і металу-сирівця, а вживає для місцевої промисловості лише менше третини. Суверенна економіка промисловості України вимагає щонайменше зворотнього співвідношення, з дальшою тенденцією до скорочення «експорту» того роду сировини, бо ми не маємо потреби кооперувати, подібно до Франції, своє вугілля з чужим металом шляхом обміну сировини, бо те і друге маємо. Така постановка (а вона єдино правильна) викличе, природно, тимчасове скорочення видобутку вугілля і виробництва металу до моменту, поки українська обробна промисловість розбудується до такого рівня, щоб змогла освоювати на 20 — 30% сучасного видобутку вугілля і металу-сирівця, а 70 — 85%.

Розбудова модерної обробної промисловості України на базі існуючого рівня видобутку сировини — і буде стрижнем цілої економічної проблеми розвитку промисловості України, а це значить, що обсяг обробної промисловості повинен структурно радикально змінитись і кількісно вирости в 3-4 рази (по кількості робітників).

Продукція засобів споживання в 1935 році досягла 3,905 мільйонів рублів і по своєму обсягу є дуже скромною, бо коли виключити з неї продукти харчової промисловості (2083.8 мільйонів рублів), то з решти промислових виробів припадає на душу населення України:

- а) Текстильних виробів на 5 рублів в рік.
- б) Взуття на 4 рублі в рік
- в) Трикотажу на 3 рублі 50 копійок.
- г) Паперу на 0 рублі 80 копійок.
- д) Швацьких виробів на 10 рублів 00 коп.
- е) Цементу на 0 рублів 60 копійок.

ж) Цегли і черепиці на 3 рублі 00 копійок. — цебто, — суми придатні для вимірювання промислового споживання тропікальних муринів в південній Африці, які не потребують ні одягу, ні даху над головою.

— З 2,1 мільярдів продукції харчової промисловості понад 70% припадає на печений хліб, цукор і спирт, цебто, — речі, які набули специфічного розвитку лише в советській економіці, бо випікання хліба на промислових засадах охопило навіть село; 85 — 90% всієї продукції цукру з України експортується, продукція спирту в основному йде на ви-

ріб синтетичної гуми, решта на горілку, — які не є, у властивому розумінні, продуктами споживання. Отже властива продукція харчової промисловості не перевищує 600 — 700 мільйонів рублів (масло, м'ясо, кондиторські вироби, тютюн, цукерки, консерви тощо) або 20—23 рублів на душу населення.

З «розкряпаченням» суверенної економіки України, в промисловості, яка виробляє речі споживання, відбудуться процеси органічної регенерації і деколективізації її структури в напрямку відродження «хатньої промисловості», продукти якої не попадають в жодну промислову статистику, але фактично творять чи не найважливішу статтю «харчової промисловості», яка дає життєву спроможність переважній більшості населення. Треба сподіватись, що ці процеси деколективізації промисловості — м'ясної, молочної, овочевої і інших — будуть великими, бо сировинна база для їх існування — поголів'я худоби, посіви садовини і городини тощо — поважно зменшились проти рівня 1917 року і нині сировина для цієї промисловості постачається під поліційним примусом — контингентуванням. Коли українські хлібороби перед суцільною колективізацією забивали 7-8 мільйонів вгодваних свиней в «домашній промисловості», то ясно і очевидно, що при відсутності примусового вилучення сільсько-господарських продуктів від хлібороба, існуючі галузі харчової промисловості — м'ясна, молочна, хлібопекарська, спиртова, овочево-консервна і деякі інші — різко і з погляду економічної доцільності — оправдано підупадають, а ще більше роздрібняються до індивідуально-кустарних, невеликих підприємств і закладів. Натомість будуть буйно розвиватися такі галузі промисловості по виробу засобів ужитку як металовиробнича (металевих виробів нині продукується на 2-3 рублі на душу населення річно), деревообробна, черепично-цегляна, цементна, текстильна, шкіряна, фаянсова, гумова і інші.

Таким чином, в суверенній промисловості України відбудуться процеси докорінної її реконструкції в таких напрямках :

а) Перебудова більшої частини виробничого потенціалу промисловості засобів виробництва на виробництво засобів споживання і вжитку.

б) В промисловості засобів виробництва структура виробництва радикально зміниться в напрямку підвищення питомої ваги виробництва машин і верстатів (в існуючій структурі вони займають лише біля 20% і при тому специфічного характеру — сільсько-господарські машини, паровози, вагони).

в) Існуюча промисловість, що виробляє засоби вжитку і споживання, в сучасних її вирішальних галузях поважно занепаде, як штучний поліційно-колоніальний витвір (в основному харчова промисловість), натомість

буїно розвинеться промисловість засобів ужитку.

Державна економічна політика мусить, опираючись на удержавлену сировинну базу — видобуток вугілля, виробництво металу-сирівця і на вирішальні галузі транспортного господарства, — надати соціально-виробничій ініціативі громадян, через уприватнення всього апарату виробництва, розподілу і обміну товарів — широку перспективу господарської діяльності в розбудові економіки в інтересах нації і держави.

Вплив економічної політики на розвиток виробничих відносин здійснювати лише засобами економічними, переважно фінансовою політикою (кредит і бюджет). Органічну структуру промисловости України може і здатна відродити лише вільна система приватно-власницького способу виробництва і розподілу.

2. Географічне розміщення промисловости.

Попередній розділ ми закінчили на тому, що існуюча промисловість в суверенній державі повинна бути в цілому кількісно і якісно поширена і структурно радикально змінена, низка галузів промисловости взагалі має виникнути наново: гумова, автомобільна, авіаційна; а такі галузі промисловости як текстильна, деревообробна, будівельних матеріалів, металовиробів ужитку, шкіряна, тютюнова тощо — в кілька разів збільшать свою продукцію.

Структурна реконструкція промисловости відбуватиметься одночасно з географічним переміщенням промисловости, бо існуючий стан ні під жодним оглядом не може задовольнити інтересів народного господарства.

Для характеристики існуючого стану приводимо географічне розміщення промисловости України на 1 січня 1935 року:

Області	Число підприємств	Осередні виробничі фонди (млн. руб.)	Пересічне число робітників (тисяч)	Валова продукція (млн. руб.)	Питома вага		
					Робіт.	Вал. прод.	Фондів
1. Київська	1068	578,2	136,0	1109,7	10,1	12,1	7,4
2. Чернігівська	353	199,2	34,2	219,9	2,5	2,4	2,6
3. Вінницька	764	289,6	62,7	363,0	4,7	3,9	3,7
4. Харківська	1354	1035,1	213,2	2018,3	15,9	21,9	13,3
5. Дніпропетровська	995	17,450	211,2	1591,4	15,7	17,3	22,4
6. Одеська	980	575,4	114,3	1009,4	8,5	10,9	7,4
7. Донецька	1364	3332,2	564,3	2858,4	42,0	31,0	42,8
8. Молдавська	164	32,5	8,3	55,4	0,6	0,4	0,4
Разом	7042	7787,2	1344,1	9225,5	100,0	100,0	100,0

В 1935 році кількість робітників великої промисловости Донецької області складала

564 тисячі людей або біля 25% цілого населення області, в той час кількість робітників тієї великої промисловости Вінницької області дорівнювалась лише 63 тисячам або біля 2% цілого населення області. В Київській, Чернігівській, Одеській областях положення аналогічне Вінницькій області.

Примітка: Приведене вище обласне районування, що існувало в 1935 році, пізніше було змінено через роздрібнення областей.

З цього ми бачимо, що існуюча велика промисловість України (а вона майже ототожнюється з цілою промисловістю, бо дрібна промисловість майже цілком ліквідована), розташована і сконцентрована в східних областях на теренах найменше залюднених, а найбільше щільно залюднені простори центральної, західної і північної України, не кажучи вже про перелюднену аграрну Галичину, являють собою чисто аграрний комплекс з слабо розвиненою промисловістю. Таких диспропорцій в географічному розміщенні промисловости ми не маємо в жодній країні Європи, хоч в багатьох з них розміщення природних ресурсів сировини без порівняння гірше, більш нерівномірне, ніж в Україні.

Це перед суверенною економікою України ставить завдання упромисловлення центральних і західних теренів, аби:

а) через індустріалізацію цих теренів відтягнути від села частину населення;

б) через розріст міського населення (в зв'язку з розвитком промисловости) розширити місцеві ринки збуту сільсько-господарської продукції і в цей спосіб стимулювати підняття продуктивности сільського господарства на інтенсивній основі;

в) децентралізувати промисловість в загально-національних інтересах — соціальних, економічних і політичних (створити місцеві регіональні економічні комплекси, як підстави для розвитку місцевого економічного, соціального самозабезпечення і адміністративного самоврядування, тощо):

г) через наближення виробництва до робочої сили і його децентралізацію зменшити кошти виробництва, бо промисловість невеликих міст, на дві третини зможе забезпечити себе робочою силою з села, особливо в виробництвах з сезонними хитаннями — будівельна, парцелянова, лісообробна, промисловість переробки сільсько-господарської сировини тощо.

Після послідовного здійснення цієї програми географічної децентралізації промисловости, промисловий схід України перетвориться в промислово-сировинну базу (вугілля і метал-сирівець) для розбудови всіх видів обробної промисловости на цілій території України. Нині схід України є сировинною базою московського центрального промислово-

го району. Замість сировинно-колоніального додатку до московської промисловості схід стане базою суверенної промисловості України, — фігурально кажучи, — московський центральний промисловий район, з його мільйонами робітників обробної промисловості, перенесеться на своє природне місце — в Україну.

Система рік України разом з південними морями (Чорне і Озівське), — після проведення відносно невеликих робіт до її доцільної організації — сполучення Дніпра з Донцем, розвитку судноплавства на приплавах Дніпра тощо, — забезпечує прекрасно розвинуту мережу дешевого і вигідного транспорту майже на всьому терені країни.

Треба при тому зважити, що ціла низка галузей промисловості в своєму розташуванні взагалі ні в найменшій мірі (під оглядом економічним) не прив'язується до сировини місцевого походження (шкіра, бавовна, гума), бо питання транспорту цієї сировини в калькуляції виробництва не відіграє поважної ролі. Велика кількість промисловості працюватиме цілком або в великій мірі на місцевій сировині і енергії — скляна, порцелянова, будівельних матеріалів тощо.

Як згадано вище, існуюча промисловість України на три чверти в суверенному комплексі буде реконструйована **структурно** в напрямку зміни характеру продукції як засобів виробництва, так і засобів споживання і вжитку. Цей процес структурної реконструкції поєднуватиметься органічно з **радикально новим** географічним розміщенням промисловості, в зазначеному вище напрямку. Не можемо ми і недоцільно є розбудувати текстильну, варстатобудівельну, автомобільну, шкіряну, тютюнову і інші види промисловості в «переіндустріялізованому» Донбасі чи Харківському районі під кожним оглядом — економічним, соціальним і державно-політичним. Більше того — підземна газифікація вугілля, в поєднанні з електрофікацією — повинні якнайдалі і найширше передавати Донецьке вугілля по дротах.

Нам здається, що час поставити проблему економії вугільних багатств Донбасу за рахунок використання повної спроможності Дніпрельстану і інших того роду споруд та відновлення і розбудови десятків тисяч енергетичних точок на воді дрібних рік, ставків, озер, на запасах торфу, підземних газів тощо. В цьому напрямку Україна має великі можливості, які до цього часу не використовувались (або використовувались в незначній мірі) виключно тому, що ці процеси є протививними економічно-політичним інтересам окупанта. Використання в згаданім напрямку місцевих енергетичних ресурсів значно збільшить економічний потенціал для децентралізації промисловості на території всієї країни, особливо на заході і в центрі України.

3. Соціальні проблеми промисловості.

Існуюча структура промислового комплексу України не розв'язує жодної соціальної проблеми: соціально-побутові умови промислового населення, комунальне господарство тощо перебувають в стані, який немислимий (в елементарному розумінні) в інших промислових країнах. Існуюча структура цих проблем і не може розв'язати, та, зрештою, коли оминуть різноманітні пропагандивні трюки, таких завдань і не ставить. Розв'язання всіх цих проблем гостро впаде на Українську Державу. Нині державно-регламентованою нормою житлової площі на 1 душу населення міст є 3-4 кв. метри. Знаємо, що фактичний стан ще гірший і фактична житлова площа українського робітника не перевищує площі, яку йому відведуть пізніше на цвинтарі. Крім того величезна маса робітників, особливо з околиць великих промислових міст, щоденно доїжджає поїздами на роботу з віддалі 50—60 кілометрів (Харків, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Макіївка, Луганське та інші). Велике число робітників в зв'язку з цим витрачає щоденно 3 — 4 години і більше на доїзд на роботу із роботи. Цей стан може тривати лише до того часу, поки робітник прив'язаний до заводу примусом і тюремною санкцією за ухилення. Звільнення робітника від примусової праці викличе значний вплив робочої сили з існуючих підприємств, а перед тими, що залишаться в місті і перед державою повстає проблема забезпечення робітників житлом.

Грубо кажучи, щоб забезпечити робітників житлом в елементарних нормах любой європейської країни, треба вкласти в житлове будівництво суму рівну або близьку до неї, сучасній вартості основних капіталів промисловості.

Очевидність цього достатньо характеризують деякі дані про зріст населення окремих міст України:

Назва міст	Число населення в тис.	
	1917 рік	1939 рік
1. Київ	500.0	846.0
2. Харків	247.0	833.0
3. Дніпропетровськ	216.0	500.0
4. Запоріжжя	87.0	289.0
5. Сталіно	115.0	462.0
6. Макіївка біля	25.0	240.0

В Києві реальний житловий фонд в 1939 році був меншим, ніж в 1917 році, а приріст житлового фонду в інших містах в кілька разів менший приросту населення.

Розв'язання проблеми робітничого житла — є одним з кардинальних соціально-економічних питань. Розв'язання його повинно відбуватися в комплексі всіх проблем суверенної економіки промисловості України.

Проблема робітничого житла мусить бути розв'язана в плані загальної депролетариза-

ції робітництва. В серії заходів, скерованих на депролетаризацію робітництва, в першу чергу треба буде ліквідувати бездомність робітника шляхом:

а) Безплатної передачі в особисту власність всім працюючим зайнятих ними державних, заводських і комунальних жител. Через вільну продажу працюючими одержаних жител відбудеться розщільнення існуючої густоти замешкання, а ті, що дістануть сплату за продані мешкання, в той спосіб дістануть фонди для розбудови власних домів.

б) Безкоштовне надання всім робітникам промисловості достатньої величини земельних наділів під садиби (від 0.25 до 1.0 га, залежно від місцевих умов) для розбудови на них власних домів і кредитна допомога на пільгових умовах будівельними матеріалами — лісом, дахівкою, склом, залізом.

в) Розбудова і поліпшення мережі під'їздних шляхів довкола міст, особливо засобів міського транспорту — трамвайних і автобусних ліній, електропоїздів; розширення сітки на околицях міст, особливо в менших містах, аби тим сприяти розрідженню населення та припинити ріст великих міст.

г) Економічною політикою в промисловості (подекуди, встановлення диференційованої для великих і малих міст та сіл мінімальної заробітної платні, тарифно-транспортними заходами тощо) стимулювати вслякко розрідження населення великих міст і розбудову промисловості в менших містах і сільських місцевостях.

Другою соціальною проблемою в цім напрямку є увласнення робітника в засоби виробництва, як вирішальну підставову засаду дійсної, а не фіктивної соціальної рівності і справедливості. Це одночасово збігається з загально-суспільним завданням — найвищої розбудови промисловості країни.

Український працюючий (робітник, інженер, техник, економіст тощо) на протязі панування советської системи кілька разів оплатив неоплаченою працею вартість всіх промислових фабрик, заводів і підприємств. Ці фабрики і заводи є власністю працюючих в них, а тому вони в наслідок національно-визвольної революції мусять перейти у власність працюючих на тих же принципових основах, що і земля хліборобам.

Це відбудеться в такий спосіб

а) відродження і розбудова промисловості України на засадах приватної трудової власності на засоби виробництва і приватної трудової ініціативи.

Держава (в усіх її виявах — центральні органи, краєві і низові органи самоврядування тощо) залишить у своєму безпосередньому посіданню ті підприємства і заклади, що в силу свого суспільного характеру не надаються і недоцільні до уприватнення (залізниця, зв'язок, трамваї і водогони в містах, важ-

ка промисловість, видобування вугілля, який не під силу до опанування приватній українській ініціативі — хемічні заводи та підприємства типу Дніпрельстану тощо).

б) Всі промислові заклади і підприємства, за вказаними винятками, денационалізуються і передаються в приватну власність працюючим в них людям — від робітника до директора — рівними долями в цілому основному капіталі підприємства.

Обігові капітали залишаються власністю держави, поступово з підприємств вилучаються і становлять державні фонди економічної розбудови, в першу чергу промисловості.

в) Поруч з процесами уприватнення промисловості, відбувається технічна децентралізація її, деколективізація, бо часто-густо існуючі «великі» підприємства являються адміністративно-поліційними витворами, а не органічно-цілосними виробничими одиницями, як от, наприклад, згромадження кількох десятків чи соток швацьких машин само по собі ще не творить швацької фабрики як органічного комплексу, поки не досягнуто на цих машинах спеціалізації робітників на виробі деталей одягу (технічно-виробнича спеціалізація праці); рівно ж механічний згін десятків універсальних слюсарів-механіків з їхніми варстатами в одна приміщення ще не творить організаційно-технічно якогось заводу, а лише мануфактуру вивласнених від засобів виробництва виробників, цехто, — творить явище не технічно-виробниче, а соціальне. Цих асоціальних явищ в існуючій структурі промисловості України аж надто багато, щоб їх оминати і не дати їм вільного розв'язання на шляхах органічної регенерації.

Менші підприємства — до 80 — 100 робітників на кожне, — які творять основну масу продукції споживання і вжитку, при уприватненні, через взаємне порозуміння працюючих, (без участі в цьому процесі держави, крім правового захисту інтересів уділовців і робітників) дуже швидко перейдуть в пайову, кооперативну, індивідуальну організацію виробництва. В уприватнених більших підприємствах, через кредитне і законодавче сприяння процесам продажу і обміну уділів, що належатимуть працюючим, процеси мобілізації основних фондів і ініціювання ними нових підприємств та закладів прискорять та спричиняться до усталення власників існуючих підприємств, як суб'єктів виробництва.

В наслідок всіх цих процесів відбудеться універсальна депролетаризація працюючих, а саме: частина працюючих, яка не має безпосереднього інтересу і прагнень до ініціювання виробничої діяльності, — свої уділи з підприємств вилучить і вкладе в розбудову власного дому, садиби і інших засобів ужитку; друга частина уживе їх на розбудову власного індивідуального промислу і ремес-

ва, третя частина коштом уділів індивідуально чи на спілку з іншими закладе нові підприємства і заклади; четверта частина всю свою увагу скупить на данному підприємстві і, через сплату паїв (уділів) — опанує дане виробництво; але в усіх випадках працюючий стане соціально-відмінним від попереднього пролетарського стану — соціально неактивний працюючий коштом уприватнення промисловости посяде матеріально незалежне становище — власне житло, садибу, як засіб спомагаючий життєвій екзистенції тощо. Такий громадянин, щонайменше, виховає своїх дітей, як майбутніх активних членів суспільства, а це вже буде достатньою компенсацією за вкладений капітал. Кожний соціально-активний працюючий (робітник, інженер, техник, економіст) коштом уприватненого капіталу промисловости стане активним приватним промисловцем.

В українській економічно-політичній думці треба перебороти деякі поважні соціалістично-плянкові примітиви, а саме — рецидиви соціалістичних емоцій та притуплення соціально-економічного мислення. В 1913 році на території 9 українських губерній дрібна домообробна промисловість виробляла кращу на 280 мільйонів рублів, а це творило одну шосту частину всієї продукції української промисловости; 1925—26 році ця промисловість дала виробів на 245 мільйонів рублів або теж одну шосту промислової продукції країни. В 1925 році в УССР було кругло 300 тисяч сільських та 110 тисяч міських доморобних ремісничих підприємств, що об'єднували 365 тисяч сільських та 160 тисяч міських доморобників. В 1928 році в УССР, за далеко неповними підрахунками, працювало 820 тисяч доморобників і ремісників, які, за ще більше неповними підрахунками, давали виробів на 310 мільйонів золотих рублів. Доморобний промисел, ремісництво і дрібна промисловість — підприємства з числом робітників не більше 100, — в більшості європейських високоіндустріальних країн дають три чверти промислової продукції. Промисловість України до часу «соціалізму» розвивалась в тому ж напрямку, але ці процеси були обірвані і загальмовані суцільною люмпенізацією населення, іменуємою «соціалізмом». Соціально-економічний сенс промислової реконструкції України полягає в тому, що приватна ініціатива промислового стану, від ремісника і домовиробника починаючи, повинна випродукувати основну масу промислової продукції, а решту, дадуть всі види державної промисловости. Ланцюг промислового комплексу починається від сільського виробника-доморобника, що промислову продукцію поєднує з веденням сільського господарства, який через сільського і міського ремісника, дрібного і середнього промисловця завершується великою державною промисловістю на другому крилі. Не маємо права бу-

ти більшими «соціалістами-експериментаторами», ніж є передові європейські країни, бо такі прагнення є нічим більшим, ніж соціальною невіглаством або соціальною демагогією, бо коли в ім'я «чистоти соціалістичних принципів» не відродимо власної української промисловости на органічній основі розвитку, то її місце займе продукція і капітал чужої «не чисто соціалістичної промисловости, ну хоч би в роді англійської «соціалістичної» промисловости, в якій 80% промислової продукції дає приватний капітал і біля 20% державний — після здійснення всіх соціально-економічних плянів лейборпартії.

г) Працюючі всіх підприємств, які залишаться в державному (громадському) посіданні, повинні від держави діставати компенсації у висоті капіталів, що дістались працюючим в уприватненій промисловості. Ці компенсації повинні бути скеровані в основному на депролетаризацію працюючих державних підприємств — вибудування робітничих домів, садиб у власність працюючим.

д) Всі підприємства, заклади, фабрики і заводи, що мають своїм завданням продукування товарів чи надання послуг, в якнайбільшій мірі треба звільнити від невластивих і органічно непов'язаних з виробництвом соціальних прибудовок, нашарувань і обтяжень від попередньої системи. Це відноситься до всіляких житлових будинків — кошар, клубів, фабрик-кухонь, будинків відпочинку, амбуляторій, лікарень, підсобних сільських господарств і тому подібне.

Всі ці прибудовки, які являються додатковими засобами поневолення працюючих, повинні бути відщеплені від підприємств — житла робітників підлягають передачі у власність робітникам; лікарні, амбулаторії треба передати у відання відповідних органів саморядування та соціальної опіки; підсобні сільські господарства у власність хліборобів чи робітникам під садиби і т. п. Навіть державні залізниці (і інші того роду установи) повинні, скажемо, залишити у себе в посіданню житловий фонд для своїх урядовців, присутність яких є кінцевою протягом цілої доби на виробництві чи в безпосередній близькості від нього (напр., начальник залізничної станції). Сенс всіх цих заходів — увільнити суспільний бюджет від некорисних і під соціальним оглядом пролетарізуючих установ, бо виробничі витрати по експлуатації державного фонду завжди вищі і безгосподарніші, ніж приватного; той же залізничник, що живе у власному, своєю працею збудованому домі, під соціальним оглядом завжди позитивніший, ніж його товариш, що живе у «казьонному» домі.

Третьою соціальною проблемою — є встановлення засад справедливої платні за працю. Розв'язання її повинно йти в таких напрямках:

а) Заробітня платня для дорослого мужчи-

ни державою регламентується в мінімальному розмірі при 8 годинній праці на добу, середній фізичній напрузі, на рівні, що забезпечує достатнє людське утримання цілої родини середнього розміру. Отже заробітня платня повинна бути родинною, а не індивідуальною, як це є в суперкапіталістичному чи державно-капіталістичному (соціалістичному також) суспільствах.

Мінімум заробітної платні не може бути знижений жодними заходами і міроприємствами під якими б вони «позитивними» плащиками не прикривались — службова квартира, господарський харч, безплатне лікування, філантропічна діяльність і тому подібне. За всіх умов мінімум заробітної платні повинен бути виплачений працюючому готівими грошми.

Регулюванням заробітної платні вищої понад мінімум держава не займається, полишаючи це полагодженню працюючих і підприємців, персонально чи через їх професійні і корпоративні організації. Держава в цих питаннях полишає за собою лише ролю арбітра у випадках конфлікту.

б) Жіноча праця законодавно суворо охороняється через загальну заборону жіночої праці в багатьох галузях промисловости і зайнять, як от підземні роботи, лісорозробки, хемічна промисловість тощо; як важких і шкідливих для здоров'я жінки або таких, що порушують суспільну мораль жінки — поліційна служба тощо. Підлягає безумовній забороні люба робота жінки в нічний час. Жінці ні під яким претекстом — прямим чи посереднім не може бути сплачена заробітна платня менша родинної платні чоловічини, а для того — ні в жодному підприємстві не може бути робітників — жінок більше як 50%, аби запобігти витворенню промисловости чи промислових закладів «жіночої праці».

Обмеження і охорона дитячої праці повинні бути скеровані до того, щоб до праці по найму людини молодша 18 років не приступала, а робота підлітків від 14 років не перевищувала 5 годин денно та носила більше допоміжний і вишкільний характер.

в) Практична політика заробітної плати повинна спиратись на такі принципові засади: одружений дістає більше, ніж неодружений; багатодітний — більше, ніж бездітний; старший віком більше, ніж молодший тощо. При примусовому звільненню з роботи працюючого, при інших рівних умовах, чоловічина повинен бути звільнений перед самітною жінкою, неодружений — перед одруженим, бездітний — перед багатодітним, молодший віком — перед старшим. Сенс цієї політики полягає в припиненню аморфізації й руйнації гієрархічної структури суспільства.

г) Існуючі системи соціальної опіки і страхування працюючих розбудовані в усіх країнах, за невеликим винятком, на засадах знеособлення свідомої волі людини, на засадах

увільнення людини «від думання про завтрашній день». Ця нівеляція індивідуальности людини є величезним соціальним злом, бо всяка нормальна людина повинна свідомо і особисто творити свій «завтрашній день». Суперсоціалістичні досягнення так званого соціального страхування, які дійшли до таких позірних досягнень як страхування життя від старости і інвалідности **коштом підприємств**, оплата відпусток працюючим **коштом підприємства** — є нічим іншим, як грубим і цинічним обманом, бо жодних коштів підприємства поза працею робітника не може виникнути, а тільки праця робітника їх може створити і ніщо інше. Тому так звані кошти підприємства чи держави, що йдуть на соціальну охорону і забезпечення — є експропрійованою у робітників заробітною платньою, на яку наліпили ярлик «Кошти підприємства чи держави», аби в той спосіб усунути працюючого від контролю і управління над витрачанням цих коштів, а самому працюючому цей акт грабунку подати в ідилічний «турботі суспільства про інтереси працюючих». Система соціального страхування в СРСР є одним з інструментів експропріяції і визиску працюючих, яка щорічно дає державному бюджетові багатомільярдні чисті зиски.

Недалеко від того, в основних заложеннях, відійшла політика соціального страхування працюючих в інших країнах, наприклад, в довоєнній Німеччині, почасти у Франції. В цьому сенсі чи не найвигідніше виділяється політика соціальної опіки і страхування В. Британії, Данії.

Основний зміст соціальної політики найбільше поширених соціально-страхових систем полягає в тому, аби забезпечити не людину індивіда, а пересічного арифметичного робітника, який постачає робочу силу — енергію.

Вважаємо, що мірою соціальних відносин є людина. Кожна людина повинна бути опікуном і творцем своєї соціальної долі. Суспільство зобов'язане опікуватись старими, хворими та безпомічними — сиротами, старцями тощо.

Отже:

— Кожна людина, яка сама ініціює і виконує якісь виробничі процеси і в наслідок того дістає засоби до життя (а не дістає заробітної платні), індивідуально чи в спілці з іншими, — повинна, як свою приватну справу, організувати і забезпечити себе на всі випадки соціальних нещаст — хвороби, втрати майна, інвалідности тощо. Ціле суспільство, як організована цілість, не приймає перед цією людиною жодних зобов'язань, одначе, коли людина цієї категорії попадає в біду, то вона від суспільства дістане не соціально-зобов'язуючу опіку, а дар людського милосердя до людини в біді, незалежно від причин, які ту біду викликали.

— Кожна людина, яка сама не ініціює виробництва і живе з заробітної платні, цим самим є до певної міри суспільством соціально-зв'язана, обмежена, а тому ця людина реально не має всіх можливостей до повної реалізації особистих заходів до соціальної опіки і забезпечення. Тому суспільство є зобов'язаним, взаємін обмеження суспільно-виробничої ініціативи працюючого за заробітну платню, дати йому соціальні компенсації.

Ці соціальні компенсації — гарантії повинні полягати в:

а) Забезпеченні праці всім, що її шукають;
б) встановлення і гарантування родинної заробітної платні, яка б забезпечувала утримання цілої родини при одному працюючому за заробітну платню.

в) встановлення максимуму робітничого часу (8 годин в промисловості і не більше 9 годин в сільському господарстві), переведення всієї промисловості на працю при денному освітленню (за виключенням підприємств, праця яких вночі є конечною — рух поїздів, електростанції тощо).

г) Найширша депролетаризація робітників в плані окресленому вище.

Встановлення відносин між працедавцем і робітником на тій основі, що робітник, як правило, не може бути звільненим від роботи волею працедавця (може бути звільнений лише при фізичній ліквідації підприємства). Недобровільне звільнення робітника з підприємства може відбутися лише на основі закону і по постанові суду в кожному окремому випадку.

д) Відміна всіх без винятку примусів праці, в якій би вони формі не виявлялись.

е) Виплачувати робітникові повну заробітну платню і ліквідація всіх без винятку так званих посередніх виплат заробітку через начислення страхових внесків «коштом підприємства, коштом держави», безплатного лікування, відчислень на комунальні послуги, пільгові кошти переїзду і тому подібне, які в дійсності є недоплаченою заробітною платнею працюючому. Всі ці відчислення, відрахування і нарахування додати до заробітної платні і виплачувати на руки працюючому, цебто, — як зазначено вгорі, виплачувати повну заробітну платню.

ж) Робітника, якому виплачується повну

заробітну платню, суспільство (державна) зобов'язує забезпечити собі соціальне страхування від певного мінімуму — передчасної втрати працездатності, на старість, від тимчасової непрацездатності та забезпечення родини на випадок смерті працюючого.

Суспільство, виплачуючи робітникові повну заробітну платню, зобов'язує його виконати лише певний мінімум страхового забезпечення, надаючи йому (робітникові) право і можливість якнайширше здійснювати поширене соціальне забезпечення себе в усіх формах добровільного соціального страхування.

з) Робітничі страхові каси мусять бути незалежні від держави, підприємств і професійних організацій, повинні управлятися самими застрахованими. Як згадано вище — членство в робітничій страховій касі є обов'язковим.

і) Всі розрахунки робітничих страхових кас державою забезпечуються від знецінення на основі незмінної вартості індексу життєвого стандарту.

Кошти соціального страхування ні під жодні претекстом не можуть бути вживані (порядком їх управління) ні на жодні промислові чи інші того роду інвестиції, бо вони в основі є засобами поширення споживання і вигід працюючих з уже витвореної продукції народного господарства, а тому їх інвестиція може відбуватися лише в напрямку акумуляції в засобах споживання і вжитку — кредитування власного індивідуального будівництва застрахованих працюючих, придбання працюючими інших власних нерухомостей тощо.

З цього бачимо, що провідною ідеєю соціально-страхової політики суспільства і держави є персоналізація всієї соціальної системи, розбудованої на самодіяльності працюючого, скерованої до його депролетаризації. Через систему соціального страхування максимально, в реальний спосіб, забезпечити соціально волю і добробут працюючої людини.

В накресленому вище плані національно-визвольна революційна концепція зможе позитивно розв'язувати проблеми відродження і розвитку промисловості України і соціальні питання.

Фрідріх Гаєк

Дорога до рабства

Автор провів біля половини свого життя в Австрії і другу половину в США і Англії. За останній період він поступово став певним, що деякі з тих сил, що зруйнували свободу в Німеччині, діють також і тут.

Мало хто розуміє, що виникнення фашизму і нацизму було не реакцією проти соціалістичних тенденцій попереднього періоду, а необхідним наслідком цих тенденцій. Характерно, що багато лідерів фашистських ру-

хів, починаючи від Мусоліні (до Ляваля і Квіслінга включно), почали соціалістами і закінчили фашистами і нацистами.

В США і Англії тепер багато тих, що щиро ненавидять все нацистське, працюють для ідей, яких здійснення довело б просто до ненависної тиранії. Багато з сучасних керівних діячів є деякою мірою соціалістами. Вони думають, що наше економічне життя повинно бути «свідомо кероване», що ми повинні замінити приватну ініціативу «плановим господарством». Але чи можна уявити собі гіршу трагедію за те, що намагаючись створити майбутнє згідно з великими ідеями, ми в дійсності мимоволі дійшли б якраз до протилежного?

Плянове господарство і влада.

Для того, щоб здійснити свої наміри, прихильники плянового господарства повинні створити владу — владу одних людей над іншими — таку, якої ще ніколи не було. Від розміру цієї влади буде залежати й їх успіх.

У багатьох соціалістів є трагічна ілюзія, що позбавивши приватних осіб влади, яку вони мають в індивідуалістичній системі, вони цим знищать владу. Вони не помічають того, що концентруючи владу для здійснення єдиного плану, вони б не тільки перетворили, а й безмежно збільшили б її.

Неправильно вважати, що велика влада центрального плянового бюро була б не більшою за владу, яку мають всі приватні бюро директорів разом. В системі приватної ініціативи немає нікого, хто мав би навіть малу частину тої влади, яку мало б соціалістичне плянове бюро. Хто може серйозно сумніватися в тому, що мільйонер, в якого я працюю, має надто мною багато меншу владу, ніж найменший бюрократ, що являє собою примусову владу держави і вирішає, як мені жити й працювати?

Робітник без фаху, з поганою платнею в Англії чи Америці має більше свободи, ніж який директор фірми в нацистській Німеччині або інженер в Сов. Союзі, що багато більше заробляє. Коли такий робітник хоче змінити свою працю або місце, де він живе, йому немає абсолютних перешкод. Немає загрози для його безпеки і свободи, що змушували б його робити тільки те, що наказало йому начальство.

Наше покоління забуло, що приватна власність є найбільш важливою гарантією свободи. Ми, приватні особи можемо самі вирішати, що нам робити, тільки тому, що контроль засобів виробництва поділений між багатьма людьми, незалежними один від одного. Коли засоби виробництва об'єднані всі в одних руках, то чи це буде номінально «суспільство» чи диктатор — хто б не мав контроль над ними, той має і абсолютну владу над ними. В руках приватних осіб так звана економічна

влада може бути знаряддям впливу, але ніколи не може контролювати все життя людини. Але коли економічна влада централізована, як знаряддя політичної влади, вона утворює залежність, яку ледве можна відрізнити від рабства.

Добре сказано, що в країні, де працює держава, опозиція означає повільну смерть з голоду.

Причини загрози.

Індивідуалізм, в протилежність соціалізму, і усім іншим формам тоталітаризму, базується на пошані до індивідуальної людини і переконанні, що треба, щоб кожний мав можливість розвинути свої власні, індивідуальні здібності. Ця філософія, вперше повністю розвинута під час Ренесансу, виросла в те, що ми знаємо як західну цивілізацію. Розвиток суспільства йшов в напрямі звільнення індивідуальної людини від того, що зв'язувало її за феодального ладу.

Мабуть найзначнішим результатом цього звільнення індивідуальних здатностей був великий зріст науки. Тільки коли індустріальна свобода відкрила шлях до вільного використання нового знання, тільки коли стало можливо випробувати все — коли хто наважувався ризикувати — наука зробила великий прогрес, що за 150 років змінив вигляд світу. Де було усунено перешкоди вільного розвитку людських здатностей, люди швидко ставали спроможними здійснювати свої бажання. На початку 20 сторіччя робітник в західному світі досяг такого ступеня матеріального комфорту, безпеки й особистої свободи, які 100 років тому ледве здавались

Ніяка особа з здоровим глуздом не повинна була б сумніватися, що економічні принципи 19 сторіччя були тільки початком; що є безмежні можливості прогресу в напрямках, якими ми йшли. Але тепер панують погляди, вже більше немає мови про те, як нам найкраще використати вільні сили демократичного суспільства. В наслідок цього ми почали залишати ці сили і замінювати їх колективним і «свідомим» керівництвом.

Характерно, що цей відступ від лібералізму, у вигляді більш радикального соціалізму або під назвою «організації», або «плянового господарства», відбувся в Німеччині. За останню чверть 19 сторіччя і першу чверть 20, Німеччина зайшла далеко і в теорії і в практиці соціалізму, так що тепер Сов. Союз в більшості продовжує там, де покинули німці.

Німці задовго перед нацистами нападали на лібералізм, демократію і індивідуалізм.

Задовго перед нацистами німецькі і італійські соціалісти також вживали техніки, яку потім успішно використали фашисти і нацисти. Ідея політичної партії, що обіймає всю діяльність людини протягом усього її життя, яка претендує керувати його поглядами. Не

фашисти, а соціалісти почали збирати дітей з наймолодшого віку в політичні організації, щоб керувати їхнім думанням. Не фашисти, а соціалісти почали перші організовувати спорт і ігри в партійних клубах, де члени не були б заражені іншими поглядами. Соціалісти перші настоювали на тому, що член партії повинен відрізнятись від інших людей формами вітання і звертання. Вони організацією «ячейок» для постійного нагляду приватного життя створили прототип тоталітарної партії.

Коли Гітлер прийшов до влади, лібералізм в Німеччині був убий. І вбив його соціалізм.

Багатьом з тих, що безпосередньо спостерігали перехід від соціалізму до фашизму, зв'язок між цими системами став поступово очевидним, але в Англії і Америці більшість народу ще вірить, що соціалізм і свободу можна об'єднати. Вони не усвідомлюють того, що демократичний соціалізм — велика утопія кількох останніх поколінь не тільки неможливий, а й що спроба здійснити його веде до чогось зовсім іншого — знищення самої свободи.

«Консервативний соціалізм» був гаслом, з яким велике число пропагандистів приготувало атмосферу, в якій мав успіх націонал-соціалізм. «Консервативний соціалізм» тепер гасло, що панує тут.

Велика утопія.

Не може бути сумніву, що в Англії й Америці більшість з тих, що вимагають центрального керівництва економікою, ще вірять в можливість об'єднання соціалізму і індивідуальної свободи. Але вже давно багато теоретиків розуміло, що соціалізм — найбільша загроза для свободи.

Тепер рідко згадують про те, що в своїх початках соціалізм був щиро авторитарним. Французькі основоположники соціалізму не сумнівались, що їх ідеї може здійснити тільки сильна диктаторська влада.

Перший сучасник теоретиків плянового господарства, Сен-Сімон, писав, що хто не буде коритись його пляновим бюро, з тим будуть поводитися як з худобою.

Великий політичний теоретик де Тукевіль бачив краще за всіх, що демократію з соціалізмом примирити неможливо: «Демократія приписує всі можливі вартості кожній людині», — говорив він в 1848 р., — «в той час як соціалізм робить з кожної людини тільки агента, тільки число. Демократія й соціалізм не мають нічого спільного, крім одного слова: рівність. Але зверніть увагу на різницю: в той час як демократія хоче рівності в свободі, соціалізм хоче рівності в гнобленні й рабстві.

Щоб уникнути цих підозрінь і щоб використати для себе найсильніший з усіх політичних мотивів — прагнення свободи — соціалісти все більше почали обіцяти «нову

свободу». Соціалізм мав принести «економічну свободу, без якої політична свобода була нічого не варта».

Для цього значення слова «свобода» було змінено. Це слово раніше означало свободу від примусу, від свавільної влади інших людей. Тепер воно почало означити свободу від нужди, звільнення від примусу обставин, що неминуче обмежують можливість і кожного з нас. «Свобода», в цьому значенні, — звичайно, тільки інша назва влади чи багатства. Вимога нової свободи була тоді тільки вимогою перерозподілу майна.

Те, що обіцяють нам як дорогу до свободи, це в дійсності — шлях просто до рабства. Не важко виявити, які будуть наслідки, коли демократія стає на дорогу плянового господарства. Мета останнього буде означена якимнебудь неясним терміном, таким як «загальний добробут». Не буде справжньої згоди щодо того, чого треба досягти, і результат згоди народу на плянове господарство, без згоди про його мету, буде такий, як коли б група людей збиралась відбутися подорож разом, не погоджуючись, куди саме; в наслідок цього вони напевно повинні будуть їхати туди, куди більшість їх зовсім не бажає.

Демократичні установи не можуть діяти як плянові агентства. Вони не можуть сфабрикувати згоду у всьому — щодо використання всіх ресурсів держави — бо число можливих способів буде легіон. Навіть коли б конгрес зміг, йдучи крок за кроком на компроміс в кожному пункті, погодитися на якийсь плян, він без сумніву, врешті нікого б не задовольнив.

Скласти економічний плян таким способом навіть менш можливо, ніж, наприклад, скласти плян військових дій. Як і в стратегії, стало б неминучим передати справу експертам. І навіть коли б демократія змогла скласти пляни для кожного сектору економіки, вона ще мусіла б розв'язати проблему об'єднання цих окремих плянів в єдину цілість. Буде все сильніша вимога, щоб дати якийсь установі або окремій особі уповноваження діяти на їх власну відповідальність. Вимога економічного диктатора — характерна риса руху до плянового господарства.

Тоді законодавна діяльність буде обмежена до призначення осіб, які матимуть практично абсолютну владу. Увесь державний лад прямуватиме до виду диктатури, в якому становище голови уряду час від часу скріплюється народнім голосуванням, але він має всі можливості скерувати голосування туди, куди він хоче.

Плянове господарство веде до диктатури, тому що диктатура — найбільш успішне знаряддя примусу і, як таке, необхідна, коли плянове господарство в великих розмірах має стати можливим. Немає виправдання для поширеної думки, що доки влада обирається

демократичним способом, вона не може бути свавільною; сваволі влади перешкоджає не джерело її; щоб не було ознак диктатури, влада повинна бути обмеженою. Справжня «диктатура пролетаріату», хоч і демократична формою, знищила б свободу напевно, коли б вона спробувала центрально керувати економікою.

Індивідуальну свободу неможливо примирити з пануванням одної мети, якій підпорядковане назавжди все суспільство. До деякої міри ми знаємо це з часу війни, коли підпорядкування майже всього безпосередній необхідності є ціною, за яку ми забезпечуємо собі свободу на довгий час. Модні фрази про те, що слід робити для цілей миру те, що ми навчилися робити для цілей війни — цілком фальшиві, бо можна зрозуміти тимчасову жертву свободи, щоб зробити її більш певною в майбутньому, але зовсім інша річ — жертвувати свободою назавжди в інтересах плянової економіки.

Здійснення соціалістичної програми — означає знищення свободи. Демократичний соціалізм — велика утопія кількох останніх поколінь — просто недосяжний.

Чому найгірші вилазять нагоду.

Без сумніву, американський чи англійський «фашистський» лад дуже відрізнявся б від німецького чи італійського зразку; без сумніву, коли б перехід відбувся без насильства, ми могли б чекати кращого типу «фюрера» чи «вождя». Але це не означає, що ця фашистська система виявилась би врешті дуже відмінною або багато менш жорстокою за її прототипів. Є сильні підстави вважати, що найгірші риси тоталітарних систем — явища, до яких тоталітаризм раніше чи пізніше обов'язково доходять.

Так само, як демократичний державний діяч, що хоче пляново керувати економікою, скоро повинен буде вирішати, чи взяти диктаторську владу, чи покинути свої пляни — так і тоталітарний «вождь» скоро муситиме вибрати або відступ від звичайної моралі, або невдачу. І через це більш аморальні особи матимуть більше шансів на успіх в суспільстві, що схиляється до тоталітаризму.

Тоталітарний «вождь» мусить створити навколо себе групу, що готова добровільно коритися тій дисципліні, до якої вони будуть силою змушувати інших людей. Що соціалізм можна здійснити тільки методами, які соціалістів не схвалює — це знають з власного досвіду багато соціальних реформаторів в минулому. Старі соціалісти були ідеалістами; в них не було аморальності, потрібної для здійснення їх програми. Характерно, що в Німеччині і Італії перед приходом фашистів до влади соціалістичні партії відмовились взяти на себе відповідальність уряду.

Вони не бажали вживати методи, до яких вони вказали дорогу.

Вони ще сподівались чуда, що народ погодиться на якийсь певний плян організації суспільства. Інші вже зрозуміли, що в пляновому суспільстві йдеться вже не про те, чого хоче більшість народу, а про те, котра найбільша група, члени якої в достатній згоді, зможе здійснити центральне керівництво всього життя.

Є три головних підстави для того, чому така численна група, з цілком однаковими поглядами, не утвориться з найкращих, а швидше з найгірших елементів суспільства.

Поперше, чим вища освіта і інтелігентність людей, тим більш різні їх смаки і погляди. Щоб знайти велику подібність останніх, доведеться зійти в області низького морального і інтелектуального рівня, де переважають більш примітивні інстинкти. Це не означає, що більшість народу перебуває на низькому моральному рівні, а тільки те, що найбільша група людей з зовсім однаковими поглядами — целюди низького морального рівня.

Подруге, через те, що ця група не досить велика щоб дати достатню силу спробам «вождя», він муситиме збільшити її, привертаючи ще більше людей до тої самої примітивної віри. Він мусить здобути підтримку людей, що не мають своїх власних сильних переконань, а готові прийняти чию завгодно систему, коли її тільки кричать їм у вуха досить голосно й часто. Ті, яких неясні і погано сформовані ідеї легко змінюються і яких пристрасі і почуття легко викликаються, заповнять тоталітарну партію.

Потреба, щоб тримати разом своїх партійців, «вождь» мусить звернутися до загальнолюдської слабості. Для людей легше погодитися на якусь негативну програму — ненависть до ворога з заздрості до його кращого стану швидше приймається, — ніж на будь-якій позитивній основі.

Контраст між «нами» і «ними» через те завжди використовують ті, що шукають підтримки широких мас. Ворог може бути внутрішній, як «жид» в Німеччині або «куркуль» в Сов. Союзі, або зовнішній. В усякому разі, цей метод має велику перевагу над іншими тим, що він дає «вождеві» більшу свободу дій, ніж майже кожна позитивна програма.

Кар'єра в тоталітарній партії залежить найбільше від готовності аморально діяти. Твердження — «мета виправдує засіб», яке в індивідуалістичній етиці розглядається як заперечення всієї моралі, в колективістичній етиці стає обов'язково основним принципом. Абсолютно нічого немає такого, чого б послідовний колективіст не повинен був зробити, коли воно служить «для загального добра», бо це для нього — єдиний критерій того, що треба робити.

І як тільки визнати, що людина є тільки засобом для того, щоб служити цілям вищої одиниці, на ім'я «суспільство» або «нація», більшість з тих рис тоталітаризму, які так обурюють нас, будуть необхідним наслідком цього. З колективістичного погляду нетерпимість і брутальне нищення опозиції, обман і шпигунство, цілковите ігнорування життя і щастя індивідуалу суттєві і неминучі.

Щоб бути корисним співробітником в тоталітарній державі, людина мусить бути готовою порушити всякий моральний принцип, коли це тільки потрібне, щоб досягти призначеної йому мети. В тоталітарній машині будуть особливо сприятливі умови для безсовісних і аморальних. Ані гестапо, ані адміністрація концентраційного табору, ані міністерство пропаганди, ані СА чи СС (або їх совєтські аналогії) не придатні для здійснення людських почуттів. Але шлях до найвищих посад в тоталітарній державі веде тільки через них.

Солідний американський економіст, професор Франк Найт, правильно каже, що влада колективістичної держави «муситиме робити це, чи хоче вона, чи не хоче; і ймовірність того, що при владі будуть моральні люди, така сама, як того, що дуже людяна особа піде на посаду наглядача з батогом на рабську плантацію».

Треба розглянути ще один пункт:

Щоб тоталітарна система діяла успішно, не досить того, щоб примусити кожного працювати для виконання пляну: обов'язково треба, щоб народ почав розглядати його цілі як свої власні. Це досягається за допомогою пропаганди і повного контролю всіх інформативних джерел.

Найкращий спосіб для цього — переконати людей, що лад, що в них є тепер — той самий, що був завжди, але спершу найкраще вживати старі слова, змінивши їх значення. Небагато рис тоталітарних держав так дезорієнтують, поверхового спостерігача і так характеризують всю його інтелектуальну атмосферу, як це цілковите перекручення мови.

Найгірше страждає в цьому відношенні слово «свобода». Його вживають в тоталітарних державах так само, як і всюди. Можна сказати, що де була свобода, то це зробили в ім'я якоїсь нової свободи, обіцяної народові. Навіть і в Англії є соціалісти, що обіцяють «колективну свободу». «Колективна свобода» — не свобода членів суспільства, а необмежена свобода плянового бюро робити з суспільством те, що йому хочеться.

Не важко позбавити самостійної думки велику більшість, але меншості, що їй матиме нахил до критики, треба теж замкнути рота. Прилюдна критика або навіть вислови сумніву мусять теж бути придушені, бо вони можуть послабити підтримку пляну. Сідней і Беатріс Вебо так розповідають про стано-

вище в кожному совєтському підприємстві: «Всякий вислів сумніву в тому, що плян буде успішно виконаний, є порушенням закону і навіть зрадою, бо він може погано вплинути на волю і працю інших співробітників».

Контроль охоплює навіть до речей, що ніби не мають політичного значення. Наприклад, до теорії релятивності ставились вороже як до «семітського нападу на нордійську фізику», або «тому що вона суперечить діалектичному матеріалізму». Кожна діяльність мусить бути виправдана свідомо соціальною метою. Не може бути самостійних дій, бо їх результатів не можна передбачити і плян не говорить про них нічого.

Це доходить навіть до ігор і розваг. Я залишаю читачеві догадатися, в якій країні шахістам було офіційно сказано: «Ми повинні раз назавжди усунути нейтральність шахів. Ми повинні засудити раз назавжди формулу — «шахи для шахів».

Мабуть, найбільш тривожне те, що це претирство до інтелектуальної свободи є не тільки в тоталітарних державах, а і всюди між тими, що мають колективістичну віру. Найгірше придушення свободи прощають, коли воно відбувається в ім'я соціалізму. Нетерпимість до протилежних ідей вихваляють відкрито. Трагедія колективізму в тому, що він хоче знайти найвищий зміст, а закінчує знищенням змісту.

Ліберальне плянове господарство.

«Плянове господарство» завдячує свою популярність тому, що кожний, звичайно, бажає, щоб наші спільні проблеми розв'язувати якнайбільш передбачливо. Суперечка між сучасними соціалістами не в тому, чи слід вживати систематичне міркування при плануванні наших дій, а в тому, який спосіб найкращий для цього. Йдеться про те, чи повинні ми створити такі умови, в яких знання і ініціатива окремих людей матимуть найкращі можливості, так що вони зможуть найуспішніше планувати, чи слід скерувати і організувати всю економічну діяльність «за рисунком».

Лібералізм зовсім не захищає погляду, що треба залишити все так, як є; він хоче якнайкраще використати сили приватної ініціативи. Він спирається на переконання, що коли можна створити вдалу систему приватної ініціативи, то це кращий спосіб за всі інші. Лібералізм підкреслює, що для того, щоб приватна ініціатива діяла успішно, потрібна старанно продумана система законів і що ані давні, ані сучасні закони не вільні від серйозних дефектів.

Але лібералізм не згодний змінити приватну ініціативу менш придатними методами керування економікою. І він вважає приватну ініціативу за найбільш придатний спосіб не тільки тому, що в більшості випадків це

найпродуктивніший спосіб, а й тому, що це єдиний спосіб, що не вимагає примусу і свавільного втручання влади. Він відкидає потребу «свідомого соціального контролю» і дає кожному можливість самому вирішати, чи перспективи його підприємства достатні, щоб компенсувати витрати, зв'язані з ним. Вдале вживання приватної ініціативи не виключає деякі види втручання влади. Наприклад, обмеження часу праці, вимога деяких санітарних устаткувань, створення широкої системи соціального забезпечення — цілком можливо поєднати з збереженням приватної ініціативи. В деяких випадках приватна ініціатива навіть непрактична. Але це не означає, що треба скасовувати приватну ініціативу і там де вона може добре функціонувати. Створити умови, в яких приватна ініціатива буде найбільш продуктивною, запобігти обманові і шахрайству, скасувати монополії — це все широке поле для діяльності держави.

Це не означає, що можна знайти якусь середину між приватною ініціативою і центральним керівництвом, хоч це більше всього і могло б імпонувати людям. Хоч приватна ініціатива може мати деяку домішку дій влади, її не можна поєднати з пляновим господарством довільних розмірів так, щоб вона не перестала діяти як успішне знаряддя продукції. Приватна ініціатива і центральне керівництво стають поганими і непродуктивними методами, коли вони не повні, суміш двох засобів паралізує діяльність.

Плянове господарство і приватну ініціативу можна поєднати тільки при плануванні для приватної ініціативи, а не проти неї. Наша критика скерована тільки проти другого виду планування.

Плянове господарство і влада закону.

Вільна країна не відрізняється від країни з свавільною владою нічим так яскраво, як тим, що в ній дотримуються принципу, що відомий під назвою влади закону. Звичайною мовою це означає, що всі дії уряду зв'язані законами, встановленими і оголошеними заздалегідь — законами, що дають можливість з великою певністю передбачити, як влада вживатиме свою силу в одних обставинах і плянувати свої індивідуальні дії на основі цього. Тоді людина може вільно здійснювати свої особисті цілі, певна, що уряд не буде вживати своєї влади для того, щоб знищити його досягнення.

Плянна економіка соціалістів обов'язково має в собі протилежне. Плянна влада не може заздалегідь зв'язати себе загальними правилами, що перешкоджають сваволі.

Коли уряд повинен вирішити, скільки треба свиней, або скільки автомобілів, які шахти мають працювати, або яка ціна має бути на взуття, то він не може вирішати на довгий

час. Такі постанови неминуче залежить від тимчасових обставин, і зсвжди уряд муситиме, роблячи їх, урівнювати інтереси різних груп і осіб, що протилежні одні одним.

Врешті чийсь погляд муситимуть вирішити, чиї інтереси важливіші, і ці погляди муситимуть стати частиною закону країни (звідси впливає відома річ, що чим більше держава «плянує», тим важче стає плянувати окремій людині).

Чи плянове господарство неминуче?

Важливо, що тепер мало соціалістів задовольняється тим, що каже, що плянове господарство бажане. Більшість з них запевняє, що тепер нас примушують до його здійснення обставини, незалежні від нас.

Перший з аргументів, якого часто можна чути — той, що сучасна цивілізація дуже складна і тому створює нові проблеми, які не можна розв'язати іншим способом, крім центрального планування. Цей аргумент спирається на цілковите нерозуміння того, як діє приватна ініціатива. Саме через те, що сучасні умови такі складні, приватна ініціатива стає єдиним методом, що може досягти координації дій.

Не було б труднощів в успішному контролі або пляновому керівництві, коли б умови були такі прості, що одна особа або установа могли б слідкувати за ними. Але коли фактори, які треба взяти на увагу, стають численними і складними, ніякий центр не може цього зробити. Завжди змінні умови попиту і постачання різних виробів ніколи не можна повністю знати.

При приватній ініціативі — і ні при якому іншому економічному ладі — система цін автоматично відбиває всі обставини. Власники підприємств, слідкуючи за зміною відносно небагатьох цін, як інженер слідкує за кількома циферблятами, можуть погодити свої дії з діями інших.

При порівнянні з цим методом розв'язання економічних проблем — децентралізацією і автоматичною координацією через систему цін — метод центрального керівництва неймовірно незграбний, примітивний і обмежений щодо своїх можливостей. Це не перебільшення, що коли б ми користувались центральним плануванням для зросту індустріальної системи, то вона б ніколи не стала такою різноманітною і гнучкою, якою вона є. Сучасна цивілізація стала можливою саме тому, що її не треба було «свідомо» створювати. Розподіл праці пішов далеко далі за те, що можна було б передбачити пляном. Для дальшого економічного зросту техніка приватної ініціативи ще важливіша, ніж будь-коли.

Користуються також аргументом, що технічні зміни зробили в багатьох областях приватну ініціативу неможливою і що можна

вибирати тільки або контроль продукції через приватні монополії, або керівництво уряду. Але зріст монополії був не так необхідним наслідком удосконалення техніки, як наслідком політики, яку вели більшість країн.

Тимчасовий Національний Економічний Комітет, якого, без сумніву, не можна обвинувачувати в надмірному лібералізмові, робить такі висновки: «Висновку, що розвиток продукції великих розмірів мусить неминуче привести до скасування приватної ініціативи, не можна прийняти... До того слід зауважити, що монополія часто є наслідком політики уряду. Коли така політика буде припинена, монополії можуть бути скасовані».

Хто бачив, як монополісти шукають підтримку держави, щоб їх контроль був успішним, той ледве може сумніватися в тому, що тут нічого неминучого немає. В США дуже протекційна політика допомогла зростові монополій. В Німеччині з 1878 р. уряд систематично, свідомою політикою сприяв об'єднанням фірм, і там, з допомогою держави, перший великий експеримент «наукового планування» і «свідомої організації індустрії» привів до створення велетенських монополій. Придушення приватної ініціативи було в Німеччині наслідком свідомої політики, в ім'я ідеалу, що тепер зветься пляновим господарством.

Велика небезпека лежить в політиці двох сильних груп організованого капіталу і організованих робітників, які підтримують монополістичну організацію індустрії. Сучасний зріст монополій є в більшості наслідком свідомої співпраці організованого капіталу і організованих робітників, де привілейовані групи робітників ділять прибутки в монополії коштом інших і особливо коштом тих, що працюють в менш організованій індустрії. Але немає підстав вважати, що цей рух неминучий.

Рух до плянового господарства — наслідок свідомих дій. Ніякі зовнішні обставини не примушують до цього.

Чи плянове господарство звільнить нас від нужди?

Більшість соціалістів, що серйозно обмірковували практичне здійснення їх теорії, не дуже сумніваються в тому, що плянове господарство мусить іти шляхами диктатури, що економічною діяльністю мусять керувати бюро або експерти, з тим, що остаточна влада буде в руках «головного командира». Соціалісти заспокоюють нас тим, що це авторитарне керівництво буде стосуватися «тільки» економічних справ. До цього заповнення часто додають, що, пожертвувавши свободою в менш важливих областях нашого життя, ми одержимо свободу в здобуванні більш вартісних речей. На цій підставі люди,

що ненавидять політичну диктатуру, часто вимагають диктатури в економічних справах.

Коли б плянове господарство справді звільнило нас від менш важливих турбот і цим дало б можливість присвятити себе більш важливим справам, то хто відмовився б від цього?

На жаль, чисто економічних потреб не можна відділити від інших цілей життя. Те, що звать «економічними мотивами», в дійсності — прагнення поширення загальних можливостей. Коли ми добуємо гроші, то тому, що гроші дають нам можливість найбільш широкого вибору в використанні своєї праці; коли ми заробили гроші, то можемо використати їх як хочемо.

Через обмеженість наших грошових прибутків наші можливості обмежені теж, і тому багато дехто ненавидить гроші, як символ цих обмежень. В дійсності гроші — одне з найзначніших знарядь свободи, які будьколи винайшла людина. Гроші в сучасному суспільстві дають бідному величезні можливості вибору — більші, ніж ті, що кілька поколінь тому мали багаті.

Ми краще зрозуміємо значення грошей, коли подумаємо, що було б тоді, коли б, як пропонують багато соціалістів, «економічні мотиви» були б замінені «неекономічними». Коли б вся платня була не у вигляді грошей, а у вигляді громадських почестей, привілеїв, керівних посад, кращих житлових умов або їжі, можливостей подорожі або навчання, то це означало б тільки те, що той, хто одержує платню, не мав би більше права вибирати, і не тільки розмір платні, але й спосіб її використання був би заздалегідь визначений.

Так звана економічна свобода, яку обіцяють нам соціалісти, означає, що ми були б звільнені від потреби розв'язувати свої власні економічні проблеми і що всі вибори, які часто трапляються при цьому, будуть робити за нас інші. Через те, що в сучасних умовах ми майже в усьому залежимо від засобів, які нам постачають інші, плянове господарство буде панувати майже над всім нашим життям. Ледве чи буде щось в останньому, від перших потреб до стосунків з родиною і знайомими, від виду праці до використання дозвілля, над чим не було б «свідомого контролю» плянкової влади. Цей контроль був би не менш сильним, коли б споживачі мали номінальне право використати свої заробітки за своїм бажанням, бо влада контролювала б за собою виробництва.

Наша свобода в демократичному суспільстві спирається на тому, що коли одна особа відмовляється задовольнити наше бажання, ми можемо звернутися до іншої. Але коли ми потрапляємо до монополіста, то ми залежимо від його ласки. І влада, що керує всією економікою, буде найсильнішим монополістом, якого можна собі уявити.

Вона матиме повну можливість вирішати, що нам дати і коли. Вона вирішатиме не тільки, які зручності і яке обслуговування нам можна мати; вона зможе керувати їх розподілом між різними групами населення, і на бажання, давати окреми групам які завгодно привілеї. Не ми, а хтось інший буде вирішати, що нам одержати.

Для більшості з нас час роботи — велика частина всього життя, і наша робота звичайно визначає, де і між якими людьми ми живемо. Через те свобода вибору праці мабуть важливіша для нас, ніж свобода використання дозвілля.

Навіть в найкращих умовах ця свобода обмежена. Мало людей мають широкі можливості вибору праці. Але справа в тому, що ми не абсолютно прив'язані до якоїсь праці, і коли одне становище стає нестерпним, або коли нам сподобається щось інше, то майже завжди є можливість для того, хто бажає, досягти своєї мети — з деякою жертвою.

Ніщо не робить умови більш нестерпними, ніж свідомість того, що ніякі наші спроби не зможуть змінити їх. Погано бути тільки коліщатком в машині, але безмежно гірше, коли ми не можемо покинути машини, коли ми прив'язані до роботи і до начальства, яке нам призначило інші.

В суспільстві з приватною ініціативою більшість речей можна добути за певну ціну. Це часто жорстока ціна, і доводиться віддати одну річ, щоб мати другу. Але якщо скасувати цей лад, то вже не буде свободи вибору, а накази і заборони, яких треба слухатись.

Що люди хотять позбутися неприємного вибору — не дивно. Але мало бажало б позбутися його так, щоб за них вибирали інші. Люди бажать тільки того, щоб зовсім не було потрібне вибирати. Але вони занадто охочі вірити, що вибирати в дійсності не треба, що це тільки наслідок сучасної економічної системи.

Ілюзія, що це вже є економічною проблемою, викликана твердженням, що планова економіка дасть більшу продукцію, ніж приватна ініціатива. Але більшість дослідників цієї проблеми поступово відходять від цього твердження. Навіть велика кількість економістів з соціалістичними поглядами задовольняється надією, що планове суспільство даватиме таку саму продукцію, як і приватна ініціатива. Вони пропагують планове господарство тому, що воно дасть можливість забезпечити більш справедливий розподіл майна. Безсумнівно, коли треба свідомо вирішати, хто має скільки мати, треба плянувати для всієї економіки.

Але залишається питанням, чи та ціна, якою ми повинні будемо реалізувати чийсь ідеал, не спричинить незадоволення й гноблення більшого, ніж в сучасному суспільстві.

Бо коли уряд буде розподіляти майно, то за якими принципами? Чи є певна відповідь на безмежну кількість питань про відносні заслуги, що виникають в зв'язку з цим?

Тільки один принцип може бути такою відповіддю — цілковита рівність всіх людей. Коли б це було метою, то неясна ідея справедливого розподілу нарешті одержала б ясне означення. Але така рівність звичайно не вважається бажаною, і соціалізм обіцяє не повну рівність, а «більшу рівність».

Ця формула практично не дає ніякої відповіді. Вона не звільняє нас від необхідності вирішати в кожному окремому випадку про заслуги людей чи груп і не допомагає вирішати. Коли доведеться розподіляти, проблема така сама, як і тоді, коли б принцип «більша рівність» не існував.

Часто кажуть, що політична свобода нічого не варта без економічної. Це цілковита правда, але в значенні майже протилежному до того, що мають на думці соціалісти. Економічна свобода, що є основою всякої іншої свободи, не може бути «свободою від економічних клопотів», яку обіцяють нам соціалісти, а мусить бути свободою економічної діяльності, з правом вибору, яка має в собі також і небезпеки цього права і відповідальність, зв'язану з ним.

Два види безпеки.

Як «економічну свободу», так, з більшим правом, і економічну безпеку часто вважають за необхідні для справжньої свободи. В певному значенні це правильне і важливе. Незалежність думки і силу характеру рідко можна знайти серед тих, що не певні чи вони матимуть успіх в своїх діях.

Але є два види безпеки: певність даного мінімуму існування для всіх і забезпечення певного стандарту життя, становища одної особи чи групи.

Немає підстав для того, щоб в суспільстві, яке досягло загального добробуту, як в Англії і США, не можна було гарантувати всім першого виду безпеки без загрози для свободи; тобто, якийсь мінімум їжі, житлових умов і бдягу, що забезпечить здоров'я. І немає ніяких причин для того, щоб держава не допомогла організувати систему соціального забезпечення проти загальних небезпек життя.

На свободу небезпечно впливає другий вид безпеки; плянування для того, щоб захистити людей чи групи від зменшення їх прибутків.

Як поступово стало очевидним, коли членам кожного торговельного підприємства дозволити не допускати інших, щоб забезпечити собі вищі заробітки чи прибутки, то люди з інших підприємств, де попит зменшився, не мають куди піти, і кожна зміна приводить до великого безробіття. Здебільшого через це непевність і безробіття так зросли за останні десятиріччя.

Безнадійне становище тих, що залишаються поза межами забезпеченої посади, можуть зрозуміти тільки ті, що знають його з власного досвіду. Ніколи не було більш жорстокої експлуатації одної класи іншою, ніж експлуатація менш щасливих членів групи підприємців членами з більш певним становищем. Це стало можливим через «регулювання» приватної ініціативи. Мало гасел зробили стільки шкоди, як ідеал «стабілізації» окремих цін і платень, які забезпечуючи одним прибуток, становище інших роблять все більш непевним.

Спроби досягти безпеки, які підтримувала держава, привели до поступового перетворення суспільства — перетворення, в якому Німеччина грала провідну роль і інші країни за нею. Це перетворення прискорив інший результат соціалістичної пропаганди, свідомої лайки всіх діяльностей, що пов'язані з економічним ризиком і морального обвинувачення вигід, які варті ризику, але яких небагато може досягти.

Ми не можемо обвинувачувати нашу молоддь, коли вона воліє безпечне становище з заробітком більше, ніж ризик власного підприємства, після того, як їм змалку описували перше як краще і менш егоїстичне. Сучасне молодше покоління виросло в умовах, за яких в школі і пресі дух комерційного підприємства мав погану репутацію, шукання прибутку описували як аморальну річ, мати 100 чоловік на роботі вважали експлуатацією, але командувати цією самою кількістю було честю.

Старші люди можуть вважати це за перебільшення, але щоденний досвід університетського викладача залишає мало сумнівів в тому, що в наслідок антикомуністичної пропаганди вартості змінились, далеко випереджаючи зміну ладу. Ще питання, чи змінюють лад, щоб задовольнити нові вимоги, ми не зруйнуємо вартостей, які ми ще цінімо більше.

Ми маємо до діла з конфліктом між двома видами суспільної організації, які часто позначають комерційним і військовим.

В обох людина або має свободу вибору і з нею ризик, або не має ані того, ані другого. В армії панує система, яка єдина може дати людину повну економічну безпеку. Але від

цього не можна відділити обмежень свободи і військові порядки.

Якщо ми не хочемо знищити особисту свободу, приватна ініціатива мусить бути збережена. Немає нічого більш фатального за моду сучасних інтелектуальних вождів вихвалити безпеку коштом свободи.

Ми повинні відновити переконання, на яких спирається свобода, і яке висловив Бініямін Франклін фразою, що стосується людини не менше ніж націй:

«Ті, що віддали б суттєву свободу, щоб купити невелику тимчасову безпеку, не заслуговують ані свобод, ані безпеки».

* * *

Щоб зробити світ кращим, ми повинні мати відвагу зробити новий початок. Ми повинні усунути всі перешкоди на нашому шляху і дати волю творчій енергії людини. Ми повинні створити умови, сприятливі для прогресу більше, ніж «пляновий прогрес».

Необхідну відвагу мають не ті, що вимагають не ті, що вимагають більше «плянів», а не ті, що проповідують «новий лад», що являє собою не більше, ніж продовження тенденцій останніх 40 років і не можуть придумати нічого кращого, як наслідувати Гітлера. Ті, що найголосніше вимагають плянкової економіки — ті перебувають під цілковитим впливом ідей, що створили другу світову війну і більшість іншого лиха, що дошкуляє нам.

Основний принцип кожної спроби поліпшити світ мусить бути: **політика свободи для людини — єдина справді прогресивна політика.**

З англійської мови переклав Р. О.

(Ця стаття — скорочення книжки „The Road to Seftdon“ цього самого автора, виданої університетом в Чикаго в 1944 р. «Нью Йорк Таймс» називає її «однією з найважливіших книжок в сучасному поколінні».

Автор — відомий в світі економіст, з походження австрієць. Він був директором австрійського економічного дослідного інституту і викладачем економіки в віденському університеті. З 1931 р. він живе в Англії, де став професором економіки в лондонському університеті; тепер англійський громадянин.)

Д-р М. З. Кравченко

Російський імперіялізм

(Відповідь козака на напади російських шовіністів на козаків)

1.

Розкриваючи дужки, за якими ховається причина того катастрофічного становища, в якому опинились підбиті й обдурені російським імперіялізмом народи, а головним чи-

ном Козаки, ми констатуємо помилки минулого, щоб у майбутньому уникнути тих політичних авантур, за які зараз козацький народ платить не лише своїм добром і життям, а майже й національним знищенням.

Так званого «великоруського, народу» ми,, Козаки в наших статтях торкаємось лише остільки, оскільки в його імені творилося й твориться безглуздя й безправ'я.

Ми не маємо жадного наміру захищати «великоруський» народ, але в інтересах правдивості мусимо розкрити дужки й діла та виявити тих, що фактично в імені його провадили «великоруський» імперіялізм і створили «колоса на глиняних ногах», який загрожує катастрофою світовій культурі.

«Великоруському» народові, також як і всім іншим поневоленим народам колишньої Росії, давалися права: 1. «положить свой живот на алтарь отечества», тобто — скласти голову за інтереси привілейованих класів «поместного» (великомаєтного) дворянства і купецтва, що одержували ринки «во вновь приобретенных землях»; 2. «благоденствовать», тобто за мізерну платню харчуючись «толоком» і «щами з тараканів», працювати на тих же великомаєтників і купців в умовах життя худоби; 3. «приветствовать обожаемого монарха», як зараз «отца народов»; 4) платити податки, «молчать», «не рассуждать» і «слушать начальство»; такі були всі права і обов'язки і «великоруського» й всіх інших народів колишньої Росії.

Помилково було б рахувати, що російськими народами правилами: Сенат, Державна Рада і Дума або Міністерства. То були лише бюрократичні апарати, що механічно виконували «височайшие предначертания» і «священую волю монарха», яка була понад усе, як зараз «отца народов». Але й «священная воля» монарха не була його власною волею, але волею «правлячих класов», на яких опирався царський режим, волею «придворной камарильи», що була представником і виразником інтересів цих класів, та за конфлікти з якою «обожаемые» монархи не раз платили своєю головою.

Фактично б. російську імперію створила й була завжди її провідною верствою в імені «великоруського» народу, московська боярська великомаєтна аристократія, про яку М. Ю. Лермонтов написав: «А вы, надменные потомки известной подлостью прославленных отцов, вы жадною толпою стоящие у трона... пред вами суд и — все молчит».

З кого ж складалася ця вища аристократія — провідна верства царської Росії. На це питання дає відповідь руський вчений А. А. Салтиков. Він каже: «Історичне ядро московської боярської аристократії складала група родів, що прибули з Пруссії під тиском Тевтонського Ордена. До цього ядра приєдналися князі Рюриковичі, які залишили свої «уділи» і князі Гедиминовичі (литовці). Навколо цих трьох груп згуртувались виходці з різних країн: Пруссії, Швайцарії, Польщі й Венгрії (цесарських земель), а також татарські, ногайські й чеські мірзи й князі. Московська аристократія вся цілком іноземного і в біль-

шості західного походження. Із 313 родів Бархатної книги 261 рід західного походження 27 східного, а 25 останніх родів переселились із Західної, тобто Київської Русі. Серед основного ядра московського боярства не було жодного роду туземного (місцевого), тобто східно-руського походження.

Коли прийняти на увагу, що ні один чесний патріот і переконаний націоналіст не залишить по своїй волі своєї держави й не побіжить шукати щастя по білому світі, а що це роблять люди вдачі авантурної, пройди-світи, для яких «де хатка, там і пані-матка», то від такого зброду, яким була найвища аристократія Московії, нічого доброго й корисного для населення не можна було чекати.

Інтереси «великоруського» народу їй були не лише байдужі — бо вона була для нього цілком чужою, — а навпаки, їй треба було цей народ тримати в чорному тілі, і в темноті, щоб його руками «тягати каштани з вогню» — підбивати й нищити інші східні народи. Тому вся внутрішня політика цієї збіглої зі всього світу аристократії, з такого ж походження династією на чолі, була побудована на фальшуваннях, обманах і злочинах, а для цього раніше всього треба було тримати московський народ в темноті й злиднях та до того ж рівня підводити й інші, всякими правдами й неправдами «присоединенные», народи.

II.

Російський імперіялізм виник з нечесности, жорстокости, ненаситности московського боярина та купця старих часів. Для свого ринку він готовий цілий світ зажерти. У засобах не розбирається: йому були необхідні — «хитрі обмани, злісні насилля, грозні Івани, темні Василі» (Розенгейм). Конкурентів нищив: зруйнував торговельні республіки Новгород і Пскова, обдурив Єрмака Тимофеевича, по черзі знищив донських та запоріжських купців.

Хитроці мав неймовірні. Хижацтво треба було виправдати перед людьми — найшовся у XV ст. ігумен Филофей, який казав, що «Москва є третій Рим, а четвертому не бути, така воля Божа». Шляхом Филофея пішли слав'янофіли, що казали: «Росія покликана, щоб бути вождем всім народам». Підпер слав'янофілів і А. С. Пущкін: — «все руському мечу подвласно», і Ф. М. Достоевський, що вивів на люди «руського богоносца» та наділив руський народ злібністю «перевоплощення» казав: «бути росіянином — значить замиряти, внести примирення і спокій серед всіх народів».

Перший осудив російський імперіялізм український філософ Г. С. Сковорода у творі «Брань Архангела Михаїла з дияволом». Під впливом цього твору Т. Г. Шевченко написав поему «Кавказ». Від Сковороди взяв і вираз: «і не ситий не виоре на дні моря поля». У пое-

мі Т. Г. Шевченко розкрив дійсну природу російського імперіялізму і показав, що підставою його була не віра у високе покликання Росії, аде ненаситна жадоба грабунку, імперіялізм підбивав народи, все від них забирав, натомість їм нічого не давав. Бив і плакати не давав. »На всіх языках все мовчить«, — казав Шевченко, — »бо благоденствует«.

Російський імперіялізм розкладав провідну верству підбитих народів, особливо українського й козацького. У його інтересах було, щоб підбиті народи лишались без голови, а тому заохочував здібних і хитрих йти до нього на службу. Платив добре: »рублями й соболями«. Виходці з підбитих народів маєтки одержували, ставали генералами, сенаторами, а часом »подлими німими рабами«, людськими шашелями, няньками і дядьками вітчизни чужої.

Бувша Росія хворіла на імперіялізм. То силою, то хитрощами вона підбила багато народів різних рас, а ради їм дати не могла. Російські ліберали через те казали про Росію: »велика Федора, та дура«. Однак щось же з тими народами треба було робити. Особливо правляча верства боялась сепаратизму підбитих народів. Щоб уникнути небезпеки, вона придумала три способи: перше — створила державне корито і приваблювала до нього видатних людей з підбитих народів, корито була лакома річ, до нього поплило багато людей і служило вірно.

Друге — Росія всіми засобами намагалась змішувати чистокровних росіян з іншими народами і насаджувати свою »культуру«, це звалось політикою »обрусення«.

Третє — було створену офіційну державну ідеологію про т. зв. »єдинство руського племені і народу«. Карамзін її канонізував, а Полевой популяризував. Догматами ідеології були: »самодержавіе, православіе, і народность«. Цією ідеологією мали набивати в школах молоді голови, мало того, як писав проф. Багалій, навіть професори у своїх наукових розвідках мусіли шукати не правди, якої тільки й мусить дошукуватись всякий чесний науковий діяч, а проводити ті думки, яких бажала російська влада. По цій ідеології, Росія мала об'єднати всі підбиті народи — нема ні козака, ні українця, ні білоруса, а є тільки великий руський народ.

У цьому об'єднанні бачили непереможний історичний закон: так, напр., писав київський професор Н. Дашкевич: »силою цього закону дрібні народи без остатку розплавляються у великому, страчають свої національні особливості«.

Від нав'язаних і всосаних змалку »русским человеком« ідей відвикнути тяжко. В 1914—1915 р. ширились із Москви прокламації, в яких проповідували, що Росія має сягати до Адриатичного моря, а Чехія має стати російською провінцією. Навіть після катастрофи,

на еміграції московські учені для об'єднуючих цілей створити в Празі Товариство »Єдинство«, а визначний його член проф. Шмурло писав: »естественные границы Росії в Чехии. Россия довершит племенное об'єднання всяким принуждением всего с именем Русь-Россия к Москве« — це, мовляв, заповіт »будущим поколениям« (Є. Шмурло. Введение в Русскую историю 1924 год. стр. 174).

Чи існує справді загальна »єдність руського племені і народу«. Що »великоруська або московська народність існує, цього ніхто не заперечує, але щодо загальної єдності »руського племені і народу« — то не було, нема й створити її — вище людських сил.

Як доказ єдності руського народу приводять факт існування руської літератури, але забувають, що творці її були не великоросіяни. Багато »русских« письменників не великоросіяни, хоч і писали по »русські«. Пушкін з роду мурин, Лермонтов — шотландець, Грибоїдов — поляк, Богданович, Гнедич, Гоголь, Данилевський, Чехів, Короленко, Достоевський — українці; Кольцов, Никитин — з донських козаків, Мінський, Надсон — жиди. Геніяльний Лейбніц говорив і писав французькою мовою, але був німцем і ніхто його до французів не залічує і з приводу цього не говорить про французьку і німецьку єдність.

III.

Москалів об'єднує віра в вічний дуалізм, тобто віра у вічну боротьбу між добром і злом. Ця боротьба не має кінця, добро ніколи не перемагає, тому у душі москалів вічний песимізм, бо немає надії на перемогу добра.

Москалям присущий фаталізм, себто віра у те, що доля кожної людини і кожного народу вже наперед визначена, втікати від неї вони не можуть, але й вплинути на її зміну також не можуть.

В наслідок цього фаталізму дуже розвинене хворобливе почуття своєї окремішності та **месіянської гідності**. Вони кажуть: нам призначено долею панувати над другими народами, незалежно від того, якими ми є — чи добрими, чи злими. З цього визначення впливає нігілізм, себто занехання необхідності морального удосконалення та заперечення ваги моральних цінностей. Тому панує грубий матеріялізм та ненаситна жадоба експлуатувати інші народи, покликаючись на свою вищість та месіянське призначення. Якщо ж останні не погодяться з цим, то проти них вживають страшною жорстокості, знову ж так виправдуючись своїм призначенням.

Віра у месіянське призначення або післяництво велико-російського племені була серед російського громадянства всіх напрямків на протязі всієї історії від Філофея, від слав'янофілів Леонтєва, Погодіна і революціонера Бакуніна аж до Леніна й Бухарина. Було загальне переконання правих й лівих росіян — Герцена; Леонтєва, Чаадаєва, Пуш-

кина, Вяземського, Хомякова, Тютчева, що тільки Росія покликана перебрати духовний провід над цілим світом. Цєю вірою виправдували імперіалістичну політику Росії й підбиття нею інших народів. А. С. Пушкин, по загальному признанню ідейний провідник і репрезентант російського духа і культури, у підбиванні інших народів бачив «высокий жребий» Росії й відверто писав:

»Паситесь мирные народы,
Вас не пробудит чести клич!
К чему стадам дары свободы.
Их должно резать или стричь,
Наследство их из рода в роды —
ярмо с гремушками да бич«.

Тут нема місця для мирного співжиття. Відверто узаконюється насильство, грабунок, експлуатація слабших народів. Большевики виконували цей заповіт А. С. Пушкина.

В оцінці російського народу праві й ліві росіяни розходились. Одні, навіть слав'янофіли, бачили злі сторони російського народу, однак щиро вірили, що він є «избранный» народ, хоч і дивувались цьому. Хомяков писав про Росію:

»игом рабства клеймена,
безбожной лести, лжи тлетворной
и лени мертвой й позорной
и всякой мерзости полна,
о, недостойная, избранья
ты избрана«.

Другі переоцінювали російський народ, називали його «богоносцем», вірили, що він не раб, а носій великої ідеї примирення всіх людей, а в часи 1905—1914 рр., по першій революції, твердили, що народ хемічно злився з інтелігенцією, стіни між ним і останнього немає, очі в нього відкрились.

Настала революція 1917 р., праві і ліві побачили, як «богоносець», хемічно злився з інтелігенцією, якій він почав безцеремонно випускати кишки. Почалася переоцінка руського племені. У 1922 р. появилася брошура М. А. Горького «О русском крестьянине». Характеризуючи «русских», Горький зазначає х некультурність, дику жорстокість, катування дітей, азійські нрави, рабський дух, безідейність. У 1922 р. проф. Ільїн («Русская мысль» 1922 VIII — IX. Берлін). характеризував московський народ та його інтелігенцію, як людей **морально дефективних**. «У них — пише він — бракує чуття людської гідності, не відчуваючи його у собі, не цінять його і в других»; підкреслює їх жорстокість, відсутність моральних і правних мотивів у вчинках, силу в злі, слабкість в добрі; не вірять вони в право і чесну працю, напірають не на природу, а на майно сусідів, нечесні.

Зрештою історик Покровський визнає: «Великорусь побудована на кістках іногородців, в жилах теперішніх великоросів тече принаймні 80% фінсько-чудської крові. Москов-

ська держава була такою самою тюрмою народів, якою була пізніше імперія Романових» «Богоносець» розвінчаний. Але більше як 30 років він знущається над козацьким та іншими народами, виправдуючись своїм месіянським покликанням.

Велика є різниця між козацькою громадою і московською.

На неї перше вказав історик Н. І. Костомаров (Основа 1861 р. «Две народности»). Він добре знав козаків і москалів. Різницю між козацькою громадою і московською, що звалась «міром», бачив він ось у чому: козацька громада є добровільний збір людей, де кожний член сам собі є самообутній, незалежний. Його обов'язки до громади тільки у сфері тих відносин, які встановлює зв'язок між членами для спільного зиску й безпеки. Кожний член зобов'язаний служити громаді остільки, оскільки того вимагає спільна оборона й користь, поза тим він від громади незалежний, улаштовує життя по своєму уподобанню.

Московська громада або «мір» навпаки: є абстрактний вираз спільної волі й цілком забирає особисту самобутність кожного члена, жадної волі йому не дає, оскільки член є в громаді, остільки він від неї у всьому залежний. Ілюструю на прикладі.

Син маляра Ге, який жив у Ясній Полянці Л. Н. Толстого, оповідав про такий випадок. Повернувся яснополянський селянин із закордону додому й задумав завести у себе сад. Виписав щепи й засадив. Яснополянська громада вся — молодь й старі — прийшли на обійстя й повикідали щепи — «без волі міру нічево не смієш робить». Вийшло на те, про що самі ж москалі кажуть:

»Мужик умен, да мір дурак«.

Проф. Овсяник-Куліковський, описуючи цю колективну прикмету росіян, зазначає її як «особливе, невідоме Європі, східне, азійське соціальне самочуття: — чи добре, чи зле, а всі разом: лучше все будем в аду, там нам легче будет«.

М. Ф. Достоевський писав, що із всіх народів москаль є найбільше «стадний». Звідкіля у москалів взялася ця «стадність» — питання не розв'язане ще й досі.

Відповідь більш-менш відповідна така: москаль є алтайської раси, по природі флегматик, на зовнішні враження реагує слабо, сильний факт — байдуже добрий чи злий — для нього є вирішальний, він йому підлягає без суперечок, сьогодні цар, а завтра Ленін — йому байдуже, аби сильний факт. Про російського мужика І. С. Тургенев писав: «Головне, щоб був у нас барин. То був Яків, а тепер Сидір. В ухо Яковові, в ноги Сидорові«.

Перед сильним фактом всі рівні, звідси нехитість до всього того, що стоїть над пересічністю. По зразку сильного факту москаль буде й своє життя, звідси деспотизм у роди-

ні й у приватних відносинах — «моему нраву не перечь».

Нема сильного факту, так треба його вигадати. Звідси максималізм у всьому: в релігії, мистецтві, науці, публіцистиці, звідси наш Бог і православіє вище всіх, наші церкви з цибулястими банями — краще всіх, наша зброя й військо — непереможні, звідси «цар-колокол» і «цар-пушка», «шапками закидаємо».

В науці немає гіпотез, лише аксіоми. В публіцистиці росіянин суперечок не зносить, а коли у нього немає аргументів, він замінює їх лайкою, за звичкою гадає, що лайка є найсильніший аргумент. У політиці й реформах градації немає — давай разом все. А коли нищити старе, так його знищити, щоб і сліду не залишилось.

Проф. Кузьмин-Караваєв, чистокровний росіянин писав: «У кожному з нас сидить маленький большевик».

Чужоземні мандрівники, що помітили психічну вдачу москалів, стверджують, що на москалів аргументи не мають впливу а лише сила. Напр., данський посол Юль Юст (1709—1712) пише таке: «Коли маєш діло з росіянами, то треба говорити з ними гостро і по-губіанському, тоді вони поступаються. Коли ж поводитись з ними ласкаво, то від них не можна нічого добитись». Павло Алепський (17 ст.) каже, що у москалів є це п'ятий темперамент, а саме лукавство — «Бог нехай спасе й звільнить од них!».

Історична доля росіян склалася так, що з-під сильного факту вони не вилазили. То династія Рюриковичів з «дружинами», то татари, то інші держали їх під батогами ганяли, куди хотіли. Тягар сильного факту викликав у них: а) повну байдужість до вартости людського життя, б) страх самотності, в) хитрощі — як уникнути ударів певного факту, г) самохвальство — хвалитися сильним фактом, а коли його немає, так видумати, напр., «цар-пушку», «цар-колокол»; д) жорстокість, бо й факт поблажки не дає, е) відсутність моральної оцінки, не розрізняють добра від зла — тобто сильний факт жене їх, куди хоче. У своїй душі не знаходять вони, за винятком хитрощів, жадних мотивів і засобів виступити проти сильного факту, навпаки, вони відчувають одідичену охоту йти за ним. «Стадність» московської громади зв'язує кожного члена по руках і ногах, затримує всякий господарський поступ.

Тому большевицький лад створив совхози і колхози. Бо в психіці московсько-великоруського племені найшов сприятливий для того ґрунт. Проти колективізації повстали інші народи — козаки, українці, білоруси і т. д., але мовчали й голову схилили москалі. До цього привела їх загальна нівеляція особи ради абстрактного людства, азійська стадність, втрата вартости індивіда в колективній громаді.

Ф. М. Достоевський все це передбачав, коли в своєму щоденнику в 1873 р. писав: «Никакая община російського муравейника не спасет, будут лиш общесолидарные нищие, заложившиеся і закабалившиеся всей общиной».

IV.

Що козацької, української та інших поневоленних народів крові від большевицького панування пролилось море, це всім відомо, але не всім ясно, хто давав накази нищити ці народи. Вину без вагання кладуть на большевизм, але замовчують, хто саме репрезентував і репрезентує большевизм, не «большевизм» же нищив, а люди, які ж то люди. Де вони взялися. Хто їх виховав та навчив таких безприкладних жорстокостей, про які попередня історія не знає. В природі нічого без причини не буває.

Коли большевики так легко, без жадного спротиву росіян запанували в Москві, бо повстання проти большевиків увесь час підіймали тільки козаки та українці, то значить большевицька влада, якщо не мила, то у кожному разі не буде тяжка й чужа для росіян.

Озираючись на своє минуле, кожний козак мусить дати відповідь на такі питання: 1. звідкіля взявся большевицький світогляд і звідки прийшла большевицька наука, 2. чому великоросійське плем'я — росіяни без спротиву прийняли цю науку та піддалися большевицьким вождям і 3. чому козацький, український та інші народи не змогли оборонитись від большевиків.

Большевицька наука, в основі марксизм, прийшла до Росії з заходу. Першими популяризаторами її були росіяни Г. В. Плеханов, Ленін, П. В. Струве та інші.

Чому росіянин підлягав команді Леніна. Тому, що цьому сприяла його природа. Флегматично малочулий, він слабо реагує на зовнішні вражіння. Він є похмурий, терплячий, йому бракує почуття лицарства; має патріотизм, але місцевий, завжди підлягав впливу сильного факту, не вдаючись в його моральну оцінку. Сильний факт, який би не був, добрий чи злий — є позиточний. Моральним є те, що наказано. Зміниться сильний факт, міняється й орієнтація — вчора був цар сьогодні Ленін, безсильного царя замінив сильний Ленін.

Організовані Леніним большевики, з мрією про всесвітню владу, з малочулих москалів склали перш за все військо. Спротиву їм росіянин не виявив поперше тому, що в організації їх відчув сильний факт, позиточний для нього, подруге що й сам мав нахил до максималізму.

Чому козацький, український та інші народи не могли оборонитись від Москви? Завинила тут найбільше психічна вдача цих народів. Козак є дуже чутливий, зовнішні враження відчуває глибоко, але реагує на них

не зразу, а так, ніби то нагромаджує енергію для реакції, яка при нагоді може вибухнути з великою силою. Сильне почуття давить його, як тягар, звідси бажання звільнитись від цього тягару, цьому служить сильна воля, що стримує почуття від безглузлого вибуху, почуття гідности, чести й лицарська вдача. На сильне почуття треба реагувати по-лицарському, справедливо. На зменшення чуттєвого тягару діють релігійні уявлення, твори красною письменства, а особливо пісні й гумор.

Козак співучий і веселий, для нього Бог не є неприступний, страшний Саваоф, як для москаля, але Бог милуючий і справедливий. Божа Матір є ідеальна мати, що за них вічно молить Сина Свого. Козак хотівби бути із всіма добрим, без сварки. Чутлива лицарська вдача казака створила для нього прикмету, яка є його прокляттям — це безмежна довірливість. Він лицар і гадає, що й його противник лицар. «Битись і миритись» — сказав Сірко — «є лицарське». Коли козак помирився, то він все простить і забуде, а сусід казака, росіянин, не є лицар — він «з хитрощами» «собі на умі». Він ще не вийшов з стадії ловецького стану — звір хитрий, а москаль-ловець ще хитріший, бо мусить звіра спіймати. Він раб сильного факту, коли вже сильний факт січе немилосердно, то треба спробувати, чи не вдасться його перехитрити.

Росіянин витворив хитрість диявольську. Ф. М. Достоевський пророкував: «Руський мужик обдурить самодержавіє і православіє» і так воно й сталося. Ціла російська історія повна жорстокости й обману. Козаків вічно дурили «імператорським словом» і ніколи того слова не дотримувались. За довіря за вірну службу платили козакам неправдою. Якби не виправдували «великоросійське плем'я», а факт залишається фактом: — великоруський народ нищить козаків, українців та інші народи.

Козак довірливо відчинив двері й душу москалеві, а нині цей гріх покутує й ще стільки праці треба, щоб вичистити Козацькі Землі — козаків від панування росіян.

Можливо великоруське плем'я змінить свою вдачу на ліпше, а нині й в найближчій часі, яка б Росія не постала — права чи ліва — великоросійське плем'я під командою різнородних вождів починає від «обрусевших» чу-

хонців Чухнова, а потім примусить козаків, а й інші народи працювати на себе, виправдуючись великими гаслами: святая Русь, слава-янофільство і т. і.

Кожний козак мусить про те пам'ятати, залишити на деякий час довірливість, щире братолубіє і нарешті зрозуміти — хто є його ворог. Перша й найголовніша для козака заповідь — це твердо пам'ятати, що він належить до **козацького** народу, цілковито різниться від велико-російського або московського. Ця заповідь є фундаментом і опорою козацького народного самопочуття. Штучно козак не стане москалем, ні москаль козаком. Насильні, легковажні і нерозсудливі спроби помішати людей різного походження приводили до катастрофи і до небажаних наслідків.

Подобенства мішанини елементів бачимо у фізичній природі. В залежності від людського зміслу бувають наслідки од цього добрі й злі. Напр., середньо-віковий чернець змішав до купи певній пропорції сірку, селітру і вугіль і винайшов порох, що вживають для житочних цілей і для згубних. Хемічні елементи: водень, калій і азот, нешкідливі, а злучені до купи у певній пропорції творять ціянистий калій — найсильніший яд.

Російський большевизм — є складне явище, природописні науки нам цього не висвітлять, а все ж можна констатувати, що виник він у наслідок мішанини різнородних елементів, а саме: ідеологічна основа прийшла з заходу, заквасила російську інтелігенцію, змішала росіян, заправила большевиками, створився страшний яд, вельми небезпечний для цілого людства.

Нав'язування Козацькому Народу неіснуючої єдности творіння т. зв. «русських козаків» — є протиприродне явище, а через те й шкідливе. Рано чи пізно, як усе противне природі має зникнути. Нація — є образ Божий, відбитий в душі народу. Посягати на цей образ, пригамовувати його — значить йти проти Божих законів. Доки в душі козака заховується, хочби й несвідомо, образ ідейного козака, доти він **козак**. Без козацького образу душа козака пуста й немає козака. Переведення козака в розряд звичайного російського обивателя пустошить його душу і нищить енергію, нищить й самого козака.

Відозва головного командира до УПА!

М. П. липень 1946

Бійці й Командири УПА!

Від зими йде велетенський, майже безперервний натиск ворога на українське революційне підпілля та його збройні частини УПА. Ворог докладав всіх зусиль для знищення того руху, на який орієнтуються всі гноблені люди й народи цілого ССРСР. Через декілька місяців не було оеслі в теренах, обнятих революційним рухом, де не стаціонував би гарнізон ославлених «внутренних войск НКВД», для «боротьби з бандитизмом». Самий «міністер внутренних дел» Круглов організував добірних старшин з цілої Росії на зимово-весняні місяці для подавлення Української Революції. Ні вдень ні вночі, не переставали переслідувати Вас, ні в день, ні в ночі не залишали в спокою українське населення, щоби тільки змогти вже раз зголосити Сталіну, що українське повстання подавлене.

В парі з тим міжнародня ситуація, що під кінець 1945 р. почала сильно загострюватися й давати надію на швидкий конфлікт — не вийшла поза рямці дипломатичних зударів. Оба протилежні бльоки, радянський і англосаксонський хоч і свідомі неминучої війни, проте не виходять ще зі стану «збройного мира». Непорозуміння на всіх нарадах, конференціях, чергуються з уступками для відхилення негайного конфлікту або з різними «пробами» атомової бомби, чи військовими експериментами в полярних околицях. Та все це тільки гра, що може тривати зовсім коротко, а може затягнутись і на довший час. А цілий час тієї гри большевики використовуватимуть в дальшому для нищення свого найгрізнішого внутрішнього ворога — української національної революції.

Весь період від зими по сьогоднішній день видержала УПА з честю. У важкий для українського народу момент, коли сталінські гайдуки гомили його силою до славних «виборів до Верховної Ради», УПА давала збройну допомогу народові, хоч цілий край був вкритий військами НКВД. Опинившись в дуже важких ситуаціях, деякі відділи втратили навіть половину свого складу, та не було відділу УПА, що скапітулював би перед ворогом. В цій безприкладній боротьбі УПА перейшла всі сподівання, які на неї поклав нарід і революційний Провід — Українська Головна Визвольна Рада. Я гордий з того, що мені довелось очолювати ту славу армію героїв, якій рівної не знає історія України.

Поруч з десятками й сотками бійців і командирів, в цьому періоді загинув геройською смертю на важкому, відповідальному посту, шеф штабу Головної Команди УПА ген. Пе-

ребійніс, що цілі десятки літ працював над організуванням і вишколом українських збройних сил. З глибокою пошаною і смутком клонимо голови перед тіннями нашого Велико-го Друга ген. Перебийноса. Він, цей лицар без кази, буде постійно пригадувати нам, як треба жити для України й як для Неї треба вміти вмерти.

Бійці й Командири УПА!

Коли Українська Національна Революція, що принесла волю українському народові в 1918 р., була в 1920 р. подавлена ворожою перевагою, а Українська Армія, яка до того, часу діяла одноціло, великими з єднаннями, немов розплилась — ворог був переконаний, що вона перестала існувати. А на ділі вийшло не так. Це був тільки момент переорганізування українських революційних сил, момент, коли форми широкої повстанської боротьби замінено другими формами, підпільно-конспіративними. Це був момент, коли на традиціях повстанчої боротьби, народились нові революційні організації УВО, ОУН, що протривали цілий важкий час 25-літньої окупації на — те, щоби в 1943 році знову ввести в дію широкі повстанчі акції — під назвою УПА. Ворог був певний, що Армію Визвольних Змагань знищив, та він грубо помилився. І сьогоднішній окупант України може знов думати, що з хвилиною покінчення широких повстанчих акцій, УПА перестала існувати. Революція подавлена. Та й тим разом він грубо помиляється. Бо сьогоднішній момент, це тільки момент переставки сил, це момент переходу з одних форм боротьби в другі.

Я певний, що Ви, незламні борці-герої вміло засвоїте собі ті нові зразки бою з ворогом, так, як скоро й вміло опанували мистецтво партизанки. Скриті, невловимі, Ви негайними, блискавичними ударами вдаряти будете ворога там, де він того ніяк не сподівається. З питомою Вам отчайдушною й витривалістю, про яку ходять легенди по цілому світі, продовжувати будете й дальше славні традиції УПА, виховувати будете своїми геройськими чинами нове, наростаюче покоління, щоби й його включити в революційну боротьбу. Ви докажіть ворогові щераз і щераз, що Української Революції подавити не можна, що форми боротьби, які ви сьогодні приймаєте, це хвиливі форми; що незабаром прийде час чергового переходу до широких повстанчих дій, які завершаться вже повною побідою — створенням Української Самостійної Соборної Держави.

Вічна слава безсмертним героям, що віддали своє життя за волю України! Ні на крок не відступимо від ідеї, які вони нам вказали, й за які поклали своє життя!

З честю виконаємо обов'язок, який вложив на нас наш нарід; воля або смерть! Дальшими геройськими вчинками продовжуватимемо невмирущу славу УПАрмії! Під проводом Ук-

раїнської Головної Визвольної Ради вестимемо дальше нещадну боротьбу проти окупанта, аж до повної перемоги!

(—) Чупринка Гол. Ком. УПА

Від Редакції В. П. Передруковуємо відозву Гоговного Командира УПА ген. Тараса Чупринки до Бійців і Командирів УПА. Її видав Головний Командир ще в липні 1946 р. Тоді вона було видана тільки для власних рядів, як таємна, з огляду не подані в ньому дані про смерть сл. п. ген. Перебийноса і про зміну тактики. Сьогодні ця відозва може бути доведена до відома ширшого загалу.

Уривки з краєвої Інструкції Проводу ОУН з 1946 року

Від Редакції:

Містимо уривки з Інструкції, яку видав Провід ОУН в Україні в 1946 році., для внутрішньо-організаційного вжитку. Зрозуміло, що така інструкція, яка встановлює напрямні революційної роботи, не може бути опублікована в цілості, тоді, коли подані в ній вказівки мають бути утаєні перед ворогом.

Тут містимо деякі, загальні напрямні подані в Інструкції, передусім оцінку політичної ситуації, яку Провід ОУН в Краю подав організованим силам Української Революції півтора року тому і декілька фрагментів загального змісту.

Розвій політичної ситуації продовж півтора року повні підтвердив правильність оцінки і передбачань Проводу революційної боротьби.

Незламне тривання; зріст і посилення революційно-визвольної боротьби УПА й ОУН не тільки на рідних землях, але й поширення її в країнах сусідів України та її природних союзників в спільному антибольшевицькому фронті народів — наглядно засвідчують, що Провід ОУН і Головна Команда УПА зуміли так покермувати революційною дією, що всі намагання большевиків, щоби її знищити, були безуспішні. У великій мірі це треба завдячувати підбранню правильної стратегії та найдоцільнішої тактики, про що тільки загально говориться у поміщених тут фрагментах з Інструкції.

I. До міжнароднього положення.

Повоєнний уклад світу оформився в двох непримирних блоках: англо-саксонським і большевицько-російським. Обидва бльоки гуртують кругом себе ряд держав менше чи більше заінтересованих у їх виграні. Ідейна площина обох бльоків — це демократія, яку пояснюють так як їм вигідно. Витворилося поняття західньої і східньої демократії. Всі

вони прямо ліцитують на міжнародньому ринку котра з мемократій вигідніша для людей. Демократична ідея потрібна їм для того, щоб:

а) закрити свої пляни плащиком демократії,

б) приєднати прихильність широких мас світу,

в) заповнити пустку, що повстала по компромітації фашистсько-большевицьких диктаторських світоглядів.

Вогнища конфліктів нарастають в трьох пунктах:

а) півн. басейн Тихого Океану (схрещення інтересів США і ССРСР — Китай, Корея, Японія),

б) на близькому й середньому сході (інтереси Британії і ССРСР — Туреччина, Іран, Балкан, Сирія, Ліван, Єгипет),

в) західня і середня Європа (інтереси трьох — Німеччина, Італія, Франція, Австрія, Югославія, ЧСР, Польща).

Спірних питань мирним шляхом полагодити не можна. Доказом того є практична політика імперій на теренах, що мають для них політичне, господарське й стратегічне значення (вогнища конфліктів).

Антагонізм між ними зараз дуже гострий і прибрав форми одвертої дипломатичної боротьби. Це проявляється в:

а) щораз більшому загостренні спірних питань і неуступчивості навіть в дрібничках,

б) тимчасовості й непостійному характері погоджених вже питань,

в) замотуванні рішень.

Відтягування рішень потрібне обом блокам, для:

а) відповідної економічної та воєнної підготовки;

б) для витворення такої опінії, щоб вся відповідальність падала на противний блок;

в) для витворення моральної постави власних мас;

г) для здобуття прихильності мас противника (посилення існуючих революційних рухів);

д) для нервового й морального виснаження противника таким відтягуванням.

При тому оба блоки мають слабкі моменти, що примушують їх відтягати війну. Такими моментами для англо-саксонського блоку є:

а) втомлені маси;

б) маси не бачать небезпеки з боку Росії;

в) конечність нових соціальних реформ;

г) конечність розв'язки колоніального питання (Індонезія, Індія).

Слабими моментами большевицько-російського блоку є:

а) велике знищення господарського потенціалу;

б) технічна відсталість, особливо в военній промисловості;

в) великий соціальний антагонізм і нужда мас;

г) самостійницькі рухи народів;

д) брак одної спільної ідеї, — держава держиться терором;

Большевики мають більше слабих моментів, зокрема відсталість в економічному та воєнному відношенні вимагає гри на час.

Для послаблення противного блоку большевики стосують таке:

а) допомога комуністичним партіям світу, щоб захопити ними владу, та посилювання існуючих опозицій (у противника);

б) скріплення страйкових рухів;

в) допомога сепаратистичним та національно визволенням рухам у противника (Індонезія, Індія);

г) намагання використати Об'єднані Нації проти здецидованих противників СССР (Еспанія);

д) в окупованих і контрольованих ними країнах творення своєї системи, та нищення всіх некоммуністичних партій і рухів (Югославія, Польща, Болгарія).

Об'єднані Нації та Рада Безпеки — це по суті інструмент імперіалістичної політики великодержав. Для англо-саксів — це додатковий інструмент в закордонній політиці, а для СССР — агітаційна трибуна.

Докази можливості пavidкого збройного конфлікту:

I. У політичній площині:

а) творення політично-воєнних блоків: США в Америці, Англія в Західній Європі, СССР в Східній Європі;

б) з'єднування поступками колоніальних народів;

в) практична політика большевиків в окупованих державах. Творення своєї системи, усунування самостійницьких і опозиційних рухів в себе, та творення так зв. «пятих колон» у противника й нещадна боротьба з ними в себе;

г) внутрішня політика великодержав — мобілізація всіх сил народу.

II. В економічній площині:

а) поспішна розбудова власного воєнного промислу;

б) використання воєнного промислу підкорених держав;

в) економічна допомога своїм союзникам — піднесення воєнного потенціалу.

III. У військовій площині:

а) уніфікація озброєння і вишколу;

б) величезні армії, їх реорганізація і переозброєння (використання технічних здобутків останніх років);

в) масова продукція нових винаходів, та використання спеців побіджених держав;

г) організування армій в союзних державах і підпорядкування їх штабам великодержав;

д) задержання деяких військових формацій побіджених держав, зокрема командного складу (Німеччина, Японія);

е) поспішна підготовка стратегічних позицій (летовища й морські бази);

є) великі маневри й випробування нових озброєнь.

Зараз проводиться гра на час, яка триватиме так довго — доки одна зі сторін не визнає, що треба виступати вже одверто. Це тільки аналіза політичної ситуації, яка може довести до скорого конфлікту, але теж і затягнутися на довше.

II. Положення в СССР.

1) Нова імперіалістична політика СССР спрямована на підбої Європи й Азії, зустріла рішучий спротив зі сторони противного блоку, та застала СССР до посиленої воєнної підготовки.

2) Вибори у Верховну Раду мали на меті мобілізацію мас по боці уряду. Мета виборів і постава мас вказують на:

а) авторекляму большевицької партії, та її імперіалістичну політику;

б) одна листа й великий терор унеможливили вияв волі мас;

в) партія, оперта не на народі, тільки на партійній кліці й терорі;

г) вислід виборів звичайна більшовицька брехня, обчислена на зовнішній ефект.

3) Нова п'ятилетка (одна з трьох заповіджених) має на меті розбудову великого воєнного промислу, щоб дігнати й перегнати США.

4) Плян нової п'ятирічки — це:

а) поглиблення експлуатації робітників і селян — новий голод, нужда;

б) хижацька експлуатація природних багатств республік;

в) невраховання потреб союзних республік — все достосоване тільки до московського центру;

г) нехтування природних потреб мас в промисловості — вся промисловість для війни.

5) Економічно-фінансове положення ССРС є катастрофальне. Страшні податки, та примусові позики поглиблюють нужду мас. Фінансове положення Союзу погіршується тому що:

а) воєнні витрати постійно зростають;

б) всі інші доходи з'їдає нерентабельна військова промисловість;

в) величезні витрати на пропаганду за кордоном;

г) брак закордонної позики на відбудову зруйнованого господарства;

6) Неспроміжність держави вийти з економічно-фінансової кризи та створити примітивні життєві умовини для мас, доводить з одного боку до:

а) посилення поліцейного терору;

б) опертя влади на касту большевицьких вельмож;

з другого боку до:

в) масового голоду й жебання хліба — також інваліди й сироти;

г) сильної корупції та злочинства в адміністрації;

д) грабіжницького бандитизму поліцейств і вояків;

е) голосного масового виявлення невдоволення, наразі без виразного політичного забарвлення.

7) У національній політиці проводиться цілковита русифікація, визнання панівного становища російського народу-раси. Расистська російська політика большевиків до розпалювання ненависти й поглиблює свідомість поневолених народів. Цей процес буде з часом ще більше поглиблюватися.

8) Настрої мас — антирежимні. Маса чекає війни.

III. До положення в Україні.

1) Зима 1945-46 р. — це жорстока розправа режиму з українським визвольним рухом. Усі місцевості (особливо на ЗУЗ) були обсажені поліцейними гарнізонами, щоб:

а) здавити революційну боротьбу українського народу;

б) зліквідувати ОУН та військові відділи УПА;

в) цілковито стероризувати народ;

2) Героїчна боротьба народу, ОУН і УПА дали рішучий відпір. Мимо великих жертв окупант не досягнув своєї цілі.

3) Героїчна, масова боротьба народу і ОУН проти виселення з-поза лінії Керзона — тільки при застосованні великого терору (жертви в люлях, палення сіл) вдалось їм виселити ½ мільйона українців.

Виселенча акція з поза лінії Керзона доводить, що:

а) Уряд УСССР — це тільки московське експозитура, якій є чужі українські інтереси;

б) йому ворожа (урядові УСССР) й чужа ідея соборности — продав ЗУЗ за шлезьке вугілля для Москви;

в) Уряд УСССР старається зігнати всіх українців в одну «тюрму народів», щоб поза нею не було ніде української компактної маси;

г) є бажаним штучно розпалити польсько-українську ворожнечу.

4) Жертви українського народу поглиблюють ідеї Української Революції, та гуртують народ під її прапори.

5) Вибори доказали ворожість українського народу до ССРС (особливо на ЗУЗ). Український народ виказав велику революційну стійкість та політичну виробленість.

6) Четверта п'ятирічка на Україні, так, як і в інших республіках, достосована до московського центру. Уряд УСССР виконує тільки вказівки Москви, основне його завдання — це:

а) цілковита експлуатація України;

б) коштом України відбудувати Москву.

Відбудова України про яку говорить большевики — це тільки пропагандивний трюк.

7) Русифікаційна політика поглиблюється, щоб на все злучити Україну з Росією. Це видне у:

а) русифікації міст наплив фахівців-москалів;

б) винищуванні й впровадженні російської мови (культурніша!);

в) русифікація шкіл — ВУЗ-и зовсім російські;

г) русифікація всього життя народу: русифікація церкви, російська мова, російські батюшки.

8) Намагання большевицького уряду компромітувати наш рух в очах маси не вдавсь.

IV. До тактики революційної боротьби.

1) Український революційний рух в різних етапах боротьби стосує різну тактику, яка в даному часі корисніша і повсякчасно наближає його до основної визвольної мети. Моментом що визначає тактику є політична ситуація. Під політичною ситуацією розуміємо сукупність сприятливих і несприятливих факторів, що зводяться до:

а) сил ворога, його державна система, якість поліцейного апарату, фактичний тиск на революційні рухи, морально ідейна вартість кадрів керівних державних інституцій;

б) власних сил і спроможностей діяння — моральна вартість та політична виробленість кадрів, їх технічно-організаційні спроможності та свідомість і революційна стійкість цілого народу;

в) міжнароднього укладу політичних сил — чи дає ворогові свободу рухів проти революційних сил — чи звязує сили й він їх використати не може.

2) Відповідно до політичної ситуації тактика є:

- а) оборонна, або
- б) наступальна.

Зі зміною політичної ситуації змінюються і зовнішні вияви революційної боротьби.

3) Існуюча політична ситуація в умовах большевицького терору мирної обстановки вимагає стосувати таку тактику, якої цілі є:

а) у впертій революційній боротьбі запевнити тяглість визвольної боротьби українського народу, не дозволити ворогові притупити національно-моральні цінності народу, та його віру в остаточне визволення;

б) зберегти перед знищенням основні революційні сили, як опору визвольної боротьби в час найсильнішого тиску й як керівний осередок визвольної боротьби.

4) Довгий досвід революційної боротьби, зокрема в большевицьких умовах, дав революційному рухові перевірені на практиці нові методи підпільної тактики, можливої навіть в найважчих умовах...

5) Перехід з повстанчої тактики на підпільну проводиться послідовно у відповідності до ворожого тиску. Зміну тактики на підпільну, так у Відділах, як і в Організації, трактуємо як основну проблему нашої визвольної політики, з огляду на довготривалість нашої боротьби...

6) Головне в тій тактиці це політично-пропагандивні дії, спрямовані на:

а) поширення революційних ідей і кличів серед українського й інших поневолених народів, серед різних суспільних класів;

б) на оборону ідейно-політичних та програмових заłoжень української Революції від закидів ворога;

в) безпощадне поборювання державно-устрєєвих, політичних та соціально-економічних основ ворожої системи як реакційних і шкідливих;

г) приєднування і залучування до революційного руху найвартісніших індивідуальностей...

Боеві дії при підпільній тактиці мають виразний політично-пропагандивний характер і стосуються у відповідності до політично-пропагандивних вимог і потреб.

(Пічки, в яких подані докладніші вказівки відносно тактики і організаційних прийомів, пропущається з огляду на їх таємність.)

Окремі фрагменти дальших частин Інструкції.

Справжнього визволення ніхто нам не дасть, його треба виборити і побудувати власними силами. Повсякчасна визвольна боротьба проти большевиків зовсім природня, вона буде посилюватись, виявляючись вповні у відповідний час у всенародньому повстанні.

Під всенароднім повстанням треба розуміти:

а) цілісну мобілізацію народу;

б) направлення мобілізації народу на знищення окупанта;

в) включення цілого народу в творчий процес побудови вільного суспільно-політичного життя у власній Державі, в дусі ідеї Української Революції, щоб тривало закріпити здобуту народом волю та уможливити всебічний і повний його ріст.

* * *

Відношення наше до посторонніх сил відповідає їх ставленню до справи української державности, до революційної, повстанчої боротьби українського народу та його політичних і військових організацій. Не даємо нікому підстав до ворожнечі.

Визнаємо етнографічний принцип побудови держав, тому не визнаємо ніяких претенсій на українські етнографічні землі.

Визнаємо тільки таку верховну владу в Україні, яка походить з волі українського народу і боронитиме його суверенних прав. Всякі спроби накинути українському народові чужу волю, чужі державні інтереси, чи маріонеткові уряди — приймемо як нову окупацію і поведемо проти того боротьбу в таких формах і таким засобами, що будуть в той час найбільше успішні.

* * *

Роботу організаційну, політично-пропагандивну та боевого порядку вести так, щоби не потрібно не провокувати репресій.

З Карпат в Перемишльщину — дії відділу К-ра Г. в 1945 і 1946 рр. в Перемишльщині

Гірськими потоками стікають води і впадають до річки Волосянки, яка впливає із села Волосатого і впадає до ріки Сяну. Господарі приготівляються до весняних праць на ріллі. В кожному селі тих гірських теренів зустрічаються люди зі зброєю в різних мунду-

рах. Тут і там на шпильках гір видно стійки. Це добре вишколені воляки УПА стережуть населення і своїх друзів перед несподіваним наскоком ворога. Треба згадати, що погран-застави НКВД дуже часто переходили через ріку Сян і грабували в населення худобу.

одяг, тощо. Звичайно забирали зі собою господарів і брали їх до ЧА, або наповняли в'язниці ними Самбора, Дрогобича.

Між нашими відділами УПА, які оперували на цьому відтинку, з большевиками доходило до частих боїв. Наші відділи відбирали від бандитів в округлих шапках пограбовану худобу, одяг тощо. Господарів, яких НКВД провадило, відбивали і вони щасливо з вдячністю повстанцям вертались до своїх хат. Тут і там на поляні, під лісом видно було гурт молодих і старших чоловіків.

Це інструктори, (чи як місцеве населення їх називало вишкільники) УПА вишколювали самооборонні відділи. Одним словом, куда не глянеш — всюди бачиш озброєних людей. Ці терени були на захід від лінії Керзона і належали до Польщі. Польського поліція з МО (Міліція Обвateľська), з УБП (Ужонд Безпеченства Публічного), чи ВП (Воиско Польське) на цих теренах не було видно. Напади на спокійне населення робили тільки большевики. Тут оперували наші три відділи к-рів Б. З. Б.

В перших днях весни на цих теренах почали творитися нові відділи УПА К-ир Б. дістав наказ разом зі своїм відділом відійти в Перемишльщину, бо там розгулялися банди МО і УБЦ. Ми маршуємо в напрямі Перемишльщини. По дорозі нищимо станицю МО в с. Тираві Сальній пов. Лісько. Міліція з цієї станиці відзначувалася грабунками і мордами місцевого українського населення. Перестороги місцевого Проводу ОУН нічого не помогли. Бандити далі нападали, мордували й грабували місцеве населення. Місцевий Провід рішив покінчити з цією бандою. Тут здобули ми зброю, амуніцію і інші трофеї. Зі здобутими трофеями ми повернули в напрямку с. Завадки, Тростянець, повіт Перемишль. Місцеве населення приймало нас з великою радістю. Стрільцями й командирами піклувалися як рідні батьки. Селяни оповідали нам про своє останнє пережиття і про терор польських комуністів. Населення далі оповідало нам про своїх оборонців УПА, про їх геройські чини. Тут то саме МО, УБЦ, і ВП в терен не показувалось, бо тільки де з'явилося, то зараз повстанська зброя добре їх привітала. В селі Тростянці відпочили два дні. По відпочинку рушили в дорогу в напрямі с. Л. пов. Перемишль. Це було 2.6.45. Розквартирувалися в с. Л. Інтендатура наша зайнялася організацією харчів для відділу. Стрільці й командири розмовляли з місцевим населенням цього села дуже щиро. Стрільці з дівчатами співали пісень. Увечорі, біля год. 18, застава наша придержала двох вершників на коні. Один з них в польському старшинському мундурі, озброєний автоматичною зброєю. На голові кучеряве волосся. Другий також озброєний автоматичною зброєю. Питали у застави де є командир відділу. Застава не хотіла їх перепустити, бо не

знала що це за люди. Один із застави пішов до командира відділу і зголосив, що придержав двох іздців на конях. К-ир відділу Б. виїхав, став на струнко й зголосив відділ на постою. Ми зорієтувалися, що це мусять бути якийсь вищий командир. Іздець з кучерявим волоссям зіскочив з коня. З усмішкою на лиці привітався з к-ом Б. Цей другий іздець забрав від нього коня. К-ир Б. і цей другий, нам ще незнаний зайшли до хати, де квартирував »Почот«. На почоті всі стали на струнко. Командир Б. представляє, що це є к-ир куреня полковник К. Полк. усміхаючись вітається з усіма присутніми. По короткій розмові між командирами, к-ир Б. дає наказ бунчужному зробити збірку відділу. Відділ вийшов на поляну під ліс. Тут бунчужний Л. зробив збірку відділу. Відділ готовий на збірці чекав. Надходить полк. К. і к-ир Б. К-ир Б. відібрав звіт від бунчужного і передав полк. К. Полк. вітається зі всіма присутніми. Відділ розподілено на дві частини. Перший відділ перебрав чотовий Л., а другу чотовий Б. Полк. К. сказав, що ці дві групи будуть діяти самостійно і дістануть своє призначення. На тому збірку закінчено. Стрільці й командири розійшлися по своїх кватирях.

Сонце заходило. Чотовий Б. зробив збірку своєї групи і вже готовий до відмаршу. Він зі своєю групою відходив в четвертий район і мав зголоситися у сотника Г. Чотовий Л. лишився в околиці с. Л.

Вечером група чотового Б. рушила в дорогу. Разом з чотовим Бартлем відійшов к-ир відділу Б. Місцеві хлопці зі самооборонного відділу провадили нас як зв'язкові. Переходимо ми лісами й полями. Терен для нас незнаний, але відчуваємо, що все для нас таке рідне таке нам близьке. Хлопці зі самооборони відділів витали нас з радістю, і говорили: тепер буде війна, банди з МО чи УБП напевно вже тут не покажуться. Ми заходимо до села Ж. пов. Перемишль. Заквартирували ми на присілку цього села. Місцеві харчові і дівчата зайнялися організаціями харчів для нас. Ми обмилися, обчистилися. За годину снідання було для нас готове. Дівчата прийшли і попросили нас на снідання. Заходимо до двох порядних хат. Столи застелені білими скатертями. Ми чулися ніби на весіллі. Відпочивали до обіду. По обіді приїхав сотник Г. Сам людина молода, низького росту, але видно у нього військовий старшинський рух і батьківську опіку. Сотник оповідав нам про ситуацію цілого терену, про нашу політику на цьому терені. Розповідав про співпрацю з польською організацією »АК«. По короткому відпочинку ми, згідно з наказом сотника Г. приступили до праці на цьому терені.

Робимо шовечора зібрання з населенням дооколицьких сіл. Переводимо перевишкіл своїх вояків, будуємо криївки й магазинує-

мо харчі. Ворог в терен показувався рідко, а як показався, то зараз же втікав. Одним словом — в терені самостійність. Наша адміністрація зі своїх обов'язків вив'язувалася добре: Цілогоджували всякі справи, які були зв'язані з УПА чи цивільним населенням. Польські комуністи мали свою випадову базу в містечку Бірчі пов. Перемишль. Всі інші станиці МО були розігнані нашими повстанцями. Кожної неділі чи свята священик відправляв Богослуження для вояків УПА. Так минав день за днем аж до 18 липня 1945 р. Тоді почала ЧА вертати з заходу через наші терени. Ми згідно з наказом свого вищого командування і Проводу ОУН, зачепних боїв з ними не провадили, лише давали їм наші летючки: »До офіцеруф і войска польського«, »До жолнежуф войска польського«. Коли хто з ВП попадав до нас ми вив'язували — хто ми, за що боремося, що з польським народом не воюємо і з військом теж не хочемо воювати, але б'ємо і будемо бити кожного, хто буде грабувати наше населення і буде хотіти нас поневолити, давали йому повно нашої літератури й звільняли.

Дня 31 серпня 1945 р. ми святкуємо Свято Зброї. Сот. Г. зробив збірку свого відділу і тут перед всіма присутніми представив групу чот. Б.

В склад почоту входили: к-ир відділу, сот. політ.-виховник Л. Бунчужний С., сот. санитар перший чет. к-ир Б., другий чот. к-ир Ч., який опісля впав в бою з ворогом 24 липня 1946 р. в селі Явірнику Руськім пов. Перемишль, заслужений срібним хрестом II класу і зі справедливо здобутим ступнем поручника. Третю чоту мав к-ир З. Відділ був озброєний в ручні легкі кулімети, кріси, гранати, три міномети, одну гранатку та три шісбежери. Хлопці всі здорові і добре одягнені. По короткій промові к-ра Г., чоти розійшлися даліше на свої місця. Даліше життя проходило з дня на день в алярмах і боях.

Помимо наших нагадувань і летючок, большевицькі командири гнали польське червоне військо проти нас. Крім цього, дозволяли воякам мордувати й грабувати українське населення. До зграбованого польськими вояками господаря приходив большевицький командир і говорив: »От бачите, сукини сини поляки вас грабують і мордують. Їдьте до УССР, там добре жити, батько Сталін вами добре заопікується, а полячкам за це, що вас грабують і мордують ми відплатимося«.

Тепер польські виховники, т. зв. політики, які були у війську, їздили по селах під охороною більшої кількості ВП, робили збори. На зборах ширили пропаганду про виїзд українського населення на схід. Наше населення з того сміялося і категорично заявило, що зі своєї прадідівської землі добровільно не поїде, хіба, що кати з ВП викинуть його примусово. Як я вже згадав перед тим, що ми згідно з наказом, зачепних боїв не зводили.

ВП це використовувало і швендяло по терені, продукувало сексотів і старалося наставити населення проти нас, повстанців. Населення одним вухом слухало, а другим випускало, бо ж знали хто їх грабує, хто мордує, хто арештовує. Знали вони також, що їхніми оооронцями є тільки ми. За порадою в якісь справи господар звертався тільки до нас. Цілопольської адміністрації на тих теренах не було. Ми вмільо лаявували поміж ворожим військом. Так було до 20 серпня 1945 р. Польське командування стягнуло більшу кількість свого війська і так вже розухвалилося, що почали ходити навіть по лісах. В кожному селі було від 200 до 300 вояків ВП. Зі собою мали вони тяжку артилерію і танки. Літаки їздили понад лісами, скидали до нас відозви і бомбардували ліси. На день 30 серпня ВП приготувало більшу облаву. Наша розвідка працювала добре. Командир про це знав але бою не міг прийняти, бо такий мав наказ. Дня 19 серпня зробив збірку відділу і по короткій промові до вояків дав кожному чотовому наказ і місце в терені, де має свою чоту на день 20 серпня законспірувати.

Чоти розходилися окремо і всі вийшли в цілості, лише два рої чотового Б., які пішли до криївок впали офірою. Всіх разом було 23 особи. З ними був також сот. виховник Л. ВП віднаходить 2 криївки, в яких сиділи наші вояки і лапають 21 особу, лише чудом дається врятувати життя сот. виховникові Л. і стр. Ч.

Дня 21 серпня 1945 р. к-ир відділу зібрав знову відділ, зробив збірку і сказав, що тепер відділ буде діяти в цілості, як треба буде, то ворога привітаємо нашою повстанською зброєю.

Виселенча кампанія набирає щораз то більшого розгону. 1 вересня 1945 р. раненько ВП обступило село й почало примусово викидати українське населення. Населення втікало в ліси й там в лісових ярах шукало захисту. Були також випадки, що селяни сідали на порогах хат і казали, що нікуди не поїдуть, можуть їх тут на місці стріляти. Були випадки, що в селі грабіжники застрілили кілька, а навіть кільканадцять людей, за те, що не хотіли залишити свого господарства. Населення зганяли до свого бандитського осідку в Бірчі. Тут частину арештували, а решту відставляли до Перемишля з відкіля до большевицького раю під опіку »батька Сталіна«.

Польське цивільне населення також ходило на українські села і під охороною ВП грабувало наше населення і тим змушувало його до виїзду на Схід. Ми тепер почали свій збройний наступ проти ВП. На кожному місці, де тільки могли ми і де згідно з партизанською тактикою дозволяли нам наші умовини, ми били ВП.

Кожний корчик, кожний бур'ян, а ліс тим більше для вояка ВП був страхом. Самі вояки ВП говорили між собою: »Холера з тими

бандерофцями. Вони сов вшендзе бійов, нікт ім ради не да і не да. »Майже в кожду пору дня чути було стріли. В селах поміж ВП були аларми. Видно було як вояки ВП без зброї і шапок втікали до Бірчі. Ми боронили своє населення, не жаліли для нього нічого, ані крови ані жертв. Ми розганяли охорону ВП, яка транспортувала наше населення на Схід. Охорона втікала, а населення верталось до своїх рідних хат. Біля нас відпочинку не було. Ми постійно ганяли за ВП і не було вшпадку, щоби вони нас колись розбили. ВП все було в гострому поготівлі. Все сподівалося наскоку зі сторони бандерівців. В селах, де квартирували, навколо були оборонні рови. Вночі в бойовім виряді спали в тих ровах. Проте, ні їхні оборонні рови, ні сильні застави, ні далеко висилані підслухи і стежі ім нічого не помагали. Ми, маючи добру розвідку, знаючи докладно про їх висилання обезпечення, заскакували їх з тієї сторони, з якої вони найменше сподівалися. Мимо нашої доброї волі і самопосв'яти польським комуністам удалося частину українського населення викинути на схід. Польське військо намагалось забрати майно, яке лишило українське населення. Ми зараз зорієнтувалися і почали що цінніше й вартніше ховати. Менш важні речі ми залишали. Місця, які лишилися по українському населенні заселяли польським населенням. Ми приходили, просили в чемний спосіб, щоб заселені поляки виїхали з наших хат, бо ми прийшли палити свої хати. Поляки без спротиву виходили.

З ряду таких акцій на ВП була одна з важніших, яка була вночі 21 — 22 жовтня 1945 р. Цієї ночі відділи УПА зробили більшу акцію. Курінь під командою к-ира П. і відділ к-ира К. пішов на бандитський осідок Бірчу. К-ир Б. на ВП, яке квартирувало в польському селі Воля орінецька. Два відділи під командою к-ира Г. на ВП, яке квартирувало в польському селі Кузьмина. Початок акції був назначений на 23 год. вночі. Акція вдалася добре. Здобуто кулимети, автомати, кріси, амуніцію і інші військові трофеї. Вбито разом 130 вояків ВП і КВП. 10 забрано в полон — яких опісля звільнено. В цій акції впав на полі слави к-ир відділу Барон. К-ир Г. був тяжко ранений. Вбито три стрільці. Всіх убитих і ранених при відступі забрали з собою. Командування відділу перебрав к-ир Б., а к-ир Г. і всіх інших ранених відставлено до сан-пункту, де командир перебув операцію. Ми лишилися, як діти без батька, але дальше вірні раненому командирові завзято воюємо.

Дня 29 листопада була знову більша акція відплати за грабунки українського населення. Відділ к-ра Я. робив акцію на село Гуту Березку, відділ к-ра Б. а Корінець і Волю Корінецьку, наш відділ на с. Рудавку і Стару Бірчу.

Після цієї акції всі відділи мали підсуну-

тися під м. Бірчу і з всіх боків його заатакувати.

Акція нам вдалася добре. ВП і УВП мали знову великі втрати. У нас вбитих не було, лише виховник Л. і стр. Н. ранені.

Згідно з партизанською тактикою ми відійшли на збірний пункт. Залишки українського населення виходили нам назустріч, вітали нас з радістю і питали, чи Боже борони з нас нема кого вбитого. Ми з гумором і задоволенням відповідали, що ні. Своїх ранених ми забрали з собою і відставили до санпункту. Погода вже погіршилася, починались морози, падав сніг. До зими ми були приготовлені. Постійно квартирували по селах, лише коли ворог виїздив в терен, ми відходили до ліса, щоб цивільне населення було спокійне. ВП і УВП цієї зими хотіло цілковито винищити українське населення. Мордували, грабували, палили хати. Ми стояли дальше в обороні населення. До нас на місце ще раненого к-ир Г. приходив новий к-ир відділу О. Людина енергійна і добрий вояк, знаний зі славного карпатського рейду в 1944 р.

Дня 5 січня приїхав до нас наш улюблений командир полк. К. Зробив відправу з командним складом. На відправі довідалися ми, що на день 6 січня є запланована більша акція на бандитське кодло Бірчу.

Свят-Вечір 6 січня 1946 р.

Землю вкрила біла плахта снігу. Населення місцеве приготовлялося до традиційного Свят-Вечора. Одні тишилися надходячими святами, другі плакали майжеголі в лісі, під деревами коло малого вогника, бо банда ВП і УВП напали на їхні села, а вони з душею втікли до ліса.

Лісом снігами й ярами, щоб хтось не зауважив, підсувався стрілецьким рядом наш відділ в напрямі села Брижава до присілка Буковина, бо звідси разом з відділом к-ира Я. мали йти на Бірчу. Підійшли ми під присілок Буковина. На краю ліса зустріли ми населення цього присілка, яке втекло перед бандою ВП і УВП. Разом з цивілями вийшли до хати й заквартирували.

Зближається вечір. Населення приготовлялося до вечері, бо думали що будемо разом з ними. Приходить відділ к-ра Я. і також заходить до хати. К-ир К. заповідає, що о год. 18-ій відмарш. Ми разом з ріднями, які були тут поділилися кутею і виходили на збірку під ліс. Обидва відділи вийшли в цілості на збірку. Тут було звітування. К-ир К. промовляв до стрілецтва і до командування. Пригадав як це святкувалося Свят-Вечір, коли ми були ще малими хлопцями, як сьогодні святкують мільйони українського населення під большевиками і як святкують під польськими комуністами, а нам приходить святкувати зі зброєю в руках під гуком гармат і скорострільів. Кожний з нас пригадав собі це все, а святі слова свого командира залишилися в серцях кожного із нас. Разом з командиром

відділу пішли ми на м. Бірчу, там ще мали долучити відділ к-ра Б., і відділ к-ра Л. В Бірчі тоді квартирувало 800 ВП і невідома кількість УБП.

Здобуття Бірчі не було легкою справою. Ворог постійно квартирував в землянках. Застави і стежі були навколо Бірчі. Коли ми підійшли під Бірчу, то бачили відділи ВП, які збиралися до вимаршу в терен. Вони на 7 січня приготувалися до нападу на кілька сіл, щоб тим перешкодити нашому населенню у святкуванні. Ми лежали на становищах на околі Бірчі і чекали наказу: «вперед!»

Водосвята, о 3 годині, почалась акція. На наказ всі зірвалися вперед і вдерлись до міста. Тут було справжнє пекло... ВП бігало, як приголомшене, не знало, що з ними діється, займало становища в заздалегідь приготованих місцях. Наше вояцтво не звертало на ніщо уваги, один за другим підсувалися до переду. Вже наближався день. Підмога з Перемишля почала недходити. Ми були змушені вже відступити з міста. На полі бою залишається вбитий наш к-ир полк. К., к-ир відділу пор. О., старший булавний П. і ще кілька стрільців. Тіла їх неможливо було забрати. Ранених забрали з собою. Тільки при відступі помітили, що бракує к-ир полк. К. і пор. О. Смерть двох командирів вплинула на нас страшенно. В кожного кипіла жадоба помсти. Кожний присягав, що смерть дорогих нам командирів і друзів ми помстимо стократно. Ми відходили на збірний пункт. По дорозі нас зустрічало наше населення, як рідних братів і синів. Раненим воякам виносили що тільки могли. Районова господарка й наша інтендантура приготували для нас відсвяткування Свят-Вечора. Свят-Вечір ми святкували 8 січня в селі П. пов. Березів. Свята були сумні, бо нестало між нами командирів і друзів. В третій день свят, цебто 9.1.46, бандити знову зробили наскок на с. Пяшкову і Жогатин пов. Перемишль. Ми про це довідалися і тоді бігом за ними, щоб помстити смерть командирів і друзів. Банді вдалося втекти знов до м. Бірчі. Зараз по святах вороже командування стягнуло більшу частину ВП і почало робити облави по лісах. Ми вміло лявірували поміж ними, а де треба було вдарити, то ми їх відповідно прийняли нашою повстанською зброєю. ВП і УБП говорили, що тепер нема що з банлерівцями воювати, а ми їх знищимо до перва на весну. Тепер великі сніги і морози. Треба загатити, що ми повстанці одержувані виключно на власних силах були краще убрані, як ВП і УБП. Їх можна було бачити в подертих чевевиках, ноги позав'язувані шматами і тому не диво що вони, впадаючи в село грабили, що могли: Ворог перестав так часто робити напади на наші села. Ми знову даліше квартирували по наших селах. Прохарчувалися ми виключно з наших магазинів. Перепроводжували перевишкіл свого вояцтва і приготвля-

лись до дальшої боротьби. Після акції на Бірчу до відділу повернувся ще не зовсім здоровий к-ир Г. і перейняв даліше командування своїм відділом.

Сніг почав танути. Ті, «богатежи» ВП і УБП і Корпусу Безпеченства КБВ, який поляки створили спеціально проти УПА, почали набирати страху і говорили: «Ми їм терах зробими, терах кажди кшак бендзе стшелаял».

Так воно й було, як вони сподівалися. Сніг розтанув, скрізь почало зеленіти. Для нас зробився чудовий час. Ми можемо цілими днями сидіти на засідках. Ніхто не мерзне, вогню не треба класти. Банди малими групами в терен не можуть показатися. Монтують собі сітку доонщиків. Наша безпека цю сітку скоро викриває. Ворог приготвляє більшу облаву. Для нас це не новина. На такі облави ми були приготовані, тому вони для нас не були страшні. Ми звичайно переходили в інший комплекс лісу, а дуже часто бували в цьому самому лісі. Звичайно ми вибирали добре місце до оборони і займали оборонні становища. Ворога підпускали близько, тоді спільним вогнем з окликом Слава. — вперед, ми зривалися зі своїх становищ і йшли вперед і завдавали ворогові поважних втрат і відходили в цілком іншому напрямі.

Ця облава тривала біля двох тижнів. Частина ВП роз'їздилася на місця, звідкіль приїхали, а решта верталась до Бірчі без жадного успіху. Пускали чутки, що УПА відійшла на Україну, або на Словаччину. Поважніші бої між ВП і КБВ були дня 20 липня 1946 р. в с. Явірнику Руськім пов. Перемишль. Тут з нашої сторони положив свою буйну голову пор. Ч. чотовий 11 чоти відділу к-ра Г. і ще кілька друзів. Впавших друзів забрано і похоронено в спільній могилі коло с. Воля Колодзька, пов. Березів. По цьому бою ворог знову кинув більшу кількість ВП і КБВ проти нас. В першій мірі попалив наші села, а в кількох селах заквартирували. Робили облави й засідки, це також не давало поважних успіхів. Ми пересувалися з місця на місце непомітно. Ворог в нашому терені квартирував до першого вересня 1946 р.

По виїзді з терену більшої кількості ВП і КБВ, менші групи знову не могли показатися в терені. Ми починали приготвлятися до зими. Магазинували збіжжя, бараболю й ярину. В кожному комплексі ліса вибрані коащі стрільці будували санітарні криївки. Криївки переважно будували осінню, тому що добре було маскувати. ВП і КБВ знову говорили, що бандерофцуф виніщими доперо в зіме.

16 листопада 1946 р. п'ять наших відділів під командою к-ира Б. зробили більшу акцію на містечко Динів пов. Березів. Це містечко лежить на захід від Сянчу. Бандити з містечка часто робили напади на цю сторону Сянчу і грабували наше населення. Наш місцевий провід вислав до них упомінаючі листи і ві-

дозви, але бандити даліше були непоправні. Провід рішив виконати на це бандитське коділо каральну акцію. Як рішив, так і зробив.

16.IX.1946 р. рано всі відділи зібралися в делягівському лісі (назва лісу від польського села Делягова) пов. Березів. В лісі було вже досить холодно, а ще до того падав дощ. Тому сидіти без вогню було прямо неможливо. Кожний рій зокрема полив вогонь. Командири відділів разом з к-иром оплянували акцію. Увечорі збірка відділів, звітування і палка промова к-ира до стрілецтва і командирів, заклик витривалости.

Рухаємось в напрямі м. Динова. Дощ падав безперервно, болото велике, так що навіть дехто із стрілецтва губив взуття і йшов босий. Коли ми опинилися над рікою Сяном, то стежі наші на конях перевірили воду, куди було б можливо переправитись. Річка була досить глибока, а ще до того й холодна. На холодну воду ми не зважали, поразбиралися і протягом 15 хвилин ми всі були на другій стороні Сяну. Поодягалися і жартуючи пішли даліше на роботу.

Акція вдалася добре. Станицю МО і ОРМО «Охотніча Резерва Міліції Обивательської» розбили і знищили, а що найважніше, забрали аптеку, яка для нас була дорожнім скарбом. Там впав наш один вояк і двох ранено, яких забрано зі собою. По акції ми щасливо повернулись знову в делягівський ліс. Там заховали ми здобуті трофеї і медикаменти. Після цього відділи розійшлися до своїх теренів дій. Ми сподівалися, що ворог по цій акції стягне більше сили й піде облавою. Так воно й сталося. За тиждень ворог стягнув більші сили й почав облаву.

Наш відділ квартирував в делягівському лісі, бо це був один з більших лісів в нашому терені. Ворог на цей ліс робив облаву. Ми вийшли на горб, який ми постійно називали «Синай». Там зайняли становища й чекали на ворога. Ворог ходив, шукав навколо нас, а на це місце, де ми сиділи, ніхто не зайшов. Ми даліше приготівлялися до зими.

Згідно з наказом вищого нашого командування тепер заборонялися всякі зачепні акції а старатися спокійно пережити зиму і вдержати якнайбільше людей. Польські комуністи створили в Сянопі спец-відділи проти нас під командою майора Міхальського, який нападав на наші села і дуже часто грабив, побирав населення і арештовував цілком невинних людей.

Прийшла зима. Снігу нападало до метра, а мороз доходив до 36°. Ми по селах не кварти-

рували, щоб через нас не терпіло місцеве населення. Вечером ми заходили до села. В селі варили снідання, вечерю і приготівляли дещо до ліса. Рано, доки ще була шарівка, ми виходили в ліс. В лісі кожний рій палив вогонь. Навколо вогню стелили матиння, сідали на нього, а часто клагалися на нього й спали.

Свят Вечір 6.I.1947 р. ми святкували в Явірнику. Інші дні свят ми святкували в інших селах. Населення кожного села окремо запрошували нас на свята, а коли ми не могли прийти, то гнівалися на нас. По святах ворог даліше почав свої напади, але в більшості їм не щастило. Лише в день 18. I. 1947 на Йордан (в цей день були вибори у Польщі). Деякі з наших людей злегковажили собі цей день, приспали партизанську чуйність.

Спец-відділ Міхальського зробив напад в терен і їм вдалося вбити кількох наших людей. Між вбитими попав також районний референт СБ Б. Після 19.I.47 ворог знову вкинув більшу кількість ВП і КЕП проти нас. Ворожі частини бльокували села. Харчі для нас було тяжче здобувати. Ми даліше трималися тої самої тактики. Зачіпних боїв не зводили. Вночі квартирували по селах, а на день виходили до ліса. Мимо так великих ворожих сил, їм ніколи не вдалося віднайти наш відділ і бій ми зводили тільки тоді, коли для нас він був догідний, коли ми могли завдати ворогові поважних втрат. Ворог ходив по терені, шукав, але був безрадний.

Багато з них повідморожували собі ноги, руки, вуха й носи. Ми завжди так комбінували, що завжди виходили в цілості. Протягом так важкої зими ми мали лише трьох стрільців, які легко відморозили собі руки. Поважних втрат ми не мали.

Зближалася весна. Кожний з нас був з цього вдоволеній і радів що, мимо так важкої зими, й так великих облав з боку ворога, нам вдалось вийти ціло й даліше бити ворога там, де тільки було можливо. Зневіри, ані жадного нарікання серед нас не було.

Ми, як вірні сини України, вірили свято своїм командирам і проводові. Жадних різниць ані незгод в нас не було. Наказ для нас — це було святе слово. Сьогодні ми опинились хвилево без зброї, але зневіри в нас немає. Ми вірні Проводові ОУН на чолі з Бандерою, і на його наказ станемо всі готові до далішої боротьби.

Списав учасник.

Постій 1. X. 1947.

**За Українську Самостійну
Соборну Державу!**

**За волю поноволених
Москвою народів!**

**Тереновим провідникам, командирам відділів УПАрмії,
усім членам ОУН і повстанцям — до відома!**

Друзі Революціонери! В останніх днях ворог впровадив до боротьби проти нашого визвольного руху на цих теренах новий метод, не нотований дотепер в історії воен. З терену, обнятого нашими діями, викидується в брутальний спосіб не тільки все українське населення, але й польське. В цей спосіб ворог потвердив свою безсильність в боротьбі проти нас, як в ідейно-політичній, так й в боево-тактичних площинах.

Це потверджує також і те, що наша боротьба, наша політично-пропагандивна робота, наші кличі знаходять позитивний відгук й серед польського населення.

Не помогли усі дотеперішні диявольські засоби большевиків і їх польських прихвостнів. Що тут, на цій вітці української землі не діялось?! Бачила вона масові мордування соток українського населення, дикі облоги і грабунки, арешти, побиття, палення осель, а врешті варварську виселенчу акцію в 45 і 46 рр.! Вже не раз кидав ворог проти нас цілі дивізії свого банлитського війська, прижитті всіх родів зброї. На кінець змрює змусити нас голодом до опущення цих теренів, перемінивши їх в пустелю.

Повних три роки кипіла тут кривава і завзята борня, рівна не раз, розмірами і натугою, фронтовим операціям. Ворог все перевищав нас чисельністю, зброєю, технікою. Але ми перевищували його своєю святою ідеєю, боевим духом наших кадрів і героїською поставою. Ми не тільки ставили успішну оборону проти переважаючих сил ворога, але нерідко громили його таки ж в його гніздах, переводили з повним успіхом боево-наступальні операції.

Невмірущою славою вкрили ми наші революційно-визвольні прапори!

Голосним і позитивним відгомоном відбилась наша героїська боротьба серед сусідніх нам народів і на широкому міжнародному форумі. Цього останнього найбільш налякалися кремлівські головачі. Зокрема сьогодні, коли міжнародня політична атмосфера набирає щораз більшого «атомового аромату». І тому вирішили аж такими методами зіпхнути нас з цієї «закордонної трибуни». Їм вже зі страху привиділись англо-американські літаки над нашими лісами, скиди зброї і боеприпасів, поспішили вже навіть нав'язати зв'язки між нашим рухом, а Черчілем, Труманом, «міжнародною реакцією», пов'язали нашу боротьбу з подіями в Китай та Греції і т. д.

Ми розглядаємо останні події на цих землях, як одне крило протиукраїнської офензиви, яку веде Москва у вигляді домагань на різних міжнародніх конференціях, зокрема на московській конференції видати в її хижацькі руки Провідника Степана Бандеру, у вигляді жорстокого терору і голоду в цілій Україні. Все — це — засоби, якими Москва думає поконати, або бодай «присмирити» революційно-визвольний рух українського народу.

Але ми маємо право і дані сказати, що й тим разом Москва свого не досягне!

Так! Це ми, єдиний в світі народ і одинокий в світі люди можемо таке твердження поставити і воно не буде голословним! Сучасний Українець і сучасний український Революціонер вже неодноразово здивував світ і самого ворога, доконуючи неможливого. Так само здивуємо ми світ дальшою нашою боротьбою і нашою остаточною перемогою.

В новій обстановці на цих теренах ми тільки змінимо форми боротьби, але саму боротьбу будемо продовжувати і з певністю матимемо успіх. Всякі невигоди, труднощі і пекешколи, не раз для інших неможливі до поконання, для нас вони є тільки менше, або більше тяжкими обставинами — і більше нічим, які ми однак все поконємо.

Друзі! Глядіть з гордістю на пройдений нами боевий шлях! Це Ви, Друзі, своїм великим духом і умом, своїми руками, зброєю і своєю кров'ю виписали цю світлу, славу і героїську сторінку в історії наших Визвольних Змагань!

Освятити Її упавші на полі Слави наші Друзі-Герої своєю кров'ю і смертю!

Стійте дальше непохитно на своїх становищах! Хай кожний з Вас, Друзі, перенесе своє ім'я, вкрите славою в дотеперішній боротьбі, на сторінки нашої історії не сплямленним! — Поки в нас незламна воля до боротьби, сильний дух і зброя в руках — ми отворимо собі усі зачинені ворогом брами і світ поставимо перед собою!

Якщо в новій обстановці ми будемо змушені поменшити свої сили на цьому терені, то боротьба, однак, і тут і там, де перейдемо все одно буде продовжуватися. А рішення хто і куди має перейти, а хто остатися тут, видадуть наші керівні органи. До часу такого

рішення стійте твердо на дотеперішних своїх стійках. Зносіть і поконуйте усі невгоди та труднощі, як пристало славним українським революціонерам. Наша постава все і всюди заключається в одному слові: боротьба! А місце до боротьби ми все знайдемо. Наш фронт чималий: від Лаби і Берліна, аж по Камчатку, — всюди там, де стоїть нога московського червоного молоха!

Черпайте ж, Друзі, силу до дальшої боротьби зі своїх дотеперішніх діл, з боротьби і постави наших друзів та цілого народу, що знаходяться в геройській борні на землях України під безпосередньою большевицькою окупацією!

Несіть далі високо і непохитно наші, вкриті славою боеві прапори і зброєю про-

щуйте шлях до остаточної перемоги! На цьому шляху не пожалійте нічого, так, як дотепер не жаліли Ви і Ваші упавші Друзі, — ні трудів, ні здоров'я, ні крові, ні життя! Бо ж Ідея за яку бореться — це Ідея свята, — це само життя Української Нації в майбутньому!

Хай живе революційно-визвольна боротьба українського і других народів проти Москви!

Смерть московсько-большевицьким імперіалістам та їх агентам!

Слава Україні!

Постій, 1. V. 1947 р.

Від імені Краєвого Проводу
Н.

БІБЛІОГРАФІЯ

М. М. Добриловський. Проф. Української Господарської Академії та Українського Університету. Політична економія. Курс лекцій УТГІ. Регенсбург 1946. Стор. 345. Циклостиль. На правах рукопису.

На еміграції немає всіх тих національних і державних інститутів, що забезпечують нормальне функціонування суспільних установ, а тому дуже важко забезпечити такий стан, щоб усі процеси, зокрема освіта, відбувалися на нормальній основі. Отже добре чи зле виконання людиною своїх суспільних обов'язків залежить більше від її особистого розуміння цих обов'язків та доброї волі їх виконувати чи невиконувати, бо поза тим не існує жодних зобов'язуючих публічно-правних норм і інституцій, що забезпечували б належне виконання цих обов'язків.

Тому корегувати діяльність наших суспільних установ може лише суспільна думка і невимушене бажання тих, що дану роботу ведуть, від їхньої доброї волі, ці корективи — побажання приймати і застосовувати.

Перед нами підручник вищої школи. Любий підручник з першого ліпшого предмету може в провідній своїй думці спиратись на певну доктрину, може мати навіть певну стислу окреслену концепцію, але, мимо цього, він зобов'язаний бути універсальним і об'єкт свого дослідження показувати документарно-всєбічно, нехай і крізь окуляри певної концепції автора чи певної доктрини.

Наприклад, авторові відомо, що в тих імператорських університетах, де він студіював в свій час, політичну економію читали зовсім не по Карлу Марксу, але університетська бібліотека мала прекрасні переклади (і оригінали) в російській мові К. Маркса і кожен студент річевість критики К. Маркса з уні-

верситетської катедри в любу хвилину міг перевірити по повному тексту першоджерел.

Ці попередні зауваження мимоволі виникають після перечитання цієї книжки, бо постає питання чи це підручник «Політичної економії» для вищих шкіл, чи партійна брошура на економічні теми окресленого соціалістичного напрямку?

Декларативно на це відповідає сам автор, коли на стор. 41 каже: «Соціалізм є господарською системою майбутнього. Економічна історія людства свідчить про те, що господарський лад суспільства перебуває в постійному розвитку. А тому і пануючий нині капіталістичний лад не є чимось назавжди усталеним. І він мусить колись змінитися, уступити своє місце новій, ще непереживаній формі господарського співжиття суспільства. Розвиток і зміцнення робітничої класи є тим фактором, що розкладає пануючий нині господарський лад, веде його до неминучого розпаду. Але цей антогоністичний капіталізму елемент може належно вирости і стати дійсною реальною соціальною силою в умовах високорозвиненого капіталізму. Тільки тоді робітнича класа може висунути не лише ідеологів, але й практичних провідників нового ладу. Стоючи на ґрунті органічного зростання движних сил в народньому господарстві, ми тим самим стоїмо на необхідності попереднього процесу дозрівання суспільства до нового господарського ладу. А через те і не можемо погодитися з тим, що новий лад

можна запровадити раптово, лише силою політичного примусу».

Після перечитання цієї, більше соціал-політичної, ніж політично-економічної, декларації, ми сподівалися найти логічне наукове вивершення і обґрунтування цитованих вище соціал-політичних тез і бодай в загальних рисах окреслення основних тенденцій «нового господарського ладу», а тому ми уважно простежуємо трактування автором основних категорій соціально-економічних відносин: природа, праця, капітал, зиск, розподіл. З жалем мусимо констатувати, що відповіді на ці питання не знаходимо, бо автор, перебуваючи в полоні уросених ідей еkleктичного крила марксістської економічної школи, закінчує свою книгу безнадійним висновком.

«Отже, опанування динамічних процесів народнього господарства свідомою волею суспільства доки що є справою кращого майбутнього», або просто кажучи — «не тратьте, куме, сили — пускайтеся на дно», чи як в першій цитаті сказано, — спокійно ждїть» попереднього (самохїтного М. М.) дозрівання суспільства до нового господарського ладу».

Коли б це не був підручник високої української економічної школи, ми б скористалися з поради автора і проблемами політичної економії в його викладі відклали б до «попереднього самодозрівання», але етикетка підручника зобов'язує до короткої на нього анотації.

* * *

Визнаючи ріжні проєкції поняття продукційної праці, автор резюмує:

«В сучасний момент найпоширенішим поглядом в науці є той, що всяка корисна праця є продукційною працею».

Утотожнювання корисности і продукційности праці в соціально-економічному змісті — є, по меншій мірі, необґрунтованим висновком, бо не кожду суспільно-корисну працю можна назвати суспільно-продукційною. Наприклад, праця лікаря є суспільно-корисною, але в суспільно-економічному сенсі безперечно непродукційною, бо праця лікаря відноситься не до сфери виробництва, а до сфери розподілу і споживання уже витворених благ (продуктів праці) не лікарем. Рівень корисности знову ж таки надто суб'єктивне поняття, щоб його можна було визнати за об'єктивну суспільну категорію, наприклад, праця священика серед людства більше поширена, ніж праця лікаря, але зробити з цього висновок, що вона суспільно корисна в такому сенсі, що може бути визначена в стислому економічному окресленні суспільно-продукційною, — було б очевидним непорозумінням.

Цілком зрозуміло, що вживання терміну «корисна» як синоніма «продукційної» праці в економічному змісті — є недоречністю, яка

в дальшому викладі курсу лекцій приводить до низки неясностей і викривлень.

Означення продукційної праці як економічної категорії — є досить виразне — праця людини, в наслідок якої витворюються матеріальні добра, що йдуть на задоволення матеріальних потреб людини, — є продукційною працею. Ніхто не визнає продукційною працею людини танець чи спортову гру, коли цю працю виконує дана людина з власної ініціативи особисто і для власного чи своїх приятелів задоволення, бо цей танець чи спортова гра, в соціально-економічному розумінні, є споживанням раніш витворених продукційною працею благ. Немає також жодних підстав працю артиста чи професіонала спортовця вважати продукційною, хоч вона і оплачується заробітною платнею, бо в соціально-економічному смислі ця праця не витворює жодних матеріальних дїбр і до процесу продукції має таке ж соціально-функціональне відношення, як і танець чи гра кожної людини для власного задоволення. Винагорода за працю артиста чи спортовця — є явищем розподілу вже витворених продукційною працею благ, а не творенням нової продукції.

Коли ми обчислюємо суму продукції суспільства, то, очевидно, в склад її зачисляємо лише вартість матеріальних дїбр, витворених продукційною працею, по цінах їх зужитковання споживачем — незалежно від того чи їх спожив сам продуцент чи інша людина в порядку обміну і розподілу. Коли б ми до, в такий спосіб обчисленої суми, суспільної продукції додали вартість праці лікаря, артиста, науковця, адвоката, священика і інших подібних суспільно-корисних зайнят, по сумі, наприклад, одержаної ними заробітної платні чи прибутку від своєї професії, то дістало б цифру суспільної продукції явно фіктивну, яка б не відповідала реальному станові ні продукції, ні рівневі споживання.

Отже, суспільно корисна праця і суспільно-продукційна праця є ріжними, а не синонімальними категоріями. Не всяка суспільно-корисна праця є суспільно-продукційною працею.

* * *

«Капітал є необхідно і завжди продуктом людської праці», — цілком справедливо каже автор. «Що не зроблено людиною, то не є капіталом. Через це капіталом не можна назвати землю», — продовжує автор. Чи справедливо це? Земля, про існування якої людині нічого не відомо, немає жодної ціни і не є капіталом — втіленням людської праці, але пустельний острів землі, на якому не живе людина, відкритий мореплавцем, вже в силу самого факту відкриття цього острова стає капіталом, бо на віднайдення його затрачено людську працю — будова корабля, праця команди тощо. Це саме в рівній мірі

відноситься і до багатств земних надр — доки вони не віднайдені в наслідок людської праці — вони не є капіталом, але в момент віднайдення їх людиною стають капіталом. Правда, земля не може бути капіталом абсолютним, в значенні готового продукту людської праці, відокремленого, так би мовити, від землі, а капіталом особливої природи, обмеженим заавансованою в землю капіталізованою людською працею для майбутнього використання природних земних багатств, які самі по собі не є капіталом.

Визначаючи джерела походження капіталу, автор стверджує: «з погляду цілого суспільства, вся кількість нагромадженого капіталу є наслідком того, що суспільство не споживало в минулому всіх продуктів своєї праці, частину їх залишало на майбутнє...».

Про соціально-економічну функціональну роль капіталу автор каже:

«...З погляду цілого суспільства, лишаючи на боці тої чи іншої спосіб розподілу народнього доходу поміж суспільними групами, **нагромадження загальної маси капіталу є явищем позитивним**». Це невиразне формулювання терміном «позитивне» замість належного «соціально-економічно зумовлене», необхідне, бо без зростання капіталу немислимий простий приріст населення, але автор зразу ж його обтяжує безліччю непринципових і суперечних ненаукових обумовлень і застережень. Ці обумовлення і застереження затуманюють від читача відповідь на основну проблему: «Чи було в минулому, чи є в сучасному і чи мислиме в майбутньому положення, при якому б суспільно-продукційна праця людини була б рівною, ідентичною сумі споживання людиною суспільного продукту праці?»; цебто, — просто кажучи, — чи мислиме є суспільство, в якому б не зростав капітал, що, з чим ми цілком погоджуємось, має своїм єдиним джерелом людську працю і впливає, утворюється в наслідок формули відносин продуцента до продукту: **споживання людиною продуктів праці завжди менше від витвореного людиною продукту** (бо інакше ніяк не може повстати чи наростати капітал?).

На це питання відповідає й сам автор:

«Отже, як би наслідки продкції розподілялись в той спосіб, що власник фабрики доставав би те, що він затратив, а робітники доставали б те, що виникло в наслідок їхньої праці, жодного приросту капіталу не було б». Далі йде пояснення про те, що такого стану в натурі не було і бути не може, а тому «робітник повинен протягом додаткового часу, неоплаченого йому капіталістом, виготовити додатковий продукт, інакше додаткову цінність... так пояснюється таємниця самозростання капіталу». Та це, зрештою, у К. Маркса викладено ортодоксально.

Після того система розумування автора йде второваним шляхом — «хижацький» капіта-

ліст експлуатує, робітника, бо не оплачує йому повного продукту праці, інакше бо не міг би зростати капітал, а після тієї інтродукції резюме:

«Таким чином капітал — джерело нетрудових доходів, а сучасне капіталістичне суспільство є **історичною категорією**», цебто, — такою категорією, що відіме і заміниться новою, соціалістичною, в якій капітал стане суспільною власністю; коли, за висловом автора, «капітал скупчується великими масами в руках держави і інших публічних союзів та часто ними використовується в інтересах загалу, а не з метою одержання зисків...», а в соціалістичному суспільстві ця тенденція стане єдино-пануючою, «без капіталістичної експлуатації».

Враження таке від цього розумування, нібито читаєш не науковий твір, а казку про чортопхайку, як в нашому селі літ сорок тому назвали діти вперше баченого автомобіля. В одному місці автор стверджує «те, що ми звемо капіталом з суспільного погляду (а інша роль капіталу ніякого суспільного інтересу, а тим більше предмету політичної економії, уявляти не може, додамо побіжно, М. М.), **було і до капіталістичної доби, буде і після неї**», цебто — автор стає на становище **позаісторичности** капіталу як суспільної категорії, (підкреслення наше. М. М.). Але тоді повстає питання: праця і капітал є в природі своїй антогоністичні — праця стремить бути адекватною споживанню, капітал стремить зменшити споживання супроти обсягу праці; без праці немислима продукція і без капіталу немислима продукція. Отже ці дві категорії взаємно антогоністичні в природі, але одночасно взаємно-зумовлені і необхідні в суспільній продукції. Де формули і тенденції їх узгіднення, на якій основі? Чи повалення (або марка заміна) капіталізму соціалізмом цей антогонізм усуне чи виключить? Чи капіталістична «додаткова праця», «додатковий продукт» і «експлуатація» при соціалізмі чи іншому якому соціальному ладові зникне чи залишиться? Автор відповідає на це легонько-соромливо, нібито побічно — «тоді це нагромадження (капітал М. М.) йтимуть суспільству, а не приватному капіталістові». Наш народній розум в аналогічній ситуації резюмує: «не вмер Данило, так болячка задала».

Історичний розвиток соціально-економічних відносин в останніх сторіччях відбувався під доміантою таких тенденцій:

а) Середньовічний хлібороб і ремісник споживав кількість суспільного продукту праці в сумі відносно більшій щодо витвореного ним продукту праці, ніж нині.

б) Технічні удосконалення і зміна соціально-виробничих відносин від того часу і до наших днів високо підняли продукційність праці людини, в тім числі оплата праці або інакше — кількість споживання продукту

праці тією ж людиною теж зросла (абсолютно), але **нечувано впала** проти середньовіччя навіть **питома вага її у витвореному продукті**.

в) Тенденція падіння питомої ваги норми споживання продуцентом витвореної ним продукції — є характерною для цілого т. зв. культурного світу, незалежно від форм існуючих соціальних відносин — капіталістичних, півсоціалістичних чи «повносоціалістичних» (СРСР).

Сучасний працюючий продукує більше, а дістає менше, ніж середньовічний ремісник, бо той ремісник, працюючи один, утримував цілу родину своїм заробітком; дружина його була господинею і матір'ю кількох дітей, а сучасний робітник на свій заробіток не може утримати родини; сучасна емансипована жінка (якою так захоплюється автор книжки) стала до конвеєра поруч чоловіка. Чому? Бо існуюча нині **норма неоплаченого робітничого продукту** в порівнянні з самими темними часами кріпацьких відносин застрашує висла.

г) Коли врахувати працю людини в сучасному, додавши до неї і час на освіту, (бо навчання і освіта в соціальному сенсі є працею), то абсолютна кількість праці, що її витрачає суспільно-продукуюча людина на підтримання свого існування, без порівняння більша, ніж сто літ тому. Це відбувається поруч з **технічним зростом продукційності праці**.

Ці розвоєві тенденції в цілому мають своїм корінням неспівмірне розростання т. зв. суспільно-корисної праці (споживчої) супроти суспільно-продуційної. Російська приповідка: «один з сошкою (плугом), а семеро с ложкой» — прекрасно ілюструє тенденції соціально-економічного розвитку сучасного людства.

В окремих країнах до 20% населення живе з торгівлі, обміну і надання споживчих послуг, а питома вага їх у споживанні ще вища; державні бюджети досягають 20 — 25% і більше відсотків національної продукції, а тому подібні тенденції є пануючими.

Звідси ясно, що центр ваги соціальної проблематики праці і капіталу не в тому — чи «додаткову вартість» або «неоплачений продукт» забирає «хижацький» капіталізм, чи забиратиме позитивний новий лад — соціалізм, — для **продуцента це немає жодної економічної і соціальної різниці, бо нагромадження капіталу через неоплачений продуцентів продукт праці є конечним в усі часи й в усіх соціальних структурах, цебто, — є соціально-зумовленим, конечним. Тому вирішальним є питання (і єдиним на потребу) чи соціалізм або інший лад цю норму, рівень відібрання неоплаченого продукту в порівнянні з капіталізмом зменшить чи збільшить?**

На це читання автор відповіді не дає і в такій проекції його не розглядає.

Капіталістична система, через вивласнення продуцента від засобів виробництва, силу спротиву продуцента проти збільшення норми «додаткової вартости» звела майже нанівець; але грядуча соціалістична система виробничих відносин, яка універсально вивласнить всіх від засобів виробництва, в яких соціально-виробничих заложеннях буде мати об'єктивні підстави для розвитку тенденції на зменшення норми додаткової вартости в порівнянні з капіталістичною системою? **«Чесне слово» соціаліста чи, за висловом К. Кавтського, «благочестиве побажання» теоретиків соціалізму?**

Сполучимо соціалістичний лад з державою, а так воно органічно впливає з соціалістичної соціальної доктрини, і картина «раю на землі» стане яскравою, подібного до існуючого на одній шостій частині земної кулі.

* * *

Вище ми окреслили трактування автором джерел і природи капіталу та відношення його до праці. Вияснюючи порядок творення капіталу і його соціальну функцію в виробництві, автор каже:

«Зиском звемо нетрудовий дохід, що одержують капіталісти на вміщений в господарських підприємствах капітал в наслідок володіння та користування цим капіталом».

Давши таку «нетрудову», «паразитарну», «експлуаторську» дефініцію зиску — джерела капіталу, який, за твердженням автора, в усі віки і соціальні лади «був, є і буде», — автор, розуміючи, що така дефініція по меншій мірі далека від науковости, зразу зиск розподіляє на дві частини: а) позичковий % і б) підприємчий зиск. Зиск від позичкового відсотку за автором, з яким ми згодні, є «абсолютним нетрудовим доходом», а «підприємчий зиск можна назвати нетрудовим доходом лише **релативною**, бо «він одержується звичайно з затратою певної енергії з боку підприємця, підприємець організовує підприємство і керує ним...» — продовжує автор.

Розчленувавши зиск на ці дві нерівнорядні категорії — позичковий зиск як «абсолютно нетрудовий» і підприємчий «релативно-нетрудовий», бо підприємець виконує не «релативно-нетрудову», як каже автор, а **суспільно-продуційну працю**, як твердимо ми. Автор, похоплюючись, що ця «релативно-нетрудова» дефініція виглядає надто неповажно, — переконує в протилежному зараз же низкою неповажних викрутасів затушкує питання в спосіб «доказів» «трудоности» чи «нетрудоности» підприємчого зиску, закінчуючи його таким резюме: і підприємчий зиск з повним правом можна віднести до категорії нетрудових доходів».

Автор цієї тези не за страх, а за совість може її поділяти і пропагувати з професорської катедри, але не має права не вмістити

в підручнику для публічної школи нелюбої йому концепції християнського трактування походження і соціально-функціональної ролі капіталу; невільно, бо університетська аудиторія все таки не поле для попису соціалістичної пропаганди.

Християнська соціологічна школа т. зв. капіталістичний зиск, як джерело творення капіталу, поділяє на дві цілком різні соціально-функціональні категорії: а) відсотки на капітал і б) підприємчий зиск.

Категорію зиску %% на капітал християнська соціологія від двох тисяч літ трактує як абсолютно асоціяльну і паразитарну. Вона стоїть на становищі, що не підприємчий зиск, а тільки %% на капітал створили капіталістичну систему відносин, яка є одним з найбільших нещасть людства. Підприємчий зиск без %% на капітал ніколи не створив би сучасної капіталістичної економіки, бо без %% на капітал жоден підприємчий зиск не міг би перетворитися в фінансовий, абстрактний капітал і не відірвався б від виробництва. Досить уявити найбільший зиск підприємця, який при вилученні з виробництва, позбавлений змоги зростати в наслідок одержання %% на капітал, стає звичайним запасом споживчих цінностей, вилучених з виробництва, які протягом короткого часу зуживаються чи втрачають суспільну вартість в наслідок фізичного нищення під впливом часу тих матеріальних цінностей, в яких цей, вилучений з виробництва, виробничий зиск підприємця заінвестовано.

Категорія зиску підприємця складається з двох елементів:

- а) Винагороди за працю і ризико.
- б) Монопольного зиску.

В капіталістичному суспільстві, в суспільстві панування фінансового (позичкового) капіталу, підприємець, розуміється, дістає ще й %% на капітал — для себе чи для інших в залежності від того, чим капіталом він організовує і веде підприємство, але ця категорія зиску до зиску підприємця не належить, а є відсотковим зиском, про який сказано вище.

Очевидно зайвим є коментувати, що винагорода підприємця за працю і ризико є категорією суспільно-зумовленою, необхідною і корисною в суспільно-продукційному змісті, а не «релятивно-нетрудовую» чи її **парафраз** — «релятивно-трудоваю», — як каже М. Добриловський. Ми поминаємо той момент, що організаторська праця приватного підприємця в порівнянні з організаторською працею суспільної організації виробництва під оглядом їх суспільної (**рентабельности**) чи властиво продукційности) є проблемою принайменше дискусійною і в усякому разі існуючі чи минулі експерименти суспільної організації продукції до цього часу себе не виправдали.

Але ми повертаємося до безпосередньої теми:

Монопольний зиск підприємця християнська соціологія визнає за асоціяльну категорію.

Монопольний зиск підприємця від **монополю ринку** суспільство може успішно поборювати, але монопольний зиск від «секретів» виробництва і поліпшеної системи виробництва радше можна назвати аморальною, а не асоціяльною категорією, яку теж до певної міри можна поборювати, але не завжди успішно і не завжди соціально-доцільно. Бо коли суспільство відмовляє підприємцеві в суспільно-правній охороні патентів і секретів — і цим зменшує можливості витворення прибутків від монополю, то регулювати винайдення «секретів» виробництва підприємцем чи їх застосування — фактично безплідна праця, в суті своїй асоціяльна; бо винайдення і застосування підприємцем «секрету» виробництва, який (секрет) не охороняється суспільно, — є приватною справою підприємця і дуже скоро стає фактором, що освоюється іншими виробництвами а, через конкуренцію впливає суспільно-позитивно на зниження обмінної вартости продукції виробництва.

В такій важливій царині як сільське господарство, яке є підставою, ґрунтом взагалі всякої суспільно-продуктивної діяльності, автор обмежується до втертих, побіжних соціалістичних узагальнень, які, крім деяких побіжних слухних зауважень, нічого не дають для зрозуміння цілоти проблеми.

Автор, маючи сантимент до великого товарового господарства, негуючи мале, споживче господарство, тобто, перебуваючи в сфері ідей фабрично-заводських категорій економічного мислення в сільському господарстві, одночасово меланхолійно констатує:

«Надії на трактор, що покладались колись, та що відродилися сьогодні в радянському союзі, як могутній двигун в царині піднесення продуктивности сільського господарства, завели й заводять. Трактор та взагалі машини дійсно відиграли велику роллю в новітній історії збіжевої продукції, але лише там, де при екстенсивному виробництві та одночасному браку робочих рук вони дають змогу опанувати великі простори посівної площі, як, наприклад, в Канаді, Америці і т. п.»

«... у великих сільсько-господарських закладах інтенсивність праці робітника значно нижча, як у дрібних господарствах, де працює сам господар і де він є власником цілого виготовленого продукту. Це однаково тичиться як капіталістичних, так великих трудових господарств (тут автор має на увазі колхозу), бо і в цих останніх інтенсивність праці робітника падає зворотньо-пропорційно ступеню спільности володіння продуктом виробництва. Принаймні емпіричні дані відносно колективізованих господарств на Україні дають тому найяскравіше підтвердження».

В іншому місці автор слушно зауважує, що Карл Маркс помилявся, коли твердив, що тенденція капіталістичної концентрації промисловості є закономірною і для сільського господарства; але, крім другої побіжної згадки про те що сільське господарство, всупереч теорії К. Маркса, в усьому світі розвивалось і розвивається в напрямку парцеляції і роздрібнення в індивідуально-трудоу господарства, автор не дає ближчого окреслення соціально-виробничих причин і закономірностей цього процесу та тенденцій його на майбутнє бо, очевидно, воно не укладається в схему авторових окреслень «нового соціального ладу» без власности на засоби виробництва.

Жодна соціальна ідея, проблема, теорія чи доктрина сама по собі немає суспільного значіння, коли вона не дає окресленої проєкції проблеми сільського господарства чи відводить йому ролю «підсобного цеха» для промисловості під «гегемонією робочого класу».

Це стверджується такими загально-відомими річами, які достатньо освітлюють тенденцію розвитку сільського господарства:

а) Земна куля цілковито опанована людиною. Більше немає на земній кулі вільних земель. Є лише землі більше або менше освоєні.

б) Три чверти населення світу має предметом своєї виробничої діяльності сільсько-господарську продукцію. Отже тенденції і шляхи розвитку сільського господарства та рівень його продукції — є вирішальним фактором для соціально-виробничих відносин в цілому світі і для цілого людства.

в) Кожних сто років населення земної кулі в новітній історії подвоюється. Рівень фізичних потреб людини залишається незмінним, незмінною є й земна поверхня, яка єдино дає екзистенцію.

Звідси залізний економічний закон — сільсько-господарського виробництва повинно неухильно збільшувати продукцію на одиницю земної поверхні, аби дати потрібне виживлення для зростаючого населення.

г) Кожне збільшення продукції з одиниці площі вимагає де-далі більш інтенсивнішої праці виробника на одиницю площі, і, до певної міри, кожна одиниця продукції вимагає все більшої індивідуалізації праці, а це в свою чергу неухильно веде до парцеляції землі і деконцентрації капіталу. Ці процеси так далеко зайшли, що валова продукція японського хлібороба на одиницю площі за один рік в десять — дванадцять разів вища, ніж у американського фермера чи в советському колхозі, але японський селянин 70 — 80% цієї продукції споживає сам і лише біля 20—30% продає, бо має лише 0,25 — 30 га всієї землі на селянську родину. Американський фермер навпаки — продає 70 — 80% всієї продукції, бо має пересічно 30 — 40 га землі. Але це співвідношення доводить, що японський се-

лянин, крім виживлення своєї родини, на гектар площі видає товарову продукцію в тричотири рази більшу, ніж американський фермер чи советський колхоз.

Отже тенденція розвитку сільсько-господарського виробництва в цілому світі йде до де-далі зростаючої інтенсифікації його, організаційної парцеляції і соціально-економічної індивідуалізації на основі трудової власности на засоби виробництва і продукції.

Тому виводити жодних універсальних теорій на основі практики першої-ліпшої високоіндустріальної країни — Англії, Німеччини, Франції тощо, без соціально-економічного зв'язку їх з цілою світовою системою економіки, з тим же Китаєм чи Індіями, в яких 90% населення працює в сільському господарстві, ніяк не можна; бо коли, наприклад, в Англії навіть 100% засобів виробництва стане соціалістичними, про жодній соціалізм не може бути мови, коли 75 — 80% харчових продуктів країна довозить з країн глибоко «капіталістичного» (по природі і тенденції) індивідуального сільського господарства колоній і домінії. Такий соціалізм нагадував би ідеальне демократичне суспільство стародавньої Елади Арістотеля, в якому всі рівні і вільні... за виключенням рабів, які з рахубу цього класичного соціалізму не ввійшли, як... говорячі тварини, а не люди.

Вважаємо, що соціальні теорії повинні охоплювати цілість економічних проблем, а не їх локальну, і при тому не вирішальну, частку, як це трапилось у К. Маркса, бо, наприклад, неіндустріальний, відсталий «Китай чи Індія без економічних зв'язків з Європою можуть без великих утруднень існувати, але переіндустріалізована Європа без економічних зв'язків з заокеаном існувати ніяк не може.

* * *

В розділах про кредит автор відводить кілька сторінок для пеанів, вихваляючи на всі лади високопозитивні якості кредита для народного господарства в дусі клясичної ліберальної школи торговельного грюндерства, яке не боялося навіть відлучення і прокляття церкви за побирання відсотків на капітал.

Текст пересипано такими висловами глорифікації кредиту:

«Господарське значення кредиту величезне...», «за його допомогою можна в сучасному купити різні господарські добра в обмін на ті товари, що будуть випродуковані лише в майбутньому...», «люди, здібніші і ініціативніші, не маючи вистачальної кількості власних капіталів, можуть поцирювати свою господарську чинність за допомогою чужих капіталів», «кредит... джерело швидкого здобування коштів державою» для ошасливлення суспільства «школами, лікарнями... боротьбою з безробіттям...», «кредит відкриває можливість для малозаможних людей набувати цінніші предмети» і тому подібні панацеї.

Окреслюючи негативні сторони кредиту, автор вживає вислову: «зловживання кредитом поширює нездорову спекуляцію», цебто, — автор займає становище до кредиту в засаді позитивне, яким кредитом лише «зловживають», в той час, коли, як про це буде сказано нижче, кредит є соціальне зло в засаді.

Соціально-економічна природа і суспільна функція кредиту окреслена примітивно-технічним означенням:

«Кредит є така форма обміну, при якій взаємна передача сторонами цінностей, що беруть участь в міновій операції, роз'єднана в часі».

Помимо своєї технічно-спрощеної форми, це означення є радикально фальшивим в принципі, бо при операції обміну в кредит відбувається не еквівалентний обмін цінностей, як твердить автор, а обмін цінностей на обіцянку витворення цінностей. Цінність, як економічна категорія, обмінюється на обіцянку, яка під соціально-економічним оглядом є нулем.

В цьому власне і лежить увесь соціально-економічний сенс проблеми кредиту, відомий вже навіть римським соціологам.

В нормальній операції обміну — безкредитній — відбувається обмін товару на товар, уматеріялізованої суспільно-продукційної праці на її еквівалент в натурі. В цій операції виступають два рівнорядні контрагенти, соціально-рівновартісні: обидва виробники і споживачі одночасно.

У викривленій асоціальної операції «обміну в кредит» відбувається зустріч двох нерівнорядних чинників — з одного боку виробник і споживач одночасово, з другого боку — лише споживач, який тільки в майбутньому має стати виробником, але може ним і не стати.

Через безкредитний обмін відбувається розподіл і споживання витвореного продукту між продуцентами, через кредит відбувається розподіл і споживання продукту між споживачами.

В обміні без кредиту відбувається вміна суспільно-корисної праці на таку ж працю, з допомогою кредиту обмінюється праця на фікцію її — обіцянку праці.

Рушійною силою кредиту є одержання паразитарного, асоціального % на капітал і участь в той спосіб в розподілі і споживанню (чи капіталізації — значення немає) суспільного продукту без еквівалента праці. Тому увесь механізм діяннн кредиту є в засаді асоціальною і в ньому лежить джерело суспільно-економічної анархії, яку деякі теоретики, а в тому числі й автор, намагаються затемнити фальшивими концепціями всіляких «закономірних» теорій циклічності, економічної кон'юнктури і декон'юнктури — депресії тощо.

При безкредитному обміні в економіці нагромаджується певна кількість витворених продуктів, яка не знаходить збуту при обміні, автоматично капіталізується і безпосередньо та негайно впливає на скорочення виробництва. Таким чином виробництво і споживання органічно урівноважуються, я б сказав, автоматично. При кредитовому обміні споживання перевищує обсяг суспільно-продуктивної праці в даний час — суспільство **нигі**, споживає продукцію праці, яка буде витворена **завтра**. Продукція ж завтрашнього дня становить суму, яка покриває потребу цього завтрашнього дня плюс продукцію на відновлення і поворот продукції, яка була спожита в кредит **вчора**; але тоді ця абсолютна сума продукції завтрашнього дня не може бути спожита коштом суспільно-продуктивної праці цього ж дня. Тут і виступає момент над-продукції, як вислід асоціальної функції кредиту.

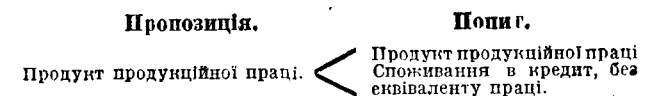
Для докладнішого вияснення цієї тези наведемо схему:

1. Економіка безкредитна.

Обмінюється товар на товар. Пропозиція більша попиту чи навпаки — маса при обміні корегується вирівнянням обмінної вартости, з відхиленням її в той або інший бік від суспільно-продукційної вартости. Різкі відхилення суспільно-продукційної вартости (в засаді трудової) від обмінної злагіднюються через скорочення чи поширення виробництва, в такий спосіб попит і пропозиція перманентно вирівнюються (в тенденції) до взаємопокрыття трудової і обмінної вартости. Економіка не знає кон'юнктури і декон'юнктури.

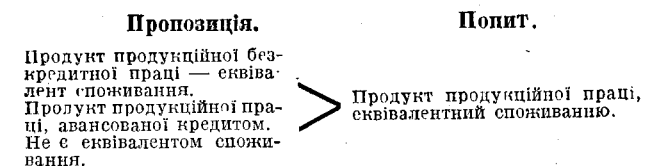
2. Економіка кредитна.

а) Початковий варіант —

Наслідки — спожито більше, ніж фактично оправдано суспільно-продуктивною працею.

б) Послідуочий варіант —

З цього бачимо, що зворот кредиту немає споживача — суб'єкта продукції праці. Кредитна економіка змушена для свого діяннн в попиті — з правого боку нашої схеми — знову заавансувати споживання через кредит. Кредит стимулює споживання, всілякого поширює, а через це робить людину рабом праці, вислід якої йде в різний спосіб просто на знищення, бо обсягу стимульованої

кредитом продукції суспільство не в стані спожити. Якщо — навіть не враховувати такі явні форми знищення «зайвої» продукції людської праці, стимульованої кредитом — як війни, розбудова величезного апарату управління, різних видів суспільно-корисної, але не продуктивної праці, — сучасне щоденне споживання людини є у великій мірі абсурдальним нищенням продуктів людської праці: наприклад — американська, безмундштукова цигарета 30 — 40% тютюну і паперу, у вигляді недокурків, викидає без ужитку. Рационалізуйте це діло у вигляді мундштукової сигарети і ви дістанете в наслідок крах цілої американської тютюнової промисловости, а почасті і сільського господарства; американський автомобіль виходить з ужитку — йде на злом, — коли він технічно не амортизується й на 30 — 40%. Тому, коли в американській економіці заходить депресія в наслідок хаотичної, асоціальної еспансії кредиту, виробництво, наприклад, автомобілів падає в 5-6 і більше разів, бо існуючий парк машин (24 — 25 мільйонів) не видає технічно-амортизаційного відходу в наслідок того, що з нього вибраковується машини не технічно-амортизовані, а морально амортизовані. В часи ж депресії моральна амортизація перестає майже діяти, а поки парк дійде до поважної величини щорічної технічної амортизації, проходять роки злиднів і соціальних струсів, поки криза і страждання людей ліквідують наслідки «високо-позитивної функції» кредитної економіки, як думає наш автор.

В окремих фрагментарних висловленнях автор побіжно зачіпає вплив кредиту на господарство в напрямку його хаотизування, яке виявляється в кон'юнктурних хоробливих піднесеннях господарської активности, які чергуються з глибокими депресіями — кризами, — «... вона (криза) не мала б такого загострення, якби надзвичайне напруження кредиту не позбавляло продуцентів можливости поступово ліквідувати запаси своїх виробів». Так само і перехід від депресії до оживлення не був би таким легким... (ми б сказали, таким хоробливо-приспіненим), без сприяння кредиту». Або ще: «Кредит дає можливість діставати господарські добра в сучасному в обмін на майбутні добра. Цим він дає підставу для розширення продукції капітальних дібр. Але покриваються кредитові зобов'язання завжди вгрошовій формі, і коли надія на майбутнє не справджується, коли в наслідок надпродукції утруднюється, — продуценти не можуть реалізувати своїх виробів і не можуть платити ними боргів... так приходить до загострення профілю кон'юнктурних рухів». «Мудра грошова і кредитова політика може багато допомогти в зм'ягченню кон'юнктурних змін». З цих цитат виходить, що, кредит

є лише одним з важливих чинників, які відіграють підрядну роль в творенню, загостренню чи зм'ягченню економічних криз; він може діяти як негативно, так і, під впливом «мудрої політики», позитивно. Тому автор синтезує: «Сталий же вплив грошово-кредитної системи на кон'юнктурну циклічність можна визнати лише постілько, постілько гроші і кредит є одним зі складників цілої господарської системи, в загальній структурі якої криються основні причини кон'юнктурних хитань». Цебто, — автор, будучи послідовним своїй тенденції, «разсудку вопрекі, наперекор стихіям», — все валить в одну кучу — на капіталістичну систему, яка єдина винна в кризах, а тому у нього соціально-економічна роль грошей і кредиту в економіці тотожні, синонімальні, а між тим це навіть історично невірно, бо гроші знає суспільство з моменту виникнення обміну, а кредит до капіталістичної новітньої доби в економіці не відігравав майже жодної ролі; не кажучи вже про те, що функціональна роль грошей і кредиту в капіталістичному суспільстві цілком відмінна і антагоністична. Коли гроші ще відносно недавно були абстрагованою міною ціною суспільно-продуктивної праці, уматеріалізованої в продуктах, і в цьому полягала їх позитивна роль в економіці, то кредит зі своєї асоціальної природи ворог такого атрибута грошей більше того — він його поборює. В наслідок ділання-кредиту гроші втратили свою роль мірила економічних вартостей на основі еквівалента суспільно-продукційної праці, вони перетворилися в інструмент (технічний) асоціальної функції кредита. Тому всяке суспільство, яке прийде на зміну сучасній формі капіталізму, в першу чергу мусить привернути грошам властиву їм соціальну функцію мірила вартости суспільно-продуктивної праці в обміні, бо інакше неминуче треба перейти до розподілу продуктів праці за формулою: «від кожного по спроможі (праця), кожному по потребі (споживання), в яку, нам здається, мало хто з економістів вірить, а передусім і сам автор.

Цю коротку анотацію закінчуємо на тому, що підручник «Політичної економії» М. Добриловського є аматорсько-емоційною імпровізацією на теми політичної економії, яка включає навіть ворожбитські шукання пов'язання економічних криз з числом плям на сонці (стор. 317).

Можна лише побажати, щоб ділянка теоретичної економії, так бідна на поважну наукову розробку на українському ґрунті, притягла увагу наших науковців і наша школа та суспільство дістали нарешті високоцінні наукові твори, подібно до інших ділянок суспільних наук (історія, філософія, географія).

М. М.

Звернення до всіх українців на чужині

П'ятий рік стоїть український нарід у невпинній війні проти імперіалістичних завойовників його землі. Українська Повстанська Армія вписала ворожою кров'ю невмирущі сторінки сучасної нашої української історії, безприкладного героїзму і посвяти в боротьбі за Україну Самостійну Державу.

Українська Повстанська Армія захистила існування українського народу перед масовим винищенням у гітлерівських концентраційних і робочих таборах. Вона врятувала честь його імені, підтвердила історичну правильність самостійницької ідеї, створила невгнуту збройну силу, щоб зустріти другого напасника України — московсько-більшевицького загарбника.

Трирічна боротьба УПА проти большевиків розвіяла легенду, нібито ніяка революційна боротьба в системі ССРСР не може здобути тривких основ. Безприкладна відвага, героїство й самопосягання бійців командирів УПА розбили цю терором підтримувану про неможливість революційної боротьби в ССРСР, а разом із тим назавжди звільнили населення ССРСР від психози страху, яка раніше паралізувала ширші революційні почини.

Три роки безперервної війни всередині ССРСР, зокрема три важкі морозні зими, і дальша незнищимість УПА, вказали всьому населенню ССРСР єдино правильний шлях його визволення з-під диктатури большевицького фашизму.

Ми горді з того, що дотеперішня п'ятирічна війна України проти німецьких і большевицьких загарбників була ведена самотньо, власними силами українського народу, лише в співпраці з іншими, такими ж, як і ми, бездержавними народами, і що в нашої визвольній боротьбі ми ні від кого не мали крихти допомоги чи зрозуміння і ніякому чужому народові наші нарід подякою не винен.

Ми з подивом і з пошаною схилиємо наші голови перед непохитним завзяттям сірих, безіменних героїв буднів. Перед посвятою і самовіпреченням українського селянства, українського жіноцтва й юнацтва, які в щоденній небезпеці для життя і з найвищою погордою до смерті, всіма силами допомагають визвольній боротьбі.

Завдяки непохитності українського війська і геґеройській співпраці українських народніх мас, дворічні наступи німців і трирічні завзяття намагання большевицьких загарбників знищити українські визвольні сили кінчилися для них невдачею.

Теперішнє загострення міжнародних відносин, а особливо зріст внутрішнього незадоволення ССРСР перед лицем голоду, змушують большевиків спішити з закінченням війни проти України. Додаткова, нечуваних розмірів, грабіж ограбованого вже доценту населення ССРСР наглою передплатою позики аж на 20 мільярдів рублів — переходить будь-які межі людських спроможностей, зокрема в зруйнованій війнами Україні, Білорусі та Прибалтиці. Большевики знають, що стягання грошей на позику в ограбованого населення, яке голодує, буде початком їх кінця, буде сигналом до революційної боротьби на життя чи смерть поневолених мас, що не мають уже нічого втрачати. Тому поспішають якнайскорше знищити в першу чергу найгрізніші осередки української визвольної сили, знаючи, що ті сили мають усі дані стати на чолі загальної визвольної революції всіх народів ССРСР.

Большевицькі імперіалісти рішили притягти до співпраці військові сили своїх помагачів, щоб наасперед зліквідувати ті з'єднання УПА, що охороняють рештки українського населення на захід від Сяну. Удар готують не тільки для тамтешніх

з'єднань УПА, але за одним заходом і на знищення того українського населення, що не хотіло в приписаний час покинути Рідні Землі. Для «узаконення» того масового винищення большевицькі делегати від Радянської України приїхали 7-го ц. м. до Варшави підписати протокол про закінчення репатріаційних акцій між Польщею та Україною. Польський міністер Модзелевський сповістив чотири дні пізніше про укладення договору між польським, советським і чеським урядами в справі спільної акції проти Української Повстанської Армії.

Так з допомогою потрібного союзу большевики намагаються прискорити закінчення війни з Україною напередодні зростаючих міжнародних загострень, напередодні внутрішніх заворушень, спричинених голодом і 20-тимільярдним грабунком. Вони намагаються прозбавити неминучу в ССРСР революцію розмаху та керівництвом з боку випробуваної і досвідченої української організованої сили, щоб напередодні небезпечних ускладнень мати розв'язані руки, а може навіть шукати втечі перед внутрішньою революцією в новій імперіалістичній війні.

УКРАЇНЦІ!

Визвольна боротьба за наше державне визволення починає переходити найважчу спробу сил боротьби на життя чи смерть.

Нам усім треба бути в цей час на висоті політичних завдань і виконати наш національний обов'язок.

Чи й тепер в українському суспільстві знайдуться глухі й німі, як ті, що спокійно споглядали на руйнування Запорізької Січі?

Чи й тепер частина українського громадянства думає з безпечного й спокійного кутка байдуже дивитися на те, як союз трьох змовників проти свободи готується знищити нашу військову силу, а з нею й частину нашого народу. — так само байдуже, як байдуже дивилися в час Крутянського Чину?

У цей загрозливий для нашого народу час ми звертаємося до всіх безпартійних українців поза межами Рідного Краю, до всіх, кому дорога Земля Українська, слава української зброї, перемога української правди,

до громадської відповідальності всіх українських еміграційних партій в європейських і американських державах,

до сумління тих українських політичних діячів, що досі були глухі й байдужі до визвольної боротьби Українського Народу на Рідних Землях,

до всіх хто по-українськи думає і по-українськи почуває:

— покиньте на час, залишіть на пізніше свої малі групові спрои!

БАТЬКІВЩИНА В НЕБЕЗПЕЦІ!

Ми кличемо всіх тих, у кого серце українське, в кого українське сумління:

Піднесіться в той час понад дрібну сварливість буднів. Виконайте свій обов'язок майбутніх вільних громадян Української Самостійної Соборної Держави!

Станьте твердо на допомогу нашому Рідному Краєві, коли він у небезпеці. Виконайте свій обов'язок оборони Вашого народу бодай серед тих чужинецьких народів, де доля Вам присудила тимчасово жити, коли прямиший спосіб допомоги Вам недоступний.

Заявіть перед чужинним світом нашу одностайну солідарність з воюючою Україною. Заявіть твердо й відкрито одностайність усіх українців, без різниці партій, вірувань і переконань, супроти кожного зовнішнього ворога, що загрожує державним інтересам України, що готується знищити її визвольні сили.

Кожне ослаблення українських сил є водночас ударом по вільних народах, бо воно зменшує большевицькому імперіялізмові перешкоди для дальших напасницьких плянів.

Свою одностайністю покажіть одвічному ворогові України, що між українцями всього світу немає двох думок, немає ні тіні хитань, коли Україна в небезпеці!

Дайте ворогові доказ його безсилля і невдачі його довгої, настирливої і даремної праці над тим, щоб глибше порізнили українців між собою.

Хай ворог знає, що кожний його удар проти нашого народу:

тим міцніше скоує всіх українців світу в тверду лаву оборонців проти зовнішнього напасника,

з'єднує всіх, без різниці українців, у єдиний визвольний фронт!

Ворог не потопче українських бойових прапорів, поки денебудь житимуть українці.

Хай живе єдність спільної боротьби всіх українців в Краю й на чужині!

Хай живе героїчна, славою боїв оповита, Українська Повстанська Армія!

Слава бійцям і командирам УПА!

Палкий привіт Борцям революційного підпілля України, Сибіру, Соловок, Казахстану, Камчатки!

Смерть комуно-большевицькому фашизмові!

Смерть червоним грабіжникам ограбованих мас!

Смерть сталінським організаторам голодової смерті України!

Хай живе, хай веде до боїв і наказує Головне Командування УПА!

За Самостійну Соборну Українську Державу!

За свободу народів!

За свободу людини!

**Провід Закордонних Частин
Організації Українських Націоналістів**

Постій, в травні 1947.

КОМУНІКАТ

в справі закордонних рейдів УПА

літом 1947 р.

Великий рейд УПА в країни Середньої Європи і поява бійців УПА на терені Німеччини й Австрії викликали глибоке порушення серед усього українського громадянства на чужині. Неточні й неповні відомості про ці події, що кружляють серед громадянства, як і тенденційно перекручуване висвітлювання історичних фактів, що його розповсюджує частина чужої й української преси, створюють підложжя для найбільш фантастичних і суперечливих думок і поглядів і занепокоюють публічну опінію.

Тому подається до обох цих справ наступні виснаження.

I.

Вліті 1942 р. заходами ОУН були організовані на північно-західних землях окремі військові відділи для збройної боротьби проти німецьких окупантів і проти насиланих на Україну большевицьких диверсантів. В грудні того ж року переорганізовано їх у сотні під назвою «Українська Повстанська Армія».

Дещо пізніше такі відділи зформувала ОУН у Галичині, але з тактичних міркувань надала їм окрему назву: «Українська Народня Самооборонна» (УНС). З тих самих тактичних причин українським відділам, організованим на Буковині, надано було ще іншу тимчасову назву: «Буковинська Самооборонна Армія» (БУСА).

Всі ці існуючі під кількома назвами військові формації були ввесь час центрально керовані одним осередком, Військовою Референтурою ОУН. Після переведення основної підготовної, вишкільної й організаційної праці всі військові формації об'єднано і злучено згодом також і формально в одну Українську Повстанську Армію під Головним Командуванням УПА.

Головним Командиром УПА до сьогоднішній день є генерал Тарас Чупринка. УПА стала всенародним військом, визвольною армією всього українського народу.

Організація Українських Націоналістів у тісній співпраці з УПА і далі унапрямлює визвольну боротьбу українського народу в усіх ділянках життя. На чужинних теренах відповідну революційно-визвольну діяльність ведуть Закордонні Частини ОУН.

Українська Головна Визвольна Рада очолює й репрезентує визвольні змагання українського народу як самостійницький державний орган України. Поза рідними землями від імені УГВР діє Закордонне Представництво УГВР.

Поза цими трьома осередками визвольного руху не діють і не існують сьогодні на наших землях ніякі інші політичні партії або організації визвольного напрямку.

Дотеперішня затяжна війна з большевицьким окупантом України виявила, що УПА, не зважаючи на неспівмірну нерівність сил, є силою для большевиків непереможною. Основами цієї сили є висока ідейність і жертвенність бійців і командирів УПА, сувора військова карність, однудушна жертвенна співпраця всього українського населення та великий досвід у веденні партизанської війни.

Одною з найяскравіших форм партизанської боротьби є рейди, широко стосовані з'єднаннями УПА. Вони своїми несподіваними наскоками завдають болючих втрат ворогові, вносять замішання в його ряди, мобілізують революційні настрої серед свого чи чужого населення. УПА відбуває постійні рейди по відповідних воєнних округах, що на них поді-

ляється край, як і по сусідніх чужих землях, як Білорусь, Румунія, Польща, Словаччина. Рейди УПА мають, крім оборони населення, найчастіше військово-стратегічні або пропагандивно-політичні цілі. Зокрема революційно-політичним завданням закордонних рейдів УПА є завжди активізувати чужинців і нав'язувати співдію з революційними силами поневолених большевизмом інших народів по лінії концепції Антибольшевицького Бльоку Народів (АБН).

З такою формою боротьби, з рейдом УПА у великих масштабах по землях Середньої Європи, ми маємо до діла в теперішній ситуації. Природним порядком незвичайно широкий простірний засяг теперішнього рейду УПА викликав цілий ряд здогадів і невірних висвітлень серед своїх і чужих, з яких деякі є небезпечні й шкідливі для нашої вільної справи.

II.

Для вірного розуміння підложжя й факту закордонного рейду УПА подаємо такі висвітлення.

Участь у рейді по Словаччині, Угорщині й підсоветській Австрії не бере ціла українська армія, ні навіть ті всі з'єднання УПА, що два роки оперують на українських землях по західному боці Керзонської лінії, а лише відповідні частини УПА-івських залог з Керзонської України.

Головні сили УПА діють даліше на українських землях. Вони в останній тиждень, якраз у час високого посилення бойових операцій закордонного рейду, скріпили бойову діяльність в околицях Львова і Перемишля, а в половині минулого місяця — коли закордонний рейд розгортав бойову діяльність у Чехії — на терені Буковини й Кам'янець-подільської області.

Тому теперішній закордонний рейд ні в якій мірі не визначає закінчення нашої війни з большевиками, як це протиукраїнські чинники намагаються пояснювати.

Рейди УПА з західного боку лінії Керзона по підбольшевицьких країнах Середньої Європи мають подвійні причини і цілі: дефензивні (оборонні) і офензивні (наступальні).

Дефензивна ціль рейдів — це протидія проти концентричного наступу большевицьких армій СРСР, Польщі і ЧСР що мав замкнути всі частини закерзонської УПА у трикутнику трьох фронтів і знищити їх. Цей ворожий плян основно підготовленої генеральної офензиві потрійних армій закерзонська УПА звела нанівець в самій основі, застосувавши тактику проломів і відтяжуючих рейдів.

Стратегічний плян Командування УПА з-поза ліній Керзона вдався. Ворог не досягнув своєї мети. Трикутник ворожої офензиві проломили призначені для того з'єднання УПА, розгорнули офензивні партизанські дії — рейди поза ворожими фронтами, на теренах Польщі, Словаччини, Чехії і Угорщини. Це дало значне відтяження основним «закерзонським» частинам УПА на північному (польському) і західному (чеському) фронті і відтягло значну частину ворожих сил. Рівночасно частини УПА-Захід (в Галичині) повели інтенсивні операції на південь від лінії Керзона, зокрема в прикарпатських і карпатських смугах для відтяження частин за лінією Керзона та ударів на південному, большевицькому фронті.

Друга ціль великих рейдів УПА на терені західних сумежних країн — це посилене продовжування офензивних дій для мобілізації спільного революційного фронту по лінії АБН. Рейди з такими цілями проводить УПА увесь час. Сучасні рейди в країнах Середньої Європи найбільші з досюгочасних і мають найсильніший ефект.

Таким чином замість замкнення і ліквідації частини УПА на захід від лінії Керзона, чого сподівались большевики по великій офензиві потрійного союзу, — самі ці частини УПА мають найкращі успіхи в активізації фронту спільної протибольше-

вицької революції народів серед західних сусідів України.

Велика, основна частина рейдуючих з'єднань УПА виконує рейдові операції в сумежних з Україною країнах Середньої Європи, не відриваючись цілком від цілоти УПА й від бази на рідних землях.

Два менші рейдові відгалуження пляново спрямовано на захід і на південний захід з засягом до самих західних кордонів підсоветської сфери. Для цих відгалужень рейду далекосяжність стоїть серед завдань на першому місці.

Малі відділи та окремі бійці УПА з цих відгалужень рейду силою воєнних обставин опиняються на неутральних, непідсоветських теренах.

В країнах, де відбуваються рейди УПА, зокрема в Словаччині, населення, знаючи УПА армію з давніших пропагандивних рейдів, ставиться до неї з великою прихильністю, допомагаючи бійцям УПА.

Большевики ведуть воєнні операції проти рейдів УПА з'єднанням Советської Армії (Угорщина) і при допомозі прихильних їм військ Польщі й ЧСР. Зокрема в Чехії, особливо в західній її частині, zorganizовано великі облави, оборонні застави й засідки, через які приходиться пробиватися. Деякі групи УПА, що були ворожими засатвами розбиті або відрізані від своїх основних частин, сходять час від часу з головної лінії рейду. Вони насамперед стараються відповідним маневруванням відновити втрачені зв'язки з своїми частинами або коли це не можливо — стараються власними силами добитися до тих держав, що не належать до заговору трьох змовників.

Відділи УПА, що перебувають групами чи поодинокі до несветських європейських країн, не мають завдання впливати будь-яким способом на хід політичних, устросвих, соціальних чи економічних справ тих країн, ані шукати на них бази для дальших воєнних дій проти свого ворога. На ці терени приходять такі групи військових відділів, що в наслідок воєнних дій повтрачали зв'язки з своїми головними частинами.

З помітніших фактів стверджено, що по 24 вересня ц. р. у східній Австрії з'явилися в 7 місцевостях УПА-івські стежі, які, діставши у населення інформації, і закупивши харчі, поверталися назад на терен Чехії або Угорщини до своїх частин. Австрійські випадки характеризують поведінку тих бійців УПА, що не відірвалися від своїх рейдуючих частин.

Інший випадок був на терені Баварії, куди прийшла одна група з розбитої сотні Г..., не мавши зв'язків з рейдуючими частинами. Вона і лишилася на німецькому терені, де була інтернована американськими чинниками.

У зв'язку з появою бійців УПА поширюється маса всяких чуток, припущень, правдивих і фальшивих інформацій. Звертаємо увагу на конечність більшої розважливості й відповідальності в сприйманні й передачі всякої, без розбору, вістки з уваги на те, що між ними можуть бути такі, що розкривають фрагменти оперативних плянів рейдуючих відділів і тим самим зраджують військовій тайні дійових частин. Крім того, при неясності правового положення на новому терені, будь-який підхід, настановлений на шукання гучних сенсацій у нових випадках може мати некорисні наслідки для самих бійців.

Другий наслідок приходу перших бійців УПА за кордон такий, що серед нашої еміграції витворився стан високого нервового напруження, великої легковірності й щирої жертвенності. Стверджуємо відокремлені випадки, що після вістки про прихід бійців УПА до Німеччини, декілька обманців намагалися надужити легковірну щирість поодиноких громадян і, подаючи себе за бійців УПА, виманювали допомогу й при цій нагоді непомітно старалися підривати високий авторитет УПА.

Повна оцінка ваги закордонного рейду УПА є справою пізнішого часу. В дні, коли він ще не закінчений, можна тільки підмітити його дві вартості:

Мобілізує значення серед советських народів для скріплення спільного фронту всіх поневолених народів згідно з ідеями АБН. — І друге:

Зовнішньополітичну маніфестацію ідеї державної самостійності України й незломності українських військ, як і демонстрацію протибільшовицької збройної сили.

Факт приходу закордон невеликої кількості безпосередніх учасників визвольної боротьби українського народу має велике політичне значення. Він зводить нанівець усі старанні протиукраїнські намагання чужинців і деяких українців переконати світ, що УПА — це чиста виудка і що збройна боротьба, та ще й довгорічна, в советських умовах неможлива. Безпосередня зустріч чужинців з українськими дисциплінованими бійцями розвіває всі ворожі казки про нацистсько-фашист-

ських дезертирів, чи про бандитизм визвольної армії українського народу. Живі факти мають більш переконливу силу, ніж слова про факти.

Прихід бійців УПА на чужину ставить перед усією українською еміграцією покищо два найпекучіші завдання. Головна справа — це забезпечення їх перед видачею в руки ворога. Друга, дрібніша, хоч і важлива справа — це негайна матеріальна допомога для них. В цій останній справі загал нашого громадянства вже дав докази своєї жертвенності й готовості. Дальші заходи є предметом діяльності відповідних громадсько-харитативних чинників.

В найбільш тривожній справі — невидачі інтернованих бійців УПА ворогам у руки досі немає ніяких заспокоюючих і зовсім конкретних гарантій. Справа видачі чи невидачі інтернованих бійців УПА є для нас і далі справою відкритою. Вона є справою честі всіх українців.

Провід ЗЧ. ОУН.

Постій. 25 вересня 1947.

На початку вересня відбулася конференція закордонних частин ОУН. Конференція розглянула і винесла ухвали на такі питання:

1. Революційно-визвольна боротьба на Україні та завдання організації за кордоном.
2. Міжнародна ситуація та національно-визвольна боротьба українського народу.
3. Основні положення визвольної концепції ОУН.
4. Звіти з діяльності ЗЧ ОУН та напрямні на майбутнє.
5. Організаційні справи.

У конференції взяли участь делегати від усіх осередків ОУН Європи.

З М І С Т :

	Стор.
Відозва Проводу ОУН на рідних землях до дня 22 січня	1
Деклярація Проводу Українських Націоналістів	2
С. А. Сірий : Плянність революційної боротьби в краю	8
Микола Ол-ич : Проблеми промисловости України і соціальні питання	18
Фрідріх Гаєк : Дорога до рабства	27
Д-р М. З. Кравченко : Російський імперіялізм	35
Документи боротьби в Україні.	
Відозва головного командира до УПА	41
Уривки з крайової Інструкції Проводу ОУН в 1946 року	42
З Карпат в Перемишльщину — дії відділу К-ра Г. в 1945 і 1946 рр. в Перемишльщині	45
Тереновим провідникам, командирам відділів УПАрмії, усім членам ОУН і повстанцям — до: відома	51
Бібліографія	52
Звернення до всіх українців на чужині	60
Комунікат	61
Повідомлення про конференцію ЗЧ ОУН	63

активізації фронту спільної протибільше-

вали допомогу и при цьому не
ся підірвати високий автори